

KROK

2020 2
ročník 17.

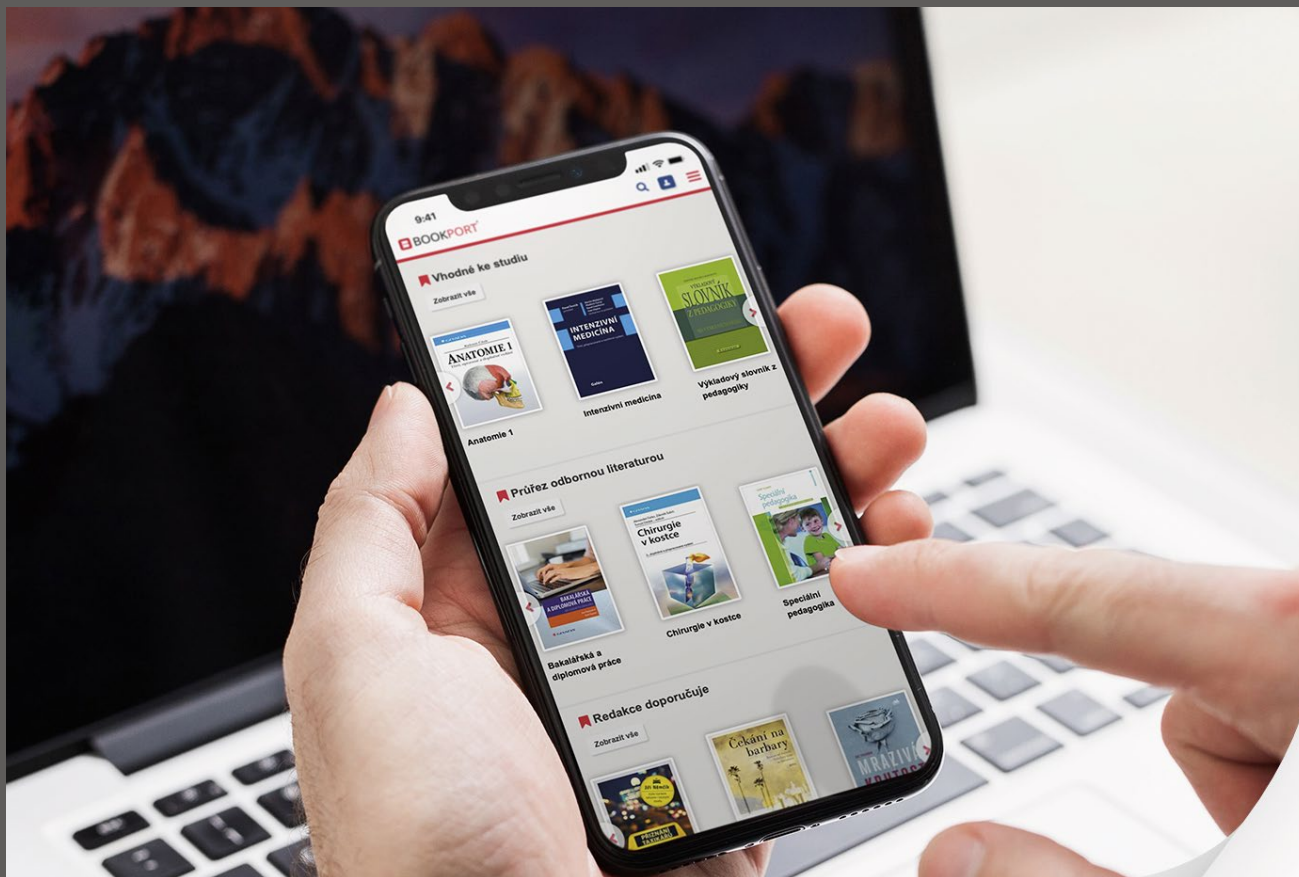
Kulturní Revue
Olomouckého Kraje

TÉMA ČÍSLA: FESTIVALY

Z OBSAHU:

ROZHOVOR
S ORGANIZÁTOREM
OLOMOUCKÉHO MAJÁLESU
ONDŘEJEM MARTÍNEM
POHLED ORGANIZÁTORA NA
FESTIVAL HEFAISTON
JAK ŠEL ČAS S WOLKROVÝM
PROSTĚJOVEM
MLADÁ KAMERA UNIČOV
JAKO MÍSTO PRO SETKÁVÁNÍ
GENERACÍ
OSLAVY DEBAKLU PRUSKÉHO
OBLÉHÁNÍ OLOMOUCE
OLOMOUCKÉ FESTIVALY
OBJEKTIVEM DANIELA
SCHULZE
MEDAILON HOROLEZKYNE
DINY ŠTĚRBOVÉ
ROZHOVOR S VÝTVARNÍKEM
ONDŘEJEM MICHÁLKEM
PROTINACISTICKÝ ODBOJ
V OBCI BEDIHOŠŤ

ČTĚTE E-KNIHY
VYBÍREJTE Z DESÍTEK OBORŮ
OD BELETRIE PO ZDRAVOTNICTVÍ

NEOMEZENÉ ČTENÍ KDYKOLIV A KDEKOLIV

BOOKPORT®

KROK Kulturní revue
Olomouckého kraje

Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 17., číslo 2
vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktor:
Mgr. Tomáš Chalupa

Odpovědná redaktorka:
Mgr. Michaela Heloňová

Redakční rada:
RNDr. Bc. Iveta Tichá
Mgr. Miloš Korhoň
Mgr. Michaela Heloňová
PhDr. Jindřich Garčic
RNDr. Lenka Prucková
Mgr. Hana Jakůbková
PhDr. Marie Dokoupilová
Mgr. Lubor Maloň

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci
Bezučova 3, 779 11 Olomouc
tel.: 585 205 311
fax: 585 225 774

e-mail: redakce@vkol.cz
internet: www.vkol.cz/krok
facebook: <https://www.facebook.com/kulturnirevue>

IČO: 100625

Grafická úprava:
Jan Krátký

Předtisková příprava a tisk:
Martin Navrátil

ISSN:
1214-6420 (tisková verze)
1214-648X (elektronická verze)

Registrace:
MK ČR E 6450

Uzávěrka čísla:
31. 3. 2020

OBSAH

Úvodník: Tomáš Chalupa 2

TÉMA ČÍSLA: FESTIVALY

Olomoucký Majáles je v rámci republiky stále unikátní,
říká jeho organizátor Ondřej Martinek (Tomáš Chalupa) 3

HEFAISTON aneb Mezinárodní setkání uměleckých kovářů
na hradě Helfštýn (Jan Lauro) 6

Výzvy a proměny Wolkrova Prostějova (Pavel Marek) 11

Nachází se Mezinárodní varhanní festival v Olomouci na rozcestí? (Jindřich Garčic) ... 15

Mladá kamera Uničov, místo pro setkání a inspiraci
napříč generacemi (Eliška Šubařová) 19

Mezinárodní folklorní festival Folkmaj v jesenickém pohraničí se nese ve znamení
řeckých tónů a gajd (Ivan Hlavatý) 22

Hudební festival Šternberský kopec (Vlasta Hlůzová) 28

Slavnostní střelba do terče. Oslavy výročí debaku pruského obléhání
Olomouce 8. července 1758 (Jiří Fiala) 30

Olomoucké festivaly objektivem Daniela Schulze 38

VARIA

Hrabě Károly Khuen-Héderváry, rodák z Jeseníku. Mýty a fakta o legendárním
chorvatském bánovi (Matěj Matela) 41

A ten kopec jsme vylezly! K osmdesátým narozeninám
Diny Štěrbové (Zuzana Zemanová) 46

Vydavatelství UP chce vzdát hold heraldiku Loudovi,
chystá mimořádnou publikaci (Tomáš Chalupa) 50

Vzpomínka na Miroslavu Střelcovou (Zdeňka Daňková) 52

Magie otisku Ondřeje Michálka (Marek Bohuš) 54

Protinacistický odboj v obci Bedihošť – 1. část (Petr Jirák) 59

Aktuality VKOL 63

KULTURNÍ ITINERÁŘ

Rukověť návštěvníka kulturních událostí (červen 2020 – srpen 2020) 66

Téma čísla 3/2020: **Urbanismus**

Obálka revue: Kapela *Visací zámeček* na Bouzově v rámci festivalu Hradycy. Foto: Daniel Schulz.

Úvodník

Vážení a milí čtenáři revue KROK, držte v rukou letošní druhé číslo našeho magazínu a jistě vám neuniklo, že jeho vydání bylo poněkud pozdější, než jste byli zvyklí. Jak jistě tušíte, vinu na tom měla pandemie viru SARS-CoV-2. Byl to právě tento vir, který zpříčinil nejen zpoždění, ale hlavně spoustu komplikací těm, o nichž mělo toto číslo být. Téma festivaly jsme vybírali dávno před vypuknutím epidemie a je potřeba říct, že jsme s v něm tak trochu vytáhli černého Petra. Festivaly a kulturní akce v celé České republice se totiž kvůli vládním nařízením buď úplně rušily, nebo přesouvaly na pozdější termíny. Krok jsme začali psát právě v době, kdy pořadatelé festivalů nevěděli, kdy nebo zda vůbec jejich akce bude. Zklamání a nejistota těžce zasáhly celý kulturní segment, a to není zrovna nevhodnější doba na dávání rozhovorů. Přesto jsme KROK, a na to jsem pyšný, dotáhli do konce a téma festivalů zvládli. Nicméně vám, čtenářům, se samozřejmě za pozdější vydání omlouvám.

Na stránkách naší revue se dočtete o festivalech velkých a známých, jako je třeba *Olomoucký Majáles*, *Mezinárodní varhanní festival*, *Hefaiston* nebo *Šternberský kopec*, tak těch menších, mezi které můžeme počítat třeba *Folkmáj*. S profesorem Fialou se opět podíváme do historie, tentokrát na tzv. festivity neboli oslavy výročí pruského debaklu při obléhání Olomouce. Sekce Varia pak obsahuje opět pestrou směs článků, v nichž nahlédneme na dramatické události týkající se protinacistického odboje v obci Bedihošť, podíváme se na život a osudy slavné horolezkyně Diny Šterbové, přineseme portrét legendárního chorvatského bána Károly Khuen-Héderváryho, a také rozhovor s laureátem ceny Vladimíra Boudníka výtvarníkem Ondřejem Michálkem. Nechybí ani informace o vskutku mimořádné publikaci, jejíž vydání chystá Vydavatelství univerzity Palackého. Text, který se nám psal velmi těžko, byl nekrolog nedávno zesnulé kolegyně, ředitelky knihovny v Lipníku nad Bečvou Miroslavě Střelcové.

Dovolím si využít prostor tohoto úvodníku ještě k jedné věci. Nelze se totiž nezamyslet nad současnou situací, kterou právě procházíme. Víím, že už to udělali mnozí jiní, povolanější autoři, možná už všeho toho mudrování o tom všem kolem máte dost, ale stejně mi to nedá. Domnívám se, že jsme to zvládli a osobně jsem byl příjemně překvapen postojem nás všech v době koronaviru. Nejde jen o ono obligátní šití roušek, ke kterému se mimochodem připojila i naše Vědecká knihovna, ale o celkový duch doby. Je trošku paradoxní, že v předminulém čísle KROKu věnovaného 17. listopadu jsem se dotkl tématu svobody jakožto nejdůležitějšího předpokladu pro plnohodnotný život a nesouladu, který panuje mezi lidmi v otázkách politických i dalšího směřování země. A ejhle, stačilo pár měsíců, a věci se v obou těchto oblastech velmi změnily. O svobodu jsme sice vinou koronaviru na nějakou dobu přišli, ale měl jsem dojem, že jsme za to získali větší míru jednoty nebo chcete-li solidarity. Lidé tváří v tvář hrozbě, která si vyžádala po celém světě statisíce obětí, tak nějak zapoměli na politické rozdíly a táhli takřikajíc za jeden provaz. Bylo někdy až dojemné sledovat všechny ty aktivity lidí, kteří se jeden druhému snažili pomoci situaci zvládnout.

Dnes, když píšete tento úvodník, už máme naši svobodu zpět, chodíme bez roušek, dokonce to vypadá, že už se snad bude cestovat i do zahraničí, věci se vrací k normálu. Bohužel s tím se vrací i ta obvyklá pěna dní, kdy už se zase mluví o názorové a politicky rozdělené zemi a ten koronavirový étos pomalu vyprchává. Myslím, že je to škoda. Ukázali jsme v nelehké době, že nás stmeluje víc než jen hokej a pivo a že, když jde opravdu do tuhého, dokážeme společně velké věci. To bychom si mohli z celé krize vzít jako motivaci do budoucna.

Přeji vám příjemné čtení.

Tomáš Chalupa

Olomoucký majáles je v rámci republiky stále unikátní, říká jeho organizátor Ondřej Martínek

Univerzita Palackého před deseti lety začala organizovat svůj vlastní majáles. Do čela se postavil absolvent a pracovník oddělení komunikace Ondřej Martínek. Od tehdejšího nového vedení univerzity dostal rozpočet a volnou ruku ve výběru programu. Se svým týmem Martínek od té doby připravuje každoročně festival, na jehož přípravě se podílí výhradně studenti.

Bavíme se spolu shodou okolností krátce po tom, co měl majáles proběhnout. Kvůli koronaviru jste ale museli termín zrušit, už víte, zda a případně kdy majáles bude?

Zatím to vypadá, že by majáles mohl být v září, ale všechno se stále vyvíjí, takže uvidíme, jestli tomu tak bude. I kdyby vláda povolila větší akce s tisíci lidmi, tak nikde není psáno, že v září nepříjde druhá vlna koronaviru. Máme proto i rezervní variantu, že bychom majáles rozměnili do delšího času. V podstatě by se konaly různé akce pod hlavičkou majálesu. Jde o to, ať se ve městě něco děje a také chceme vyjít vstříc těm umělcům, kteří mnohdy nemají „co do úst“, když to trošku přeženu. Takže v nějaké podobě prostě majáles udělat chceme.

Jak vlastně probíhá příprava na majáles, kdy se začíná a v jaké fázi vás zastihl zákaz pořádání akcí?

majáles je vždy v prvním květnovém týdnu a připravuje se zhruba od listopadu. Začíná to první schůzkou týmu, kdy revidujeme stavy, kdo přibyl a kdo ubyl a následně si určujeme téma majálesu, jeho přesný termín atd. Musíme také začít řešit různé úřední věci, jako jsou povolení, zábořry, trasu průvodu... Taky už se začíná pracovat na grafice, protože vizuál musí být samozřejmě hotov mnohem dříve než samotný majáles. A samozřejmě se začínají oslovovat headlineři a jednotlivé kapely. Zrovna květen je měsíc, kdy za normálních okolností mají muzikanti plné diáře,

je spousta koncertů a festivalů, takže musíme jednat co nejrychleji. V polovině března, kdy přišla ta opatření, tak jsme měli už hotový prakticky celý lineup, grafiku, plakát připravený pro tisk, byli jsme prostě už v pokročilé fázi příprav. Naštěstí ještě nebylo realizováno nějak moc nákladů, vlastně jsme zaplatili jen část grafiky, která se stejně využije i pro pozdější termín a nejsou to vyhozené peníze. Jinak jsme neplatili celkem nic. S některými kapelami byly podepsány smlouvy, někde to bylo jen na dobré slovo, ale musím říct, že všichni vzali to zrušení majálesu v květnu naprosto perfektně, nikdo se s námi nechce soudit nebo tak něco. Všichni chápou situaci a rádi se zúčastní i pozdějšího termínu.

Kdy jste věděli, že budete muset majáles v původním termínu zrušit?

My jsme se rozhodovali zhruba v období dvou týdnů, které zbývaly do konce března. Středa 1. dubna byl termín, kdy jsme museli podniknout už celkem nevratné kroky a do té doby jsme museli mít jistotu, jak to bude. Už ale před uplynutím těch dvou týdnů nám bylo jasné, kam to směřuje a že budeme muset květnový termín odpískat. Nebyli jsme jediní, zrušení oznamovala Flora, Divadelní Flora, AFO a další.

Kolik lidí se na přípravě Olomouckého majálesu podílí?

Olomoucký majáles za těch deset let rostl geometrickou řadou. Posledních 5–6 let je to festival na profesionální úrovni. Realizační tým má stabilně kolem 25–30 lidí, a všechno jsou to studenti napříč fakultami a ročníky. Drtivá většina z nich to nedělá jeden rok, ale dlouhodobě většinou po dobu svého bakalářského studia, ale máme i členy týmu, kteří už jsou dávno zaměstnaní, pracují třeba v Praze, a přesto si berou na tu dobu dovolenou a jezdí pomáhat majálesu.

Co je k tomu motivuje?

Srdíčko. Baví je ta atmosféra a setkávání s lidmi. Rozhodně to není kvůli penězům, protože odměnou je nějaké stipendium v řádech několika tisíců, což rozhodně není odměna za 6 měsíců práce. Pro studenty je to zkušenost, že si vyzkouší komunikovat „dospělácky“, spoustu věcí se naučí, poznají spoustu lidí, prostě má to spíše tyto benefity než peníze. Vyjma mě a dvou kolegů na oddělení komunikace jsou všichni studenti či absolventi. Máme lidi na web, merch, administrativu, účetnictví, všechno dělají studenti. Nedávno jsem dával na Facebook takovou vzpomínkovou fotku, kde byli lidé, kteří stáli u toho prvního majálesu před deseti lety. A označil jsem pod ní všechny lidi, kteří se kdy na majálesu nějak podíleli, bylo to zhruba 80 lidí.

Můžete prozradit kdo bude králem Olomouckého majálesu nebo je to tajné?

Letos jsme chtěli, aby nám někdo k těm desátým narozeninám upekl pořádný dort, a kdo by mohl být na tuhle

úlohu vhodnější než mistr šéfkuchař Přemek Forejt. Musím říct, že nadšeně souhlasil a počítá i s tím pozdějším termínem.

Co hudební program, podle čeho vybíráte kapely?

Na programu byla letos například Berenika Kohoutová, Prago Union, Pipes and Pipes, Brass Avenue, Bert a Friends, nebo The Tap Tap. Když to vezmu ze svého pohledu, tak já jezdím pravidelně už dlouhá léta na Colours of Ostrava, protože jsem z Ostravy, tak si to nemůžu nechat ujít, a tak trochu se tam inspiroju i co se týče kapel. Na majálesu nikdy nezazněly takové ty provařené kapely jako Kryštof nebo Divokej Bill, vždycky jsme se snažili trochu rozčeřit místní vody a přitáhnout sem mladé, mnohdy neznámé talenty. Měli jsme tu interprety, které v té době ještě nikdo moc neznal a do pár let z nich byly hvězdy a odnášeli si Anděly. Například David Stypka a Bandjees nebo třeba Kapitán Demo. Na to jsem pyšný, že se nám daří vybírat zajímavé kapely, které mají velkou

Olomoucký majáles 2019. Foto: archiv UP.

Olomoucký majáles 2019. Foto: archiv UP.

kvalitu. Nejsou to indie kapely ani mainstream, je to taková hudba sahající od punku přes metal až po taneční hudbu nebo hip hop.

Nevybíráte vstupné, celý majáles je nekomerční, proč to tak je?

Je pravda, že jsme jako jeden z mála majálesů v republice nekomerční a nevybíráme žádné vstupné. Před deseti lety začal expandovat tzv. Český majáles, což je firma, která stojí za spoustou majálesů po celé České republice. Dělají to jako velký festival, chodí jim tam klidně 15 tisíc lidí, vybírají vstupné a nemá to nic společného se školami nebo univerzitami. Je to prostě hudební festival, který má v názvu slovo majáles. My jsme se před těmi deseti lety rozhodli udělat to trošku jinak a podařilo se nám udělat skutečně studentský majáles. Chvilí tak existovaly v Olomouci majálesy dva, pak to Český majáles v Olomouci přestal dělat a zůstali jsme jenom my. Co vím, tak v republice jsme světlá výjimka. My jsme se inspirovali budějovickým majálesem, který byl vý-

Olomoucký majáles 2019. Foto: archiv UP.

jimečný tím, že za ním stáli středoškolští studenti, začínal tam například známý moderátor Daniel Stach. Nám se takhle myšlenka líbila a chtěli jsme Olomoucký majáles dělat na podobné bázi. Dnes už vznikají další studentské majálesy, co vím, tak je jeden v Brně a jeden v Praze. Studenti už trochu brojí proti konzumním majálesům a začínají chtít něco takového, co máme my v Olomouci, tedy studentský majáles pořádaný studenty pro studenty.

Co se segmentem festivalů provede koronavirus? Dá se říct do budoucna, který typ akcí přežije a který naopak zanikne?

To je těžké predikovat, protože nikdo netuší, co přijde na podzim. Můžeme se teď těšit na hezké léto, ale co bude dál, fakt nevím. Já jsem v tomto bohužel trochu prorok, protože já jsem problémy tušil už někdy 2 března. Tehdy byl koronavirus jen v Číně a něco už bylo i v Itálii a já jsem říkal, že budeme mít problémy a dopadne to špatně. Takže nechci moc spekulovat, ale je možné, že se prostředí festivalů pročistí a přežijí jen ty nejsilnější stejně jako je to u hospod. To nevím, jestli by bylo úplně dobře, protože spousta akcí se dělá spíše pro radost než jako byznys. Jak to ale bude, to ukáže až čas.

Jaké máte plány do budoucna, co se Olomouckého majálesu týče?

Já bych byl rád, kdyby se podařilo i v budoucnosti udržet tu latku kvality, kterou jsme nastavili. Taky bych chtěl, aby měl majáles i nadále své partnery v podobě města a kraje. Bez nich by to určitě nešlo. Bylo by smutné, kdyby Olomouc jako „nejstudentštější české město“ nemělo svůj majáles. Mám v tom ohromnou tradici, byli tu takové osobnosti, jako Klaus, Ginsbergh nebo Kundera, což byli všechno králové majálesu. Osobně bych si přál, abych si našel nebo vychoval svého nástupce. Nejsem nějak vyhořelý, ale prostě cítím, že je čas na generační obměnu. Chtěl bych, aby přišel někdo, kdo bude stavět na tom, co jsme tu vybudovali, ale přidá k tomu nějaký nový vlastní pohled.

Tomáš Chalupa

HEFAISTON aneb Mezinárodní setkání uměleckých kovářů na hradě Helfštýn

Jan Lauro

Dokončuji tyto řádky ve chvíli, kdy okolní svět paralyzoval nový druh viru, který zřejmě změní veškeré budoucí konání a sociální chování na celém světě. V dané chvíli pochopitelně vůbec netuším, jestli největší akci Muzea Komenského v Přerově vůbec uspořádáme. Pokud ano, tak zřejmě zcela odlišně oproti všem již uskutečněným 38. ročníkům.

Protože však nemá jít o pozvánku na Hefaiston, ale spíše o reflexi osobních zkušeností s organizací největšího setkání uměleckých kovářů v Evropě, dovolím si pár vzpomínek, které utvářely můj vztah k této akci.

Ještě předtím, než jsem na katedře dějin umění Univerzity Palackého absolvoval akademickou přípravu, trávil jsem svá učňovská léta v Olomouci a v Bohuňovicích. Spolu s další dvacítkou výrostků se mi tam snažili vštípit alespoň ty nezákladnější principy pro umělecké tváření kovů. První půlrok byl k zbláznění. Věčné řezání a pilování mě často nutilo k úvahám, jestli je to skutečně to, co jsem od oboru umělecký kovář očekával. Pak ale přišel první kontakt s ohněm. Neuvěřitelná proměna ve vnímání času. Absolutní uchvácení, hypnóza. Fascinace tím živlem a možností z kusu něčeho studeného a tvrdého během pár chvil vytvářet organické tvary plné pohybu a života... Asi se to dá jen zažít. Popis prostě nestačí. Po úvodním nadšení přicházely i první nezmary a nenaplněné ambice. Ale většina z nás se snažila posouvat, hledat inspiraci a vzájemně se překonávat v dovednostech.

Když nás tehdejší mistr Jan Kunzfeld viděl, že nám řemeslo přirůstá k srdci, rozhodl se uspořádat exkurzi na Helfštýn. Kromě pár výjimek to pro většinu chlapců byla premiéra. Zážitkem se stala sama cesta vlakem. Zpětně obdivuji mistrovi odvahu vypravit se na kulturní památku s takovou partičkou. Oceňuji, že místo nesourodé bandy pokušujících pankáčů, skinheadů a mániček s lahváči v nás

dokázal vidět spíše budoucí kolegy řemeslníky a výtvarníky. Po první etapě sice hrstka méně nadšených skončila v hostincích v Lipniku či po pár kilometrech pod hradem v Týně, ale většina vystoupala až na samotný Helfštýn.

Už první dojem z kolosální architektury mi vzal dech. Představa vši té lidské námahy, důmyslu a odhodlání na mě působila velmi silně. Mé tehdejší úvahy se hodně točily kolem kovů. Velmi omezené představy o tom, co je a co není možné, se měly rázem od základů změnit. Představte si šestnáctiletého kluka, který zatím s veškerým úsilím dokázal vykovat špici, možná kramli, ale to už hraničilo s nadlidskou námahou. Nemluvě o tom, když by jich mělo být víc stejných. To soustředění, odměřování, nejistota, dá se to vůbec zvládnout?

A najednou vás kantor zavede na místo, kde se vedle sebe tyčí sochy propracované tak, že vůbec netušíte, jak by se toho kdy dalo dosáhnout. Navíc tak rozměrné, že představy o manipulaci s takovými profily žhavého kovu až děsí. Nejen, že mají dokonalé spoje, každou techniku, kterou jste si zatím mohli vyzkoušet dotaženou k dokonalosti, o jaké se Vám ani nesnilo, ale ještě k tomu jsou komponované do výjevů z dávných příběhů, nebo figur z jiných světů. Té fantazie, toho fortelu...

Vrchol však měl teprve přijít. Při vstupu do podzemních místností paláce nás mistr nechal obdivovat desítky drobných soch. U většiny z nich jsme nedokázali rozklíčovat pracovní postupy, ani nářadí, s jehož pomocí by tak asi mohly vzniknout. Korunu tomu nasadila informace, že skoro vše, co se nám tu odhaluje, vzniklo v časovém limitu dvou hodin během akce *Hefaiston*. Tak buď s tím seknu, protože toto nikdy nedokážu, nebo se nechám inspirovat, zatnu zuby a jednou se přiblížím umu všech těch kovářů. Něco takového se mi v hlavě honilo celou

zpáteční cestu vlakem. Ani ve snu by mě tehdy nenapadlo, že za pár let budu mít všechnu tu krásu na starosti.

Jen jsem si opakoval Hefaiston, Hefaiston..., tam se musím podívat. Ještě ten rok – poslední víkend v srpnu – se několik z nás vypravilo na Helfštýn znovu, abychom na vlastní kůži prožili atmosféru, během níž vznikají dechberoucí práce. Mým parťákem byl spolužák Luboš Krátký. Stejně, jako jsem se na první pohled zamiloval do Helfštýna, okamžitě mě ohromila i atmosféra *Hefaistonu*. Jen ten příchod k hradu, kdy jsme míjeli stovky lidí. Procházeli se stanovým městem na loukách v podhradí. Míjeli desítky stánků. Všudypřítomný šum, který mě běžně znervózňuje, zněl jako harmonická hudba. Oči stále tékaly. Přišlo mi, že když se rozdělíme, už se nebudeme moct nikdy potkat. Samo množství lidí koncentrovaných v jednom místě by bylo působivé. Ale on byl navíc téměř každý ověšený nějakým originálním šperkem nebo dával na odív své tetování, piercing či úpravu vlasů. Přišlo mi, že jsem se ocitl v prostředí, kde se najednou soustředí všechna originalita a kreativita světa. Ten dojem umocňovaly stovky přivezených exponátů rozmístěné na všech nádvořích. To vše podbarvené známou vůní kouře a linoucím se zvoněním kovadlin. Už si vlastně nepamatuji, kde jsme celé ty tři dny spali a jedli. Ten dojem z něčeho úžasného ve mně ale zůstává i po těch letech. A ještě něco, co bych označil jako sounáležitost. Bylo jasné, že se *Hefaiston* stane součástí mého života. Od roku 2005 jsme se s olomouckými přáteli účastnili všech ročníků. Jednou jsme vyrazili na kolech, někdy stopem, nebo dokonce s koňským povozem. Cesta se stala součástí cíle.

Mí nejbližší kamarádi Luboš Krátký a Jirka Němec časem sebrali dost odvahy k tomu, aby se přihlásili do živé kovářské tvorby, která je nedílnou součástí festivalu. Časem začali sbírat i nejvyšší ocenění. Přibývali zážitky, přátelé i pracovní kontakty. V roce 2010 pro mě kovářina znamenala část příjmu, ale spíš koníčka a styčnou plochu se světem řemesla, ke kterému jsem tihnul i při studiu dějin umění. V zimním semestru nám profesor Ivo Hlobil zadal v rámci semináře o dějinách středověkého umění úkol zaměřený na ikonografii gotických krásno-slohových madon. Při bádání mě do očí

Nestor uměleckého kovářství Alfred Habermann před hradní kovárnou na třetím nádvoří. Foto: archiv autora.

Zakladatelka *Hefaistonu* Marcela Kleckerová před kanceláří správy hradu na druhém nádvoří. Foto: archiv autora.

Exteriérová expozice během *Hefaistonu* často nabízí rozměrné kované sochy. Loučení 1323 se severní husitskou věží v pozadí. Foto: archiv autora.

doslova praštil inzerát, že na Helfštýně hledají kastelána. Scházela mi odvaha rovnou oslovit muzeum. V rozhodování mi nakonec pomohl sám profesor Hlobil, u nějž jsem krátce před tím stoupl po vypracování soupisu kamenických značek v klášteře Rosa Coeli. Domluvil mi schůzku přímo s Marcelou Kleckerovou. Dlouholetá správkyně Helfštýna, která stála u zrodu *Hefaistonu* v roce 1982, mě vřele přijala v hradní kanceláři. Imponoval jí můj zápal pro kovářství a mě zase její odhodlanost, s jakou dokázala prosazovat své návrhy při obnovách hradu navzdory vážným zdravotním komplikacím. Zcela otevřeně mi vylicila, co všechno práce správce kulturní památky obnáší. Do důsledku popsala i přípravy *Hefaistonu*. Pobídla mě, ať neváhám a do výběrového řízení pošlu přihlášku.

Při zpětném pohledu občas stále nevěřím, že se mi podařilo skloubit největší zájmy do zastřešujícího povolání nadto na místě s bohatou historií a jedinečným geniem loci. Ze dne na den bylo potřeba přijmout obrovskou zodpovědnost. Považuji za štěstí, že i když Marcela odešla do důchodu, zachovala Helfštýnu i mým snahám přízeň. Nikdy neváhala poskytnout potřebnou informaci ani jinou pomoc. Hradu a kovářům zasvětila celý svůj profesní život, takže stále dělala vše, co bylo v jejich silách, aby organizační přechod proběhl hladce. Ráda vzpomínala na šťastnou náhodu, která pomohla zrodu akce.

Marcela pro Muzeum Komenského v Přerově od roku 1975 pracovala jako metodička památkové péče, která se stále více soustřeďovala na hrad Helfštýn a jeho obnovu. Z památkářské praxe dobře znala neutěšenou situaci stavebních a jiných tradičních řemesel. Ty bylo v komunistickém Československu obtížné sehnat na opravy nejvzácnějších státních památek natož pak na běžné stavby. Dlouhodobá absence uměleckých řemesel v běžném stavitelství stupňovala neznalost investorů a také jejich nechuť v komplikovaném shánění kvalitních specializovaných řemeslníků. Tak se zrodil nápad na představení klasičtých řemesel v prostorách již tehdy turisticky oblíbeného Helfštýna, který Kleckerová dokázala obhájit před tehdejšími řediteli muzea PhDr. Gustavem Voždou. Koncept prezentací byl naplánovaný na letní prázdniny s tím, že každý srpen bude představeno vždy jedno řemeslo. Kvůli vazbám na pedagogicky činného Alfreda Habermanna, který garantoval výuku kovářů pro památkovou péči, zvolili muzejní poradatelé tématem nultého ročníku osvětové akce právě umělecké kovářství. Habermann měl předchozí zkušenosti s podobným druhem setkání z Anglie, kde demonstroval svou práci jako reprezentant československého uměleckého řemesla při setkání organizace řemesel při UNESCO. Zpětně pro ni vznikl název inspirovaný jménem antického boha ohně a kovářství.

Prvního *Hefaistonu* ze zúčastnilo 18 kovářů a zhruba stejný počet teoretiků, pedagogů a studentů černého řemesla z celých Čech. Přemluvit mistry uvyklé na klidné

zázemí svých dílen, aby tvořili před zraky veřejnosti, patřilo v té době k největším překážkám organizace celé akce. Prvotní ostych a nejistota však velmi rychle překonala vytečená atmosféra a nesmírně pozitivní a povzbudivé reakce návštěvníků. Tak se stalo, že 28. srpna 1982 necelé čtyři desítky nadšených průkopníků položily základy setkání kovářů, které pouhých pár let na to nemělo konkurenci nikde jinde na světě. Čerstvý vítr vnesl svou živou tvorbu na dvou výhních pod kaštanem na II. nádvoří kováři do života středověké pevnosti. Do celospolečenské atmosféry to byl také silný závan, takže s odstupem téměř čtyř dekad, kdy vzniká tento text, působí logicky, že pořadatelé vybrali za logo akce právě vítr.

K představení žádného jiného řemesla už na Helfštýně sice nedošlo, zato se z hradu stalo místo pro celosvětové setkávání a propagaci kovářství na špičkové úrovni. Osmdesátá léta na Helfštýně vnímáme z dnešního pohledu jako dobu velkých rekonstrukčních projektů a stoupající vlnu entuziasmu dobrovolnického hnutí, které kráčely ruku v ruce a vzájemně se doplňovaly. Architektonické úpravy hradu vedené Dr. Ing. arch. Zdeňkem Gardavským začaly velmi brzy zohledňovat nově vyvstalé potřeby uměleckých kovářů. Péče o středověkou památku šla kovářství doslova naproti. Necelé čtyři roky po prvním *Hefaistonu* mohla veřejnost vstoupit do vytěžených prostor sníženého přízemí paláce, kde vznikla expozice uměleckého kovářství. Následoval projekt obnovy hradní kovářny. Na III. nádvoří v místech hospodářského dvora, kde ještě v 17. století existovala kancelář písaře, vzniklo obnovením zaklenutí, vztyčením komína a osazením krovu se šindelovou krytinou zázemí pro kovářskou dílnu s dvojicí výhní a základním vybavením. Kovárna se stala srdcem Helfštýna. Součástí jejího slavnostního otevření bylo kování hřebu přátelství. V létě 1988 se jej zhostil Alfred Habermann spolu se svými učedníky. Téma nevybrali náhodou. Hřeb jako symbol spojení měl vyjádřit pevné spojení Helfštýna s kovařinou a také přání, aby helfštýnská kovárna spojovala autory různých generací a národností. Pro výstavní a přednáškové účely přibýlo tzv. H-studio. K vytvoření tohoto

zázemí byla upravena hospodářská budova na III. nádvoří. Z ruiny obvodových zdí vytvořil „hradní architekt“ historizující budovu s pískovcovými ostěními, šikmou šindelovou střechou, pod jejímž krovem vznikly ubytovací kapacity, samostatnou kuchyni opatřenou kachlovými kamny a dlážděným sálem plnicím funkci učebny pro frekventanty umělecko-kovářských kurzů.

Na přelomu 80. a 90. let přišla na řadu rekonstrukce bývalé strážnice při průjezdu druhé hradní brány. V přízemí stavebníci změnili rytmus ostění oken a celá budova o patro „povyrostla“. V takto vzniklém prostoru zbudovala správa hradu galerii zaměřenou na prezentaci uměleckého zpracování kovů. Ze středověké pevnosti, reprezentativního sídla, správního centra velkostatku se přes opuštěnou zříceninu Helfštýn začal měnit v kovářský hrad. Řady zájemců o kovářská setkávání rok od roku rostl. První zahraniční účastníci na sebe nenechali dlouho čekat a po otevření

Kovaná plastika Dech větru. Na Kovářském fóru 2009 ji vykovali Claudio Bottero, Massimiliano Bottero a Jiří Baťa.
Foto: archiv autora.

hranic spojených s pádem režimu se Helfštýn stal doslova Mekkou kovářství.

Mezi přednášejícími na semináři *Hefaistonu* vystupovali od roku 1983 přední teoretici památkové péče a kovářského řemesla např. PhDr. Jiří Kroupa z Moravské galerie v Brně, PhDr. Jan Krba z Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm nebo PhDr. Jan Mohr, kurátor Severočeského muzea v Liberci. Sborník se ze skromné brožurky – do roku 1988 vydávané ve formátu A5 jako metodický materiál pro vnitřní potřebu muzea – proměnil v atraktivní publikaci s plným zněním přednesených příspěvků, bohatou plnobarevnou obrazovou přílohou a fotografiemi všech oceněných prací. Postupně přibyla i cizojazyčná resumé příspěvků a od roku 2014 vychází v bilingvální česko-anglické podobě.

Mistři kováři si díla vykovaná během *Hefaistonu* nechťeli odvázet do svých dílen a nechávali je plně k dispozici správě hradu. Tím položili základ systematickému sbírání umělecko-kovářských artefaktů, které se rozvíjí společně s tradicí mezinárodních setkávání kovářů. Jelikož je hrad Helfštýn jednou z poboček Muzea Komenského, paměťové instituce zaměřené především na sbírání originálních předmětů z minulosti přerovského regionu se specializací na dějiny školství

Druhé nádvoří Helfštýna zaplněné vystavenými exponáty a davy lidí během Hefaistonu. Foto: archiv autora.

a kmenologii, přibyla do sbírek také podsbírka uměleckého kovářství. K ostatním čtyřiceti podsbírkám ji muzeum zařadilo v roce 1985. Od té doby zastává vedoucí oddělení správy hradu také pozici kurátora této podsbírky a stará se o systematické naplňování vytyčených sbírkotvorných cílů.

Hradní galerie patří k hrstce míst v České republice, která se profilují výhradně na práci s kovy a prezentaci těchto ušlechtilých materiálů v rozmanitých podobách. Většina pořádaných výstavních počinů měla charakter sezónních expozic. Necelých osm desítek metrů čtverečních a umístění v úrovni prvního nadzemního podlaží s přístupem po točitém schodišti do značné míry předurčuje sál k pořádání komorních výstav. Zájem ze strany autorů i návštěvníků je enormní.

Před pár týdny se kvůli koronaviru uzavřely hranice. Vlady zakázaly shromažďování vyššího počtu osob a zavedly celou řadu dalších restriktivních opatření. O mimořádnosti *Hefaistonu* jsem nikdy nepochyboval. V tuto chvíli si však ještě víc uvědomuji, jak výjimečná příležitost pro vzájemné setkání, výměnu informací a inspiraci to vlastně je. Za uplynulých deset let, co akci v pozici hlavního pořadatele vedu, se mi otevřel úžasný prostor pro přípravu celkové dramaturgie, výběr skvělých hudebních a divadelních interpretů. To množství nových profesních i přátelských vztahů se těžko popisuje. Mám tu čest koordinovat víc než stovku dobrovolníků a kolegů z muzea. Uznávání tvůrci z celého světa se vydávají za helfštýnské hradby, aby předvedli to nejlepší, co v daném roce vytvořili. Pro představu: jde zhruba o pět až šest stovek autorů z dvaceti, někdy i více států. Průměrný počet vystavených děl se pohybuje kolem 250 kusů.

Společně s celým týmem nadšenců jim dlouhé týdny dopředu chystáme zázemí na hradě, v nejbližším okolí i vzdálenějších městech. Kouzlo atmosféry *Hefaistonu* spočívá hlavně v rozmanitosti, v setkání různých národů, vyznání a charakterů, které však poji společná vášeň ke zpracování kovů. Obavy, že přijdeme o možnost přátelského setkání, mě teď rozptyluje mnohem víc než ekonomické dopady a propad návštěvnosti.

lauro@prerovmuzeum.cz

Výzvy a proměny Wolkrova Prostějova

Pavel Marek

Wolkrův Prostějov (WP) jako přehlídku neinspirativnějších vystoupení sólových recitátorů, recitačních souborů a divadel poezie v České republice si dovolím označit v rámci Olomouckého kraje za festival, jenž se může svými tradicemi právem pochlubit – alespoň pokud vezmeme v potaz časový faktor jeho trvání: letos v červnu proběhne jeho 63. ročník. Nahlédněme do historie a současnosti WP především prostřednictvím vzpomínek aktivních účastníků, ať už máme na mysli soutěžící nebo organizátory. Nezasloužila by si tato přehlídka kritickou, výpravnou a reprezentativní monografií?

U kolébky WP v roce 1957 stála herečka, autorka četných dramatizací a vedoucí dětských a mládežnických recitačních souborů Jarmila Liebscherová (1898–1981). V polovině 50. let pracovala v prostějovském Domu osvěty a v Olomouci s Rudolfem Pogodou (1922–1991) vedla recitační soubor Štafeta. S odstupem času o vzniku prostějovského festivalu napsala mj. tato slova: „*V Prostějově jsem pracovala trochu s ochotníky, ale více mne přitahoval umělecký přednes. Recitační soutěže končily většinou na krajské úrovni. Až v roce 1955 se konalo ústřední kolo, avšak v rámci tělovýchovné Celostátní spartakiády a v následujícím roce jako součást divadelního Jiráskova Hronova. Nebylo to ideální. Na schůzce Ludmily Pelikánové, Vladimíra Halady a Rudolfa Pogody pražská herečka navrhla jako místo konání ústředního kola Prostějov – rodné město Jiřího Wolkra, básníka mládeže a průkopníka nové doby a jejího pokroku. A tak byl v roce 1957 založen Wolkrův Prostějov.*“

První dva ročníky se konaly jako komorní akce v rámci vyvrcholení Měsíce knihy v březnu. Zlom nastal v roce 1959. Festival poezie se díky péči stranických a státních orgánů proměnil v jednu z masových demonstrací vysoké úrovně socialistické kultury. Do jeho organizace vstupovalo ústředí Československého svazu mládeže, Svaz česko-

slovenských spisovatelů a Ústřední dům lidové tvořivosti v Praze. Do Prostějova se sjíždělo až kolem 700 recitátorů a na dvě stovky hostů, básníků, spisovatelů, učitelů, politických a kulturních činitelů z českých zemí a Slovenska. Spisovatelé besedovali s pracujícími na závodech, s žáky a studenty, ale nezapomínali ani na zemědělce na vesnicích a vojáky. Nadšení měly demonstrovat průvody městem s defilé před tribunou obsazenou místní politickou elitou. Pro konání festivalu bylo nutné najít nový termín (konec června), aby nenarušoval výuku ve školách. Nastěti v 60. letech WP z tohoto gigantismu aspoň trochu vstřízlivě. K napsání vzpomínky na tuto dobu jsem vyzval Mgr. Janu Zikmundovou (1943), několikanásobnou vítězku WP ze 60. let v soutěži jednotlivců i divadel poezie. Další profesní kariéra ji pak s festivalem poezie velmi těsně spojíla jako členku programové komise v letech 1969–1991.

„*Protože žiji v Prostějově už drahně let, mohla jsem vnímat a spoluprožívat ‚naš festival poezie‘ vlastně téměř od jeho začátků po dnešek a mám tedy na co vzpomínat. Mám-li se vrátit do let šedesátých, pak vzpomínám na to, jak Prostějov obvykle v červnu ožíval stovkami mladých zajímavých lidí, někdy nepřehlédnutelně originálních, kteří k nám prošli sítím školních, okresních a krajských kol recitačních soutěží. Ale někdy jich přijelo třeba jen pár desítek. Měnilo se společenské klima, možná bylo i méně financí, hledala se optimální tvář WP. Někdy šlo o celostátní, jindy národní soutěž, nebo přehlídku vybraných sólistů i kolektivů. A já, nadšená čtenářka a posluchačka poezie, jsem je chodila poslouchat do všelijakých kluboven a místností (vždy ale vyzdobených portrétem básníka). Soutěžovalo se v několika věkových kategoriích, poezii i v próze, se dvěma texty. Kolektivy vystupovaly v divadelním sále Národního domu. Tam dostala má ‚duše recitátorky‘ první zásah: V roce 1961 uvedlo Divadlo X z Brna Inzerát na skrývanka – průlomové představení v historii divadel*

Prostějovský festival poezie nese jméno básníka Jirího Wolkra (1900–1924) Od r. 1952 jeho osobnost připomíná pomník Španielova žáka Antonína Kalvody (1907–1974) v centru města. Foto: archiv autora.

Zahájení WP se na počátku 60. let neobešlo bez průvodu mládeží městem. Pionýři před tribunou u radnice. Foto: archiv autora.

poezie. A další ‚zásah‘: Jozef Mladoň a Daniela Špaleková, tak nevtíravě přesvědčiví s jejich sladkou slovenštinou. Tehdy jsem i já zatoužila oslovovat básníkem, a také se vyslovit sama za sebe. Moje aktivní sžívání s Wolkrovým Prostějovem vedlo přes Štafetu, olomoucký recitační soubor, a Zápalku, divadlo poezie Univerzity Palackého. Vzpomínám, jak jsem se v těch 60. letech těšila, kdo ze známých zase na ‚wolkrák‘ přijede, koho a co uslyším, s kým se zase potkám v parku u Národního domu, v hospodách, Intimitklubu. I básníci tu byli! Živí (Karel Šiktanc, Jan Skácel, Ivan Diviš) – a různí (třeba Jan Hostaň, Ivan Skála). Pěkný čas to pro mě v těch šedesátkách býval. Voněly lípy, zpíval sladký pták mláde a stříbrný vítr šuměl... Pak zavál vítr od Východu, soudruzi ještě víc přitáhli ořeže – ale o tom at' píšou jiní.“

Nelze zastírat, že „ten vítr od Východu“ přivalil také fenomén označovaný jako „normalizace“. Jeho písek nemohl nezasáhnout také celé soukolí WP. Zajímalo mě, jak tuto fázi v historii WP vidí dnes, s odstupem času, předseda Organizačního výboru v l. 1984–1989, místopředseda Městského národního výboru v Prostějově pro úseky školství, kultura, zdravotnictví, sociální zabezpečení, poslanec a člen rady města JUDr. Josef Augustin (1954). Položil jsem mu otázku, do jaké míry pocítoval tlaky stranických orgánů KSČ na ideovou přípravu akce. Jeho odpověď je obsažena v následující rádcích: „Organizační výbor měl několik komisí, velmi důležitá byla programová komise, dále propagační, pro hosty, finanční a další. Zpráva o celkovém zajištění přehlídky byla předkládána písemně radě města ke schválení. Radu Okresního národního výboru informoval o WP její člen a předseda Městského národního výboru. Zprávu o přípravě WP jsem písemně předkládal Městskému výboru KSČ, kterého jsem byl osobně přítomen a odpovídal na položené dotazy. Městský výbor KSČ nezasahoval do přípravy, průběhu ani programu WP. Na Okresním národním výboru jsem spolupracoval s místopředsedou pro kulturu a vedoucí odboru kultury. Na Okresním výboru KSČ jsem spolupracoval s ideologickým tajemníkem, který měl v gesci též kulturu. Okresní výbor KSČ do přípravy, organizace a průběhu nezasahoval, ve funkci předsedy Organizačního výboru WP

jsem nikdy nebyl zván na plénum Okresního výboru KSČ. Velmi dobrá byla spolupráce s Okresním výborem Svazu socialistické mládeže (SSM) v Prostějově, Krajským výborem SSM v Brně, Českým ústředním výborem SSM a Ústředním výborem SSM v Praze, Českou mírovou radou a Ústředním výborem Národní fronty v Praze. Několikrát jsem byl na Ministerstvu kultury na jednání s náměstkem ministra. Pokud je mi známo tak do programových záležitostí státní a stranické orgány nezasahovali. Předsedkyně programové komise informovala Organizační výbor WP o přípravě programu. Nevzpomínám si, že by v období 1984–1989 vznikl při průběhu WP nějaký zásadní problém. Po ukončení každého ročníku WP jsem předkládal písemné vyhodnocení celostátní přehlídky radě města, která vzala zprávu na vědomí. Městského výboru KSČ jsem informoval o průběhu WP osobně. V průběhu konání WP každoročně žil Prostějov přehlídkou. Město žilo mládím, poezií a jarní atmosférou.“

Změna politického režimu po listopadu 1989 vytvořila předpoklady pro vznik „nového“ WP. Tuto tezi myslím vrchovatě potvrzují, naplňují a ilustrují postřehy mého dalšího respondenta Jany Hruškové (1948). „Patřila jsem k týmu organizátorů, mezi jiným jsem ale pracovala jako

V r. 1977 organizátoři pozvali na WP i ministra kultury Milana Klusáka (druhý zprava). Foto: archiv autora.

tajemnice poroty první věkové kategorie soutěže recitátorů sólistů, a to, k mému údivu, 35 let, aniž bych zabrousila do jiné věkové skupiny. V devadesátých letech jsem nastoupila do kulturního klubu DUHA a v tomto období jsem spoluorganizovala zahajovací i závěrečné večery WP, poetické jarmarky, vystoupení hostujících souborů a všechno ostatní, co se dá zařadit pod pojmenování „kulturní pracovník.“

Vzpomínky Jany Hrušková si cením proto, neboť se může opřít o poznatky získané v delším časovém horizontu: „Protože jsem na vlastní kůži zažila tento festival v dobách tuhé normalizace, která v poezii viděla především individua přemýšlející jinak než pracující lid, mám s čím srovnávat. Ale to dělat nebudu. Zcela záměrně nechci vytažovat na světlo staré křivdy, bláznovství nejtěžšího kalibru povýšená na zákony – dá se to všechno shrnout pod stručný název – blbství vládnoucích. Ale tím víc si uvědomuji, čím se ta další ‚polistopadová‘ etapa WP lišila od předchozí. Pro mě jsou to hlavně dvě věci – údiv a volnost. Údiv spousty lidí, včetně mě, nad tím, že tento tak ‚socialisticky pojatý‘ festival nejen přežil několik let po ‚sametu‘, ale trvá dodnes. Asi proto, že ideologie neideologie – mladí lidé pořád chtějí tu poezii vyjadřovat, prožívat, komentovat, ztvárňovat. Jako sólisté i jako divadla poezie. A volnost? Především se ulevilo všem interpretům, protože zmizely povinné texty. Mohli si opravdu vybírat, co chtěli, a porota posuzovala jen to, jak se jim to podařilo ztvárnit. Ideologickou stránku autora už nikdo neřešil. A dál – Wolkrův Prostějov se do té doby objevil v několika rádcích v oficiálním tisku, sem tam v rozhlasu, velmi málo v televizi. Opravdově jím žila vlastně docela malá skupina lidí i v rámci celé republiky. Obyvatelé Prostějova vesměs o této akci nevěděli zhora nic. A najednou se Wolkrák ocitl venku. Vtrhl na náměstí, do parku, do ulic. Zahajovalo jej třeba divadlo, v němž herci udivovali bravurním pohybem na chůdách, na náměstí před dosud tabuizovanou budovou radnice vyhrávaly různé skupiny od jazzových až po country. Krásných zážitků mám za tu dobu pochopitelně moc. A k těm zážitkům patří stejně moc úžasných osobností. Není v mých silách o všech napsat a určitě

Mnoho z laureátů WP se později prosadilo ve sféře dramatického umění. V r. 1980 mezi vítěze soutěže jednotlivců patřil herec pražského Divadla v Dlouhé Miroslav Táborský (1959).
Foto: archiv autora.

v silách nikoho o všech čist. Ale aspoň dvě – jedna za dámy, druhá za pány. Vedoucí kulturního zařízení v Praze, jedna z těch hlavních pořadatelů – Slávka (Slávinka) Šrámková – tituly zde nehrají roli. Už téměř generace účastníků očekávaly v její zahajovací řeči tu pověstnou větu: ‚A všimněte si, jak tady v Prostějově nám k té poezii nádherně voní lípy, které vždycky v tento čas kvetou.‘ Bez toho by WP snad ani nezačal. A za pány – poprvé jsem ho zaregistrovala jako vedoucího a protagonistu Docela malého divadla z Litvínova, potom úžasného recitátora především veršů Václava Hraběte, mnozí jej znali i z Porty. Jako porotce divadel poezie byl snad

Porotami WP prošly desítky odborníků v oblasti uměleckého přednesu. Mezi ně patřili také Miroslav Kovářík a Jan Roubal (zleva vzadu nahoře). Foto: Bob Pacholík.

na každém WP, a čím víc jsem ho znala, tím větší byl (a je) můj obdiv k němu a všemu, co dokázal ve službách té podivné i podivuhodné paní Poezie. Miroslav Kovářík. Jsem ráda, že si dodnes říkáme kamaráde – kamarádka. V nejlepším přestat – a co může být lepší než tolik vzpomínek.“

Pavel Marek (*1949) je emeritním profesorem českých dějin na FF UP v Olomouci. Věnuje se výzkumu moderních politických a kulturních dějin se zaměřením na 19. a 20. století.

Pavel.Marek@upol.cz

Nachází se Mezinárodní varhanní festival v Olomouci na rozcestí?

Jindřich Garcic

Mezi předpoklady pro vznik a zvláště trvání jakéhokoliv uměleckého festivalu vedle zajištění potřebných finančních prostředků patří i další klíčové faktory. V případě varhanního festivalu je to především nalezení vhodného koncertního nástroje či nástrojů a s ním či s nimi spojených prostor, existence subjektu (člověk, lidé, instituce), který festival zajišťuje po organizační stránce, zájem účinkujících koncertovat na festivalu i zájem diváků koncerty navštěvovat.

Koncertní nástroj a prostor

Koncertním nástrojem *Mezinárodního varhanního festivalu v Olomouci* (dále bude používána zkratka MVF) jsou varhany v chrámu sv. Mořice, jejichž součástí je i hudební nástroj z 18. století.

Barokní varhany olomouckého svatomořického chrámu byly uvedeny do provozu v předvečer svátku sv. Mořice, to je dne 22. 9. roku 1745. I když se na jejich stavbě zpočátku vystřídalo několik varhanářů, od roku 1738 vedl práce na jejich vzniku Michael Engler (1688–1760), vatislavský varhanář patřící k nejlepším tvůrcům varhan své doby. Zhotovil špičkový nástroj se třemi manuály s pedálem a 43 znějícími rejstříky. Varhany byly osazeny do řezbářsky zdobené skříně, kterou vytvořil olomoucký sochař Filip Jakob Sattler (1695–1738) a jeho dílna. Náklady spojené se vznikem nových varhan byly vysoké, činily 19 000 zlatých a řečeno po pravdě, tato částka nebyla nikdy Františkem Řehořem Gianninim (1693–1758), olomouckým a vatislavským kanovníkem a proboštem u sv. Mořice, ani jeho nástupci Englerovi a jeho potomkům zcela splacena.

I když Englerovy varhany prošly po svém vzniku několika opravami, byl v polovině 50. let minulého století jejich stav kritický, byla přímo ohrožena jejich hmotná

existence. Pro záchranu varhan se stal patrně rozhodující rok 1959, kdy byly prohlášeny za kulturní památku a byl tak odstartován proces jejich revitalizace. Protože tehdejší mocenská reprezentace neměla zájem o „pouhé“ restaurování barokních varhan, na kterých nebylo možné navíc přehrávat značnou část varhanní literatury, prosadila se na konec koncepce jejich přeměny na univerzální koncertní nástroj při zachování funkčnosti a hmotné podstaty původních varhan. Na konci celého revitalizačního procesu zakončeného v roce 1970 byl vznik nového hudebního koncertního nástroje s širokým uplatněním, varhan s 5 manuály a 97 rejstříky, které jsou označovány za největší v republice a řadí se mezi největší varhany v Evropě. Proces vzniku festivalového hudebního nástroje byl tedy dokončen. Jejich umístění v prostorách chrámu sv. Mořice tak současně logicky vymezilo i místo pro konání festivalu.

Organizátoři festivalu

Pořádání MVF zajišťuje od jeho počátku Moravská filharmonie Olomouc za úzké spolupráce s Římskokatolickou farností sv. Mořice, která umožňuje realizovat festivalové koncerty na nástroji a v prostorách, které jsou majetkem farnosti. Součástí každé instituce jsou také lidé. Vždy se musí najít někdo, kdo se bezprostředně ujme organizace festivalu. Jedná se o širší skupinu lidí, ale jeden z nich hraje ve většině případů klíčovou roli. V případě MVF byl tímto člověkem Antonín Schindler (1925–2010). Po skončení druhé světové války v roce 1945 započal svou dráhu varhaníka u sv. Mořice a brzy se stal iniciátorem záchrany historických varhan. Jejich tehdejší stav sám charakterizoval rozhovoru ze dne 23. ledna 2009 (<http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/4082>):

„Byly prožrané červotočem a podle odborného posudku by vydržely maximálně ještě deset let a pak už by se s tím nedalo absolutně nic dělat.“ Přestavba barokních varhan na univerzální koncertní nástroj uskutečnila krnovská varhanářská firma Rieger-Kloss podle jeho návrhu. Přes širokou škálu kulturních aktivit, které během svého života vyvíjel (mimo jiné zakládající člen Moravské filharmonie i její ředitel, koncertní varhaník, tvůrce zvonkoher, stavitel varhan, konzultant při rekonstrukci historických varhan a zvonkoher, autor odborných a populárně naučných publikací atd.), vnímá olomoucká veřejnost Antonína Schindlera především jako zakladatele MVF.

Působil jako prezident festivalu od prvního ročníku v roce 1969 až do své smrti v roce 2010, tedy celých 40 let. Vytvořil jedinečnost festivalu danou skutečností, že veškeré festivalové koncerty jsou odehrány na jednom jedinečném nástroji a na jednom místě, to je v historických prostorách olomouckého chrámu sv. Mořice. Současně také dokázal díky svým kontaktům, sám byl vynikajícím varhanním improvizátorem, zajistit na festivalových koncertech účinkování předních varhaníků. Po smrti Antonína Schindlera převzal jeho funkci svatomořického titulárního varhaníka a regenschori varhaník Karel Martínek (1979) a setrval v ní až do konce roku 2019. V roce 2011 se stal hlavním dramaturgem MVF a je jím dodnes. Úmrtí Antonína Schindlera, v nemalé míře právě díky novému dramaturgovi, tak neznamenalo ani konec festivalu a ani změnu jeho koncepce.

Účinkující a diváci.

První ročník MVF zaháli dne 29. září roku 1969 český varhanní virtuos, skladatel, hudební pedagog a organolog Jiří Reinberger (1914–1977). V následujících festivalových koncertech tohoto ročníku vystoupili Hans Haselböck (1928) z Rakouska, Herman Verschraegen (1936–1994) z Belgie, Piet Post (1919–1979) z Nizozemska a Jean-Jacques Grunenwald (1911–1982) z Francie. Během jednapadesáti ročníků festivalu bylo odehráno přibližně 250 varhanních koncertů. Přesný počet všech umělců účinkujících v rámci

těchto festivalových koncertů nelze prakticky zjistit, protože vedle hráčů a hráček na varhany se realizace koncertů zúčastnili i další umělci (např. sólisté hrající na jiné nástroje, vokální umělci, recitátoři, pěvecké sbory, velká hudební tělesa atd.). Poměrně přesně lze alespoň vyčíslit počet varhaníků a varhanic, kterých zde vystoupilo přibližně dvě stě. Z uvedených čísel vyplývá, že někteří z nich hráli na festivalu opakovaně. Nejčastěji, to je šestkrát, se festivalu zúčastnil český varhaník Jaroslav Tůma (1956), poprvé v roce 1995, naposledy v roce 2009. Ze zahraničních varhaníků si nejvíce oblíbil festival Rakušan Hans Haselböck, hrál zde celkem pětkrát, poprvé na zahajovacím ročníku festivalu v roce 1969, naposledy v roce 1998. Mezi časté účastníky festivalu patřili dále např. americký varhaník David Pizarro (1932–2011), tento potomek španělského dobyvatele Francisca Pizarra (1478–1541) účinkoval na festivalu celkem čtyřikrát, v rozmezí let 1972–1992. Čtyřikrát, v letech 1993–2004, se festivalu zúčastnili také německý varhaník Günther Kaunzinger (1938) a dále české varhanní virtuozky Věra Heřmanová (1951), ta v období 1986–2003, či Irena Chřibková (1959) v úseku let 1999–2017.

Přísná měřítka pro výběr účinkujících (absolvování varhanního oddělení akademie, ocenění alespoň na jedné velké mezinárodní soutěži a časté koncertování na světových akcích), které zavedl Antonín Schindler, zaručovala, že návštěvníci festivalu budou mít možnost vyslechnout si klasické, ale i moderní skladby v podání špičkových umělců a umělkyň. Tato nabídka našla odezvu u olomouckého publika. V počátečních ročnících festivalu zde sehrála pravděpodobně svou roli i skutečnost, že festival představoval ojedinělý typ kulturní nabídky vymykající se svým obsahem a formou úsilí tehdejšího začínajícího normalizačního procesu.

I když se návštěvnost ve všech ročnících neudržela na počáteční úrovni, zájem publika o varhanní festival zůstal relativně vysoký. Celkový počet návštěvníků jednapadesáti ročníků festivalu lze jen stěží odhadovat. Antonín Šindler v roce 2007 v rozhovoru pro Český rozhlas Olomouc uvedl, že jeden festivalový koncert navštěvovalo

1000–1600 posluchačů. V těchto souvislostech je nutné potom jednoznačně konstatovat, že přetrvávající zájem veřejnosti o festivalové koncerty je jednou ze základních příčin více než padesátiletého trvání MVF.

Festival na rozcestí

Stávající stav varhan od jejichž posledního restaurování uplynulo více než padesát let, vyžaduje nový zásah, novou

Antonín Schindler před olomouckým orlojem. Zakladatel MVF nestojí před orlojem náhodně, je autorem jeho zvonkohry. Foto: Michal Mañas.

opravu. Potřeba opravy se týká především elektronických prvků nových přístavků, protože tyto prvky zastarávají mnohem rychleji než mechanické prvky původní barokní části nástroje. Stav elektronických prvků je dnes krajně neuspokojivý a podle názoru šestinásobného účastníka olomouckého festivalu, varhanika Jaroslava Tůmy, nelze dokonce vyloučit možnost zkratu a jejich vyhoření.

O novém restaurování varhan se intenzivně hovořilo a psalo v loňském roce v souvislosti s pořádáním 51. ročníku festivalu. Dokonce, poprvé v jeho historii se konal festivalový koncert jinde než v chrámu sv. Mořice. Koncerty v chrámu sv. Mořice byly označeny jako jedna z posledních možností vyslechnout si varhany před velkou rekonstrukcí. Výběrové řízení na opravu varhan bylo vypsané v únoru roku 2019. Náklady spojené s opravou varhan zde byly vyčísleny částkou 30.876.900,- Kč bez DPH. Měly být hrazeny dotací z evropských fondů, kterou získala svatomořická farnost z Integrovaného regionálního operačního programu na revitalizaci kostela sv. Mořice včetně restaurování varhan.

Plánovaný způsob restaurování varhan vychází z koncepce univerzálních koncertních varhan, která byla uplatněna při opravě nástroje v období 1959–1969 firmou Rieger-Kloss, včetně zachování výšky ladění varhan. Oprava varhan nebude tedy usilovat o rehabilitaci znění původních barokních Englerových varhan ani o přizpůsobení zvuku pozdějších mladších přístavků znění původního barokního nástroje. Jejím cílem je zachování stavu, který varhany získaly po přestavbě v období let 1959–1969. Oprava varhan měla trvat dva roky.

Jenže dnešní situace je poněkud jiná. V květnu minulého roku Římskokatolická farnost sv. Mořice zrušila zadávací řízení na restaurování varhan, protože době vymezené zadávacím řízením se nepřihlásil žádný zájemce. Neznamená to konec záměru opravy varhan, bude vypsané nové výběrové řízení, budou osloveni další případní zájemci, včetně těch zahraničních. Není ale zatím jasné, kdy bude oprava svatomořických varhan zahájena a kdy skončí.

Příprava koncepce letošního 52. ročníku festivalu vycházela z předpokladu, že oprava svatomořických varhan začne v letošním roce a varhany tak nebudou pro koncertní účely k dispozici. Těto skutečnosti byla podřízena i dramaturgie letošního ročníku. Pět festivalových koncertů se tak uskuteční v prostorách jiných olomouckých chrámů. V době vzniku tohoto příspěvku (duben 2020) se počítá s tím, že průběh koronavirové pandemie umožní pořádání letošního 52. ročníku MVF v tradičním zářijovém termínu. To, zda se budou festivalové koncerty po opravě svatomořických varhan konat opět výlučně v chrámu

sv. Mořice nebo i na jiných místech, zůstává prozatím otevřenou otázkou. Nelze vůbec vyloučit, že MVF změní po padesáti letech svou koncepci.

Jindřich Garčic (*1950) vystudoval obory teorie a dějiny výtvarného umění a pedagogiku dospělých na FF UP v Olomouci. V popředí jeho odborného zájmu je především problematika kulturních tradic a kulturní změny. Je autorem či spoluautorem několika publikací.

Jin.Gar@seznam.cz

Pohled na varhany v chrámu sv. Mořice v Olomouc. Fotografie je publikována v nezměněné podobě, autorem je Michal Mañas. Foto: Wikimedia Commons, volné dílo.

Mladá kamera Uničov, místo pro setkání a inspiraci napříč generacemi

Mladá kamera Uničov je filmový festival nabízející prostor pro prezentaci krátkometrážních filmů. Do soutěžní přehlídky může svou tvorbu přihlásit kdokoli splňující věkovou hranici 30 let a délku snímku do 30 minut. Již 46 let se tak v Uničově scházejí tvůrci a nadšenci, které spojuje láska k filmovému médiu a možnostem, jež skýtá.

Mladá kamera každoročně na stříbrném plátně předvede desítky filmů, častokrát v naprosté premiéře a za účasti autora. Vzniká tím prostor pro diskusi mezi odbornou porotou, tvůrci a diváky.

Vojtěch Janoušek se na pořádání *Mladé kamery* podílí už od roku 2014. Letošní, 46. ročník nově zastává funkci ředitele tohoto festivalu.

Jaký to je pocit stát v čele festivalu?

Když si uvědomím, že *Mladá kamera* tu je už skoro půl století – od roku 1975 – a já teprve čtvrt století..., je to zodpovědný pocit. Bývalý ředitel *Mladé kamery*, Aleš Langer, byl ve vedení festivalu zhruba dvacet let. Je skvělé, že tu tradici udržel a pro mě je to teď závazek. Neříkám, že vím, co budu dělat za dvacet let já (smích), ale rozhodně mi na budoucnosti *Mladé kamery* záleží.

Co je na práci ředitele nejnáročnější a co tě na ní nejvíce těší?

Nejnáročnější? Hmm, asi skutečně všechny své vysněné nápady a zároveň si být sám sobě oponentem.

Do organizace *Mladé kamery* dávám hodně svého volného času a měl bych se víc krotit, ať mi zbyde nějaký opravdový volný čas, kdy člověk třeba jen tak vyrazí do přírody.

Naštěstí na to nejsem sám. Mám kolem sebe tým nadšenců. A to je asi největší radost – celý rok festival připravujete, pak to vyvrcholí a vy si společně s ostatními užíváte

festivalovou atmosféru! Obrovské množství emocí naku-mulovaných do jednoho víkendu.

Čím je atmosféra *Mladé kamery* specifická a díky čemu podle tebe pokračuje její mnohaletá tradice?

Mladá kamera je rozhodně specifická svými rozborovými semináři. Po každém soutěžním filmovém bloku následuje diskuze s přítomnou porotou, autory filmů a diváky. Bezprostřední zpětná vazba po zhlédnutí filmu bývá hodně zajímavá a podle mě to je velká přidaná hodnota našeho festivalu. Přátelský prostor pro diskusi a výměnu různých názorů. Je také skvělé, že se lidé vrací. Například Martin Čihák, pedagog stříhové skladby na FAMU (Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze) a určitě jedna z výrazných osobností historie i současnosti *Mladé kamery*, nejdřív jezdil do Uničova jako soutěžící, nyní již několik let jako porotce.

A tím navážu, myslím si totiž, že klíčový faktor, díky kterému tradice pokračuje dál, je otevřenost mezi generacemi. Ten vztah starých a mladých organizátorů. Ve chvíli, kdy to *Kamera* zrovna potřebuje, přijde mladá krev s nápady a energií. V podstatě můžeme říct, že teď už máme třetí generaci organizátorů... a kouzelné na tom je, že někteří ze zakládající generace se na festivalu stále ještě aktivně podílejí! Snad se nám to bude dařit i nadále – učit se od starších a dávat důvěru mladším.

Na *Mladé kamery* mají možnost své snímky prezentovat filmaři do 30 let. Kolik se jich letos přihlásilo a ze kterých zemí?

Letos se přihlásilo přes 140 snímků. Mám z toho radost, i když jsme nepřekonali rekord z minulého roku (175 přihlášených filmů). Když se podívám šest let zpět, ta čísla vůbec tak vysoká nebyla.

Účastníci festivalu *Mladá kamera Uničov*. Foto: Jan Gabriel.

Poslední dobou se také snažíme zvýšit počet přihlášených filmů nejen českých, ale i zahraničních, což se nám docela daří. Letos se přihlášily filmy z různých koutů Evropy, pár filmů z USA, Ruska, Číny, ale také z Izraele nebo Íránu. Pravidelně se hlásí slovenští autoři.

Nutno podotknout, že přihlášené filmy procházejí předvýběrem a do soutěže se jich nakonec dostane kolem 50. Počet vybraných filmů záleží i na celkové délce stopáže soutěžní projekce, která je zhruba 7 hodin, a délce jednotlivých filmů.

Rozdělují se filmy dále do kategorií?

Od 45. ročníku jsme zavedli nové celkem 9 kategorií. Jsou určeny věkem autora (do 15, do 20 a do 30 let) a žánrem (hraný film, animovaný film a ostatní, tj. například dokumentární film, experimentální film, videoklip apod.). Předtím jsme rozdělovali filmy na amatérské a neamatérské, věkově jsme měli kategorie do 20 let a do 30 let. Změnou jsme reagovali na zpětnou vazbu od filmařů a také na naši vnitřní potřebu inovovat a zpřehlednit soutěž.

Kdo filmy na přehlídce hodnotí? Mají v posouzení slovo i diváci?

Filmy hodnotí odborná porota, většinou pětičlenná. Kromě již zmíněného Martina Čiháka by letos v porotě měla být například Johana Ožvold (režisérka dokumentárního filmu *The Sound is Innocent*, kurátorka v Národním filmovém archivu, hudebnice...) nebo Bohdan Karásek (režisér oceňovaného filmu *Karel, já a ty*). Ale uvidíme, jak to nakonec dopadne. Koronavirus celý svět, i ten kulturní a festivalový, převrátil naruby a v tuto chvíli nikdo moc neví, co bude. Zatím mohou říct, že tato porota přislíbila účast i v náhradním termínu, který snad bude někdy na začátku podzimu.

Odborná porota uděluje Hlavní cenu Mladé kamery a pak ceny a čestná uznání podle jednotlivých kategorií. Diváci hlasují pro Cenu diváků a mohou se volně zapojit do diskuze při rozborovém semináři.

Koho bys případně v budoucnu rád přivítal mezi hosty či v porotě?

Těch jmen, které bych chtěl pozvat, je víc. Například bych si moc přál, aby se nám (minimálně) jednou

Odborná porota festivalu *Mladá kamera Uničov*. Foto: Jan Gabriel.

Diváci a porota na festivalu. Foto: Jan Gabriel.

podářilo dostat do poroty Petra Marka! (smích) Kdo ho nezná – je to frontman kapely Midi Lidi a také učí na FAMU. Za svých mladých let na *Mladé kamerě* soutěžil a také tehdy něco vyhrál. My ho již pár let pravidelně oslovujeme, ale on má vždy koncerty.

Minulý rok alespoň vyšlo, že Midi Lidi hráli na závěrečné párty. To bylo nezapomenutelné. Posledně psal, že prý na důchod to do poroty vyjde. Tak uvidíme, třeba se ho jednou dočkáme.

Je možné v mladé tvorbě vysledovat společné tendence a témata?

Netroufnu si to asi nějak zobecňovat, ale já si letos v přihlášených filmech našel silnou existenciální linku a takovou ztracenost dnešního mladého člověka.

Na *Mladé kamerě* nechybí ani pestrý doprovodný program. Foto: Jan Gabriel.

Máš představu o tom, kam by se *Mladá kamera* měla ubírat do budoucna?

Já bych chtěl, aby *Mladá kamera* byla stále místem, kde se v přátelské atmosféře setkávají různé světy a inspirují se navzájem. Aby to bylo setkání tvůrčích lidí a zároveň lidí, kteří rádi objevují a baví se. Mám v hlavě různé nápady, jak festival rozšiřovat, ale růst není vše. Hlavně, aby festival pomáhal mladým filmařům v jejich vášni a podporoval je v jejich rozletu. A diváky to bavilo a inspirovalo.

Mladá kamera Uničov se pravidelně koná na sklonku března a dubna, letos se však s ohledem na bezpečnostní opatření proti šíření koronaviru přesouvá a čtenáři tak mají stále šanci její 46. ročník navštívit.

Eliška Šrubařová

Mezinárodní folklorní festival Folkmáj v jesenickém pohraničí se nese ve znamení řeckých tónů a gajd

Javorník, malé městečko na samém „ouchcapku“ Moravy a Jesenicka ležící v rovině pod svahy Rychlebských hor, se letos stane už podesáté centrem a dějištěm folklorního festivalu *Folkmáj*. U jeho zrodu a organizace stojí členové místní řecké obce, která vznikla v roce 2008 jako nejmladší z řeckých obcí v České republice. Řekové hrají v místní komunitě důležitou roli od konce čtyřicátých let, kdy do regionu přišli první emigranti z řecké občanské války. Nejdříve byli úřady usídleni ve velkém počtu v okolních horských obcích, zejména na Travné a Zálesí, kde byly dostatečné ubytovací kapacity v domech uvolněných po poválečném odsunu sudetských Němců, ale brzo se jich mnoho přestěhovalo do Javorníku a dalších níže položených okolních obcí – Bílého Potoka, Bílé Vody, Bernartice, Bukové, Vidnavy apod. Do osmdesátých let 20. století byla zdejší řecká komunita poměrně početná a zapsala se do dějin města výrazným písmem. Poté nastal velký návrat do vlasti a zbyla zde jen hrstka původního počtu řeckých obyvatel. Řecká komunita zde měla podobně jako jinde v Česku rozmanité etnické složení, pocházela většinou z řecké Makedonie, která spolu s Thrákií patří mezi etnicky nejpestřejší regiony Řecka. Tak kromě řeckých Makedonců a Thrakiotů a dalších zástupců etnografických řeckých skupin třetinu řecké populace představovali Pontiové, Řekové z černomořského pobřeží Malé Asie, kteří vlastně u starší generace zažili už dvojitou emigraci. První při tureckém násilném vyhnání ve 20. letech 20. století z Pontu, vlasti, kterou jejich předkové obývali tři tisíce let, druhou po zmíněné občanské válce (1946–1949) v Řecku. Zatímco česká populace vnímala řecké spoluobčany jednoduše, uvnitř komunity pnulo od počátku napětí nejen kvůli politickým otázkám, ale zvláště mezi Slavomakedonci, tj. částí řecké emigrace, která se z nejrůznějších důvodů hlásila k nově a uměle tehdy utvářenému národu, který dostal

zelenou z politických důvodů na území tehdejší Titovy Jugoslávie, kde vyrostla na kořenech iredentismu, šovinismu, nacionalismu a oportunismu svazová jugoslávská republika Makedonie. Mezi emigranty probíhal tento etnický svár nejrůznější formou, většinou v podobě nekonečných diskuzí a sporů o kradení názvu Makedonie, symbolů, historie a poslovanštvání příjmení. Mnozí Slavomakedonci využili také nabídku jugoslávské vlády a přestěhovali se, ač původně řečtí občané, natrvalo do nově vzniklé nejjižnější svazové republiky. V době velkého návratu a repatriace těm, kteří se zřekli řeckého občanství mj. formou změny jména, byl odepřen návrat do Řecka, proto se zase mnozí vraceli k původním jménům, aby mohli cestovat do řecké republiky za rodinami a do rodných míst. Spor dodnes není uhašen jak na mezistátní a národní rovině, jen dočasně utlumen přijetím názvu Severní Makedonie pro osamostatněnou republiku vládou Řecka pod tlakem Evropské unie. Většina Řeků zůstala však své vlasti věrna a mladí Řekové byli vychováni v typicky řecky obrovské lásce k vlasti a vzdělávání ve svém jazyku, geografii a dějinách Řecka, což bylo umocněno steskem po vlasti, která jim dlouho za vojenské junty zůstala uzavřena. Do roku 1989 existovaly četné lokální organizace řeckých občanů, kteří žili i přestože se mnozí v tehdejší Československu narodili, jen s povolením pobytu pro cizince. Tyto organizace pak byly po roce 1989 postupně nahrazeny nově vzniklými řeckými obcemi.

Javorník, který do druhé světové války díky středověkému osídlení byl převážně německým městem, po válce dosídlením z různých oblastí Česka, Slovenska a příchodem dosídlenců také z Maďarska, Rumunska, Bulharska a ve finále také Řeků, spolu se zbytky Němců se stal kosmopolitním městem. Nejvíce mezi sebou a spolu drželi právě Řekové, kteří si také zachovávali svůj jazyk, svou

kulturu, hudbu, tance, které předávali novým generacím, pořádali své vlastní zábavy a jiné akce s folklorní náplní. V Javorníku sice tehdy nevznikl žádný řecký folklorní soubor, ale existovala zde dlouhou dobu proslulá řecká hudební kapela, která se účastnila řeckých akcí po celé republice, zato v nedalekém Jeseníku nebo Zlatých Horách, kde byla větší koncentrace řecké komunity vyrostly folklorní, divadelní soubory, literární kroužky apod. Výuka řečtiny pro mladou generaci probíhala kromě Vidnavy, Jeseníku, Zlatých Hor nebo Dolního Údolí pod Rejvizem také právě v Javorníku, kde se jí ujal nejdříve Nikos Ambelas a později krétský Řek Stefanos Rosmarakis, který vyučoval rovněž hře na klavír a na kytaru. V dnešní době žijí v Javorníku už jen desítky řeckých spoluobčanů, ale přesto nezapomínají na svou vlast, svůj jazyk a tradice. Z iniciativy Alexandra Papaegorgiu a dalších místních Helénů vznikla proto v Javorníku nejmladší z řeckých obcí, které jsou sloučeny v Asociaci řeckých obcí ČR se sídlem v Krnově. Tato javornická řecká obec má zásluhu na vzniku a pořádání dnes už zavedeného folklorního festivalu, který nese název *Folkmaj*. Vyzpovídal jsem Alexandra Papageorgiu a jeho manželku Danu, hlavní strůjce a organizátory nejen fes-

Alexandros Papageorgiou s Thimiosem Gogidisem (vpravo) na Folkmají 2019. Foto: archiv autora.

tivalu, ale také místního řeckého tanečního a hudebního souboru, který svým způsobem navázal na muzikální tradici javornických Řeků.

Jak a kdy vůbec vznikl *Folkmaj* a jak to celé vlastně začalo?

Alexandr: Všechno to souvisí se vznikem řecké obce a vzápětí nato souboru. Rok po založení řecké obce měl přijet do Javorníku na prvomájovou oslavu pontijský soubor Argonavtes z Kilkisu ve střední Makedonii, jehož vystoupení u nás domluvil místní řecký rodák Stasis Sopranidis, který po návratu do vlasti bydlí na vesnici nedaleko Kilkisu. Stasis se v tu dobu značně angažoval v tamním pontijském etnografickém a folklorním sdružení a národopisných akcích a přál si, aby město, kde vyrůstal a dospíval poznalo originální pontické kroje, tance, hudbu, poněvadž on sám je Pontios celým srdcem. My zase jsme chtěli ukázat řeckému souboru, že i my tady umíme tančit, dali jsme se dohromady, a tak vlastně Stasis nepřímou způsobem založení našeho souboru. V roce 2009 se konal první folklorní festival ještě bez názvu, následovala pauza do roku 2012, kdy dostal festival už název *Folkmaj* podle toho, že se konal začátkem května, původně prvního máje.

Vzpomínám si, že řecký soubor Argonavtes z Kilkisu tehdy málem vystoupení na prvním ročníku nestihl?

Dana: Byli jsme z toho, pravda, tehdy poněkud nervózní, soubor se na cestě k nám zdržel vystoupením ve Vlastivědném muzeu v Olomouci a hlavně prohlídkou centra města, takže přijel se zpožděním. My jsme tehdy pro ně připravili oběd i jiné české pochoutky a po podvečerním vystoupení tradiční české klobásky, které jim ohromně chutnaly. Vystoupení se také vydařilo, i když místo na začátku vystoupili až jako úplně poslední po nás a šumperském řeckém souboru Kalliopi. Všichni na jejich příjezd a představení trpělivě a ochotně čekali a ocenili jejich tance dlouhým aplausem a zapojením do tanečního kruhu na závěr.

Javornický řecký folklorní soubor se nazývá Evros. Jak jste přišli k tomuto názvu?

Alexandr: Já jsem po rodičích Thrák (tj. Řek ze severořeckého regionu Thrákie). Evros je nejen název pohraniční řeky, ale také pro oblast v Thrákii, odkud pochází moji předkové a název se ostatním zalíbil a máme ho tak od samého počátku. Poněvadž tady v Česku všude tam, kde působily řecké soubory se tančily všeřecké, makedonské nebo pondijské tance, navrhl jsem něco jiného, a tak jsme se brzo pustili do thráckých tanců. Ale tančili jsme na začátku jiné tance jako ostatní, thrácké jsme přibrali od roku 2012. V současnosti tančíme asi patnáct thráckých tanců, ale nejen ty, také tance z oblasti Makedonie, např. tanec Kori Eleni (slavomakedonsky elenomoma), zpočátku jsme tančili také ipirotské tance, první byl tanec fesodervenagas. Tančíme rovněž celořecké tance, hlavně syrtos, nejrozšířenější řecký tanec, který se v jednotlivých národopisných oblastech Řecka liší jen v detailech jako třeba v pohybech rukama.

Dnes tančíte v pěkných originálních krojích, ale pokud vím, nemáte je od začátku?

Dana: Naše první kroje byly spíše jen atrapy, nebyly to kroje originálně pojaté jak by měly být, tyto první ženské kroje si naše děvčata šila sama. Ušily si imitaci makedonského kroje – sukně, zástěry i vesty a šátky, muži a mládenci vystupovali v černých šatech – kalhotách a košilích s fialovým pásem, které nebyly kroji, spíše tanečním oděvem. Ale už na podzim 2009 jsme získali první peníze, většinu z Olomouckého kraje a také od Asociace řeckých obcí, které nám umožnily pořídit si pravé a původní kroje přímo z Řecka od firmy, která se specializuje na šití lidových krojů ze všech národopisných oblastí Řecka. Poněvadž jsme chtěli tančit nové thrácké tance, pořizovali jsme pochopitelně thrácké kroje. Ale taneční kroje jsme neměli hned kompletní, nakupovali jsme je postupně několik let, tak jak jsme po částech získávali finanční prostředky, vkládali jsme do nich i své vlastní. Taky jsme postupně rozšiřovali své znalosti o krojích a tak jsme na-

příklad nahradili první fialové vesty, které jsme si zase sami upravili, za tradiční vesty z oblasti Metaxades. Ukázalo se, že jsme zpočátku kromě nepůvodních vest měli také nevhodné barvy fezů, na což nás upozornili místní při vystoupení v Řecku, nechali jsme si proto utkat nové pásy a fezy v malé chráněné dílně v Jeseníku. Jako tady existují různé kroje valašské, hanácké apod., které se ještě liší v detailech podle jednotlivých obcí, vesnic, tak je to stejné i v Řecku. Thrácký kroj tak má řadu variant a my jsme spojili do našeho tanečních krojů několik různých

Dana Papageorgiu v prvním podomácku šitém řeckém kroji.
Foto: archiv autora.

oblasti. Ženské šátky jsme dokupovali v Orestiadě, pořídili jsme zcela originální kroje z regionu anatólie Roumilie (východní Romilie, dnes v Bulharsku). Já s Alexandrem máme kroje z města Kavakli, syn Alexandr zase z oblasti Maridon ve východní Thracii. Sbírali jsme zkušenosti výměnou informací s řeckými soubory ve vlasti a také z webu a postupně jsme kroje upravovali, aby byli maximálně věrné.

Jaké tance má aktuálně soubor Evros v repertoáru?

Alexandr: Teď převážně hrajeme, méně tančíme, hudební zeměření máme na Thraki – hraju na gajdy (dudy), syn Alexandr také na dudy a manželka Dana na tuberleki (thrácký výraz pro tumberleki, malý bubínek) a kaval (píšťala), na bubínek hraje také vnuk René Kotas, syn Alexandr hraje i na další buben zvaný dauli. Thráckou hudbu a písně čerpáme přímo z Řecka při vystoupeních Evrosu na řeckých festivalech, ale jezdíme za poznáním Řecka a za řeckou lidovou hudbou a tancem i sami, soukromě jen já s manželkou. Navštívili jsme tak nejen Thracii, ale také Trikalu Imathias v Makedonii, Peloponésos nebo Krétu. Ovšem nejčastěji jezdíme do Thracie, zejména do města Soufli v oblasti Evros, odkud pocházel můj otec, matka pocházela z vesnice Kanada v okrese Orestiada, a proto i ten název souboru. Na cesty si bereme gajdy a tumberleki, občas si zahrajeme s místními nebo pro místní. Výborné vztahy máme třeba s Thimiosem Gogidisem z Koufali, který je reportérem a redaktorem v novinách a místní televizi a zároveň nadšeným hudebníkem, zpěvákem a folkloristou a provádí stále výzkumy v terénu, kde sbírá tradiční písně a tance. My s ním hodně spolupracujeme, některé tance v našem repertoáru jsou přímo od něho, např. tanec „birbilu mavromata“ a kromě toho zde na *Folk máji* on sám několikrát vystoupil a natočil dokument o festivalu pro řeckou, thráckou televizi. Seznámil jsem se s ním náhodně, kdy jsem našel kontakt na něho na webu, zavola jsem mu, vzápětí nato první léto jsme jeli za ním a od té doby spolupracujeme. Hodně písní a tanců jsme se naučili na jejich veselících, zábavách, festivalech v Řecku, tam ty tance jsou pořád živé. Tak jsme z ob-

lasti Thraki přivezli zonaradiko, syrtó a hodně jiných tanců. Lektori lidových tanců v Řecku mají také své webové stránky, kde je studuji a učím se z monitoru.

Gajdy neboli po česku dudy sis evidentně oblíbil, kde má tato láska k dudám u tebe počátek?

Alexandr: Maminka celý život notovala melodie podle gajd beze slov, tam jsem to v dětství pochytil. V Řecku jsem je pak viděl a slyšel naživo a vzalo mne to, takže v padesáti pěti letech jsem koupil první gajdy. Aktuálně mám troje, všechny tři z Řecka a jde o thrácký typ gajd. Jen měchy si vyrábím sám z kozí kůže, thrácké dudy totiž používají kozinu, a to z vlastních koz, které proto chovám na zahradě a kůže vydělávám také sám. Letos zkouším chov kame-runských ovcí, kde nemusím hlídat správnou velikost jako u běžné kozy. Tato činnost mne s gajdami ještě více sblížuje. Gajdy jsou vedoucím nástrojem thrácké hudby spolu s lyrou, které je podobná krétské lyře, není úzká jako lyra pondijská.

Takže prvopočátek tvé národní hrdosti a tvého zájmu o řecký a thrácký folklor lze hledat v rodině?

Alexandr: Samozřejmě, oba mí rodiče jsou Thrakiotés. Otec pochází ze Soufli, maminka z Kanadas Orestiadas, ale potkali a poznali se až tady v Česku jako emigranti v jednom sanatoriu. Doma se mluvilo vždy řecky, otec hovořil lidovou řečtinou, maminka, která má také gagauzské kořeny mluvila v thráckém dialektu v nářečí gagaus. Thrácký dialekt ale není moc odlišný od běžné novořečtiny, liší se jen málo třeba častými koncovkami „u“, takže není nesrozumitelný ostatním Řekům. Já jsem jako ostatní řecké děti chodil do běžné české školy navíc do řecké, bydleli jsme ve Vidnavě, kde učil náš učitel Kostas, příjmení si už nepamatuji, ve škole po vyučovacích hodinách. Moje maminka pocházela z gagauzské komunity, kde dnes mají velké hudební a taneční skupiny, tančí své tance, které jsou hodně podobné thráckým – odlišnosti jsou v tempu, gestech ruk. Moje maminka Sofia moc ráda a často zpívala, mnohdy beze slov a hodně jsem se od ní naučil.

Členové Evrosu vítají Statische Sopranidise po příjezdu z Řecka.
Foto: archiv autora.

Řecká obec v Javorníku a jeho soubor jste byli velmi aktivní od prvního roku existence, vzpomenete si ještě na tyto počátky a čeho jste se účastnili v tom historickém roce 2009?

Dana: To je pravda, entuziasmus byl veliký, ale řekla bych, že nám vydržel dosud přes určité potíže s dotacemi a financemi, organizačními záležitostmi apod. Rok 2009 je už poněkud vzdálený, ale mám v paměti hlavně to nadšení, které akce vzbudila mezi místními, což trvá lze říci i nadále, kdy se dalších ročníků divácky účastní ve velkém nejen Řekové z Javorníku a širokého okolí, ale dost jich přijíždí z daleka, např. Ostravy, Brna apod., ale festival se stal srdeční záležitostí rovněž pro mnohé javornické neřečky, Čechy, Slováky, Němce atd. V tom úvodním roce 2009 jsme určitě pořádali k výročí několik řeckých zábav, které se staly rovněž jako *Folkmáj* od té doby tradicí naší řecké obce a nahradily tak do určité míry podobné akce v Jeseníku, dalším městě s řeckými spoluobčany. Vystupujeme rovněž na zábavách řeckých obcí např. v Krnově, Ostravě nebo Karvině a doprovázíme tanečnický živou hudbou.

Jaké byly významnější aktivity souboru a řecké obce v uplynulých letech?

Alexandr: Bylo toho hodně, ale vzpomenu bych z těch větších nebo důležitějších a náročnějších akcí třeba fotografickou výstavu k 70. výročí příchodu řeckých emigrantů do pohraničí, která v roce 2018 proběhla v javornickém Kulturním domě. Kromě běžných a častých vystoupení v domovech důchodců nebo na akcích různých měst nás potěšila účast na velkých mezinárodních folklorních festivalech jako ve Strážnici a na Jánošíkově dukátu ve Valašském muzeu v Rožnově pod Radhoštěm, Řeckých dnech v Krnově nebo na Nitrianských slávnostech na Slovensku. Byli jsme také pozváni na několik festivalů v Řecku, ale také na celoevropský sraz Thráků v Německém Stuttgartu. V roce 2015 jsme byli součástí vystoupení Lycea Řekyň v ČR pod názvem Řecká svatba. Pravidelně se už také účastníme gajdošských festivalů ve Velkej Lehotě na Slovensku nebo v Babicích u Rosic na brněnsku. Sami se pak učíme řecké tance a tradiční písně a hodně čerpáme také z dostupných materiálů na internetu a z cest po Řecku.

Bude letošní rok programově podobně bohatý jako byla léta minulá?

Dana: Některé akce už proběhly, přestože jsme na začátku roku (rozhovor vznikal ještě před vypuknutím epidemie covid, pozn. red.), organizujeme nejbliže na duben řeckou zábavu. Na podzim opakujeme řeckou zábavu ke dni Ochi (výročí odmítnutí ultimata italského fašistického diktátora Mussoliniho řeckým lidem v roce 1941). Kromě toho nás čekají vystoupení pro seniory a jiná podobná. Vyvrcholením pro nás bude srpnová účast na *Mezinárodním dudáckém festivalu* ve Strakonících. Letos jsme již absolvovali *Fašang* ve Velkej a Malej Lehotě na Slovensku, čeká nás seminář s lektorem z Kalamaty Nikosem Petrouliasem v Ledči nad Sázavou a společné vystoupení s Lyceem Řekyň v Praze. Hned zjara 7.–10. května *Folkmáj*, dále vystoupení souboru opět na Hradě Veveří, na Krnovských dnech, na festivalu

v Nitře, Babicích a Luhačovicích. Kromě uvedeného už druhým rokem pořádáme kurzy řeckých tanců.

Jaký program a soubory jste připravili pro letošní jubilejní ročník *Folkmajé*?

Dana: Letos na našem víceméně dudáckém festivalu oslavíme výročí vlastně dvě: jednak desáté výročí festivalu samého a k tomu sté výročí osvobození Thrákie od turecké okupace. Proto by na festival měl dorazit řecký thrácký soubor z Volosu. Pozvali jsme také jiné, domácí soubory jako folklorní soubor hanácký mužský sbor Rovina z Olomouce vedený Janem Žůrkem, folklorní soubor Fogáš z Ostravy, folklorní soubor Slezan z Českého Těšína, cimbalovou muziku Rochus ze Zlatých Hor a valašský taneční soubor Trnka z nedaleké České Vsi. Ze Slovenska dorazí více souborů jako Moja fujaročka ze Zvolena, folklorní soubor Gajdošsky trogári od Nitry, z Nitry také gajdoši Páni času, tradičně se zúčastní Dudáci Tryhuci z Babic u Rosic na jižní Moravě. Kromě nich folklorní soubory řecké menšíny z několika řeckých obcí, některé z nich působí pod záštitou Lycea Řekyň v ČR. Raritou budou běloruský dudák Vital Voranau s manželkou z Polska a Las Flaranitas – soubor španělských tanců, hlavně flamen-

ca z Bruntálu. Poprvé po několikaleté pauze se *Folkmajé* bude konat také na nově rekonstruovaném náměstí a parku vedle radnice, kde bude probíhat hlavní program a kromě toho chystáme vystoupení nás a některých hostujících souborů v Paczkowé v Polsku a v Bílé Vodě. Před hlavním dnem sobotou proběhne v pátek večer společné posezení a seznámení souborů. V sobotu po vlastním festivalovém programu v Javorníku pak připravujeme na volnou zábavu za doprovodu javornické hudební skupiny Morava, řecké skupinu Duo Poseidon z Ostravy a FS Slezan. Poprvé si budeme moderovat *Folkmajé* sami, popřípadě s manžely Tryhudovými z Babic u Rosic.

Sas evcharistó (děkuji) a přeji do dalších deseti let elán, entuziasmus, výdrž a hodně nových řeckých a thráckých písní.

Ivan Hlavatý

Členové Evrosu z rodiny Bulguri v krojích. Foto: archiv autora.

Hudební festival Šternberský kopec

Vlasta Hlůzová

Nedílnou součástí hudebního léta v Olomouckém kraji je hudební festival *Šternberský kopec*. V rámci projektu Šternberské kulturní léto pod hvězdami je již stálíci.

Historie festivalu se začala psát v roce 2004. Do roku 2008 se konal v tzv. Dolní zahradě u šternberského hradu, pak byl přesunut do větší Horní zahrady. Její prostor, to je vskutku sympatické, krásné a příhodné místo. I ono má svou historii. Původně se Horní zahrada začala upravovat svépomocí na jaře 1949 pro letní kino. O jeho brzké vybudování se zasloužili především členové místní vojenské posádky. Také filmoví umělci, kteří sem zavítali, zde odpracovali přes 60 hodin (K. Höger, M. Nedbal, J. Dohnal, J. Burešová, V. Fabiánová). První představení se konalo v polovině června 1949. Návštěvnost bývala vysoká, zvláště v době oblíbených letních filmových festivalů. Současně se stále promítalo také v městském kině Oko. Po několik desítek let bylo letní kino neodmyslitelnou součástí kulturního i společenského života města Šternberka. Konaly se zde rovněž různé přehlídky, slavnosti, veřejná vystoupení. Promítání filmů skončilo v r. 1994. Zdůvodnění, proč bylo šternberské letní kino uzavřeno a prostor hradní zahrady se přestal používat pro kulturní účely, je uvedeno ve 3. dílu *Kroniky města Šternberka*: Vlastivědný ústav Olomouc jako majitel hradu a hradního parku odmítl dále poskytovat prostor letního kina, „*neboť hrad je památkovým objektem i svým okolím.*“ Jako další závažný důvod pro zrušení tohoto kina se uvádělo také to, že nebylo v jeho areálu vybudováno sociální zařízení.

Čas však přinesl vítanou změnu; nyní již opět i hradní zahrada žije po celé léto divadelními, hudebními a společenskými akcemi; některé další, včetně letního promítání filmů, se konají na vnitřním nádvoří bývalého augustiniánského kláštera anebo pod širým nebem v Tyršových sadech.

Hudební festival *Šternberský kopec* si nenechá každoročně ujít početné publikum, akce přiláká až čtyři tisíce návštěvníků. Festival se koná vždy uprostřed léta, koncem července, o víkend. Od roku 2016 byl festival dvoudenní.

Pořádající olomoucká umělecká agentura ARKS Plus s.r.o. spolupracuje s městem Šternberk, Olomouckým krajem, Státním hradem Šternberk a partnery, u nich také nachází finanční podporu. Místo, kde se festival uskutečňuje – areál Státního hradu Šternberk – vytváří pro hudebníky i posluchače zvláštní, jedinečnou a neopakovatelnou atmosféru. Sametově černé nebe září hvězdami, s kulisou mohutné románské hlásky a střež šternberského hradu v pozadí na horizontu, přírodní hlediště na mírném svahu, s bariérou zeleného stromoví po stranách, nemá v celém kraji srovnání. K tomu mystické osvětlení pódia a pohodová atmosféra mezi návštěvníky očekávajícími interprety nejrůznějších hudebních žánrů a jejich kapel.

Organizátoři festivalu se snaží, aby byl hudební výběr co nejpestřejší, většinu posluchačů však láká rocková

Loňský *Šternberský kopec* se opravdu vydařil.
Zdroj: sternbersky-kopec.cz

a pop-rocková hudba. Vedle kapel a zpěváků známých jmen z tuzemska, Slovenska i odjinud, ale také ze vzdálenější ciziny, např. z Anglie, se na šternberském festivalu čas od času prezentují rovněž některé „mladé“ začínající kapely. V době konání festivalu bývají uzavřeny okolní ulice Na Valech, Ořečková, Dřevařská a Pod Mýtem, je zajištěno parkování osobních vozidel i občerstvení návštěvníků.

Šternberský kopec 2020 má tedy být 17. ročníkem tohoto hudebního festivalu. Letos však bylo jeho konání ohroženo od počátku příprav. Proč? Letos v polovině února to vysvětlila paní Helena Gottwaldová, vedoucí správy Státního hradu Šternberk, takto: *„Bohužel, letos zatím hledáme pro festival Šternberský kopec nějaké náhradní místo. V Horní zahradě našeho hradu je teď vlastně staveniště. Dne 30. 10. 2019 byly zahájeny stavební práce na jednom z největších projektů za posledních sto let v rámci areálu šternberského hradu pod názvem Šternberské hradní nádvoří – čas proměn hradního parku a podhradí. S ukončením stavebních prací se počítá v roce 2021.“*

Cílem realizace projektu Národního památkového ústavu (NPÚ) v rámci IROP (Integrovaného regionálního operačního programu) v hodnotě téměř 50 milionů Kč je zvýšit atraktivitu Státního hradu Šternberk jako významné

Šternberský kopec má dlouhou tradici a skvělou atmosféru. Zdroj: sternbersky-kopec.cz.

památky olomouckého regionu a využít více také nabízejícího se potenciálu hradního nádvoří, parku i podhradí pro kulturní a společenské akce.

Nezdolní zainteresovaní organizátoři se však ani této letošní překážky nezalekli. Město spolu s pořadající agenturou ARKS Plus již vybralo pro konání festivalu náhradní místo, a to prostor tzv. „starého startu“ automobilových závodů ECCE HOMO, nacházející se jen o něco výše v kopci nad hradem.

Již koncem února byly hotovy plakáty, zajištěn program a začaly se v předprodeji nabízet vstupenky (ve Šternberku, Uničově, v Litovli i v Olomouci). Samozřejmostí je v dnešní době objednání vstupenek prostřednictvím internetu. Tradiční, tentokrát jednodenní Šternberský kopec by se měl konat 25. července 2020. Představit by se na něm měla špička české a slovenské převážně pop-rockové hudební scény, kapely i zpěváci. Vystoupit by měli např. Ben Cristovao (Praha), Ewa Farna (Třinec), skupiny No Name (Košice), Doga (Karviná), O5 & Radeček (Šumperk), UDG (Ústí nad Labem), Desmod (Nitra), Poetika (Praha) ad. Bylo by tedy opět nač se těšit, podaří-li se ovšem do té doby zastavit celosvětovou pandemií zhoubného koronaviru a život se bude moci zase navrátit do svých obvyklých kolejí...

Loňský ročník patřil k nejpovedenějším. Zdroj: sternbersky-kopec.cz.

Slavnostní střelba do terče

Oslavy výročí debaklu pruského obléhání Olomouce 8. července 1758

Jiří Fiala

V noci ze soboty 1. na neděli 2. července 1758 odtáhla pruská armáda v čele s pruským králem Fridrichem II. po pětidenním bezúspěšném obléhání od Olomouce do Čech k Hradci Králové a posléze do Slezska. Během 36 dní obležení přišlo 12 olomouckých měšťanů o život, 13 bylo raněno, posádka vyčísila ztráty na 189 padlých, 548 raněných, 58 pohřešovaných, osm zajatých, 52 zběhů, celkem tedy 855 mužů. Olomoučané tedy očekávali, že česká a uherská královna Marie Terezie, patřičně ocení statečnost a obětavost, s jakou čelili snaze pruského krále Fridricha II. otevřít si dobytím Olomouce cestu k metropoli habsburské monarchie – Vídni, a ukončit tak vítězně 3. slezskou válku. Debakl Fridrichova obléhání Olomouce sice nevedl k mírovým jednáním a válečné akce se protáhly na dalších šest let (čímž si tato válka vysloužila přívlastek „sedmiletá“), ale Moravu již nepostihly.

Dne 19. července 1758 zasedal olomoucký magistrát a dospěl k závěru, že vypraví k panovnici deputaci, jež by požádala u „*Jejího císařsko-královského Veličenstva demonstrando [způsobem představujícím] a supplicando [způsobem žádajícím], aby obdarilo svou nejvyšší přízní toto královské město ad exemplum [podle příkladu], jak před časem bylo obdařeno město Brno po přestálém švédském obležení [1643 a 1645], zvláště ale zrušilo vinný a pivní ták a propachtování městských statků, město uvedlo do jeho předešlého svobodného činění, ušetřilo je mnohostranných komisí a s nimi spojených nákladů, všeobecně stabilizovalo univerzitu, udělilo městu vydatnou bonifikaci za ruiny a demolice a potom také aby nobilitovalo tehdejší členy magistrátu, přičemž by mohli být jejich potomci odměněni přijetím do Tereziána.*“ Z uvedených požadavků je zřejmé, co město Olomouc v té době nejvíce trápilo – vinný a pivní ták neboli posudné, tj. poplatek z každého sudu naplněného těmito nápoji a z jejich prodeje,

jakož i pronájem městských statků – roku 1753 byly z rozhodnutí zemské ekonomické komise pronajaty městské statky Mikuláši Paumannovi za roční nájemné 36 000 zlatých, takže městu zůstaly ve správě pouze lesy, vydání magistrátu byla přísně sledována a magistrát nesměl bez souhlasu zemské reprezentace a komory vydat větší částku než 100 zlatých. Poválečná stavební rekonstrukce Olomouce měla být spolufinancována dvorskou komorou (státní finanční správou) a také olomoucká univerzita, doposud v rukou řádu Tovaryšstva Ježíšova – jezuitů (zrušeného v roce 1773), měla být nadále ušetřena státní ingerence. Ani na sebe členové olomouckého magistrátu nezapomněli – chtěli být povýšeni do šlechtického stavu a jejich mužští potomci měli získat právo být na státní útraty vzděláváni v Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, založené panovnicí Marií Terezií v roce 1751.

Do Vídně tak vycestovali v letních parnech Antonín Jan Langhammer, Petr Pavel Brauner a Florián Josef Loucký (městský právník, autor *Popisu královského hlavního města Olomouce roku 1746*, české vydání v překladu Libuše a Vladimíra Spáčilových Olomouc 1991), za městskou obec Daniel Wessenberg, Jan Drechsler a Jindřich Herolt. Dne 6. srpna přijala císařovna dotyčné Olomoučany, nepochybně v gala oděvech a s pudrovanými parukami, v audienci, role mluvčího deputace byla přiřčena radnímu Braunerovi. Podle dochované písemné zprávy deputace císařovna prohlásila: „*Je Nám velmi líto, že jste tolik vytrpěli a vystáli. Chceme dbát o to, aby vám škody byly nahrazeny; k Našemu mimořádnému uspokojení jsme již byli zpraveni o všem, co magistrát a měšťanstvo dokázaly svou obzvláštní věrností. Chceme také vše, co je hodno úcty, nechat vyznamenat!*“ Zpráva dále informuje: „*Poté setrvalo Její c. k. Veličenstvo se zvláštním zalíbením asi půl hodiny s deputací rady*

v nejmilostivějším rozhovoru, aby se dozvědělo vlastní okolností obležení a zruinování města, načež se shledalo pohnutím co nejlaskavěji k tomu, aby nabídl a udělilo magistrátní deputaci políbení ruky. Načež přišel do audienční komnaty Jeho Veličenstvo císař a Její Veličenstvo císařovna a královna řekla: „Olomoučtí jsou zde!“ Nato se nás Jeho císařské Veličenstvo dotázalo: „Jak se vám vedlo?“ a po vyslechnutí naší odpovědi: „Vaše císařské Veličenstvo, vedlo se jako při nepřátelském obležení a bombardování, kdy si nikdo není jist životem!“ nám odvětilo: „Vy Olomoučané jste zvláště k politování!“ Nato Její Veličenstvo císařovna byla co nejmilostivěji pohnutá vyzvat k políbení ruky též tři přítomné měšťany, a když posléze Její Veličenstvo pokynulo k odchodu, poroučela se deputace co nejponiženěji a vzdálila se v patriční poddanosti.“

Na žádost olomouckých měšťanů reagovala panovnice Marie Terezie nejprve osobním listem tohoto znění:

„Poněvadž měšťanstvo po dobu obležení neúnavnou prací na hradbách, nepřetržitým bděním na požárních hlídkách, správným opatrováním císařského skladu soli, zřízením skladu pro měšťanstvo, pilnými strážemi na věžích, častým opatrováním vody, odstraněním střech a dřevěných budov, vytrháváním dlažby, zaklenutím skladišť střelného prachu, jakož i tím, že sami měšťané mnozí se střelnou zbraní na obranu pevnosti dali se upotřebit, sobě pochvaly velící generality získali a na její odporučení i nejvyšší milosti Jejeho císařskokrálovského Veličenstva, z toho jedině důvodu tedy ráčilo Její císařské Veličenstvo dovoliti, aby rozmnožen byl znak města Olomouce, sestávající dosud z orla bílého a červeného v modrém poli, vavřínovým věncem a štítem na zlatém řetěze, opatřeným začátečními písmeny Nejvyšších jmen Jejich Veličenstev císaře a císařovny, a mnoho měšťanů podarovati pamětnými medailemi, jiné ráčilo úřady a naději na ně omilostniti a škodu obležením vzniklou a odhadnutou na 24 328 zlatých 5 krejcarů zaplatiti. Nadto ráčilo nejmilostivěji též naříditi, aby ročně vyplácelo se měšťanům z císařské

pokladny 800 zlatých, za kteréž peníze má se odbývatí vždy na den osvobození, totiž 2. července, slavnostní střelba do terče. Současně nařizeno, aby vojenská hlavní stráž mimojdoucí četě měšťanstva pokaždé vzdala čest za zvuku polnic a vlání praporu, což jest přednost, o níž ve všech dědičných zemích císařských slyšeti není.“

Dne 13. listopadu 1758 pak panovnice podepsala velké privilegium, kterým rozmnožila a polepšila znak města Olomouce způsobem uvedeným v osobním listě, jedenáct členů olomoucké městské rady bylo bezplatně povýšeno do šlechtického stavu, setník městské gardy směl nadále nosit zlatou medaili, udělenou v roce 1756, na zlatém řetězu, pět měšťanů obdrželo zlaté medaile a tři zaměstnanci magistrátu pochvalné listy. Jako „reálnou rekompensací“ za 270 poškozených domů výše již zmíněné odškodné ve výši 24 328 zlatých 5 krejcarů – byla to suma skrovná, jak dokládá skutečnost, že v roce 1756 byl oceněn Petraschův palác na Horním náměstí (č. 26) na 2 000 zlatých. Další snahy obce o osvobození z vinného a pivního tácu ve výši 5 000 až 6 000 zlatých ročně byly zamítnuty, neboť – jak sdělil nejvyšší kancléř Bedřich Vilém hrabě Haugwitz prostřednictvím zemského gubernia

Oslava 150. jubilea osvobození Olomouce z pruského obležení 2. července 1758, pořádaná dne 11. července 1908 na Dolním náměstí za účasti brněnského ozbrojeného měšťanského sboru. Dobová fotografie. Zdroj: Státní okresní archiv V Olomouci.

a krajského úřadu olomouckému magistrátu – „*Její c. k. Veličenstvo milostivě ráčilo poskytnout Olomouckým ke dni osvobození ročně 800 zlatých rýnských ke střelbě do terče; přijde ale na to, jak budou tyto zvláštní podpory rozděleny, aby z toho mohlo být zajištěno obveselení všech vrstev obyvatelstva v den osvobození po odbytém dikuvzdání a odzpívaném Te Deum*“. Smysl tohoto výnosu se olomoucký magistrát snažil ujasnit v obsáhlé korespondenci s olomouckým krajským úřadem. Posléze vznikl dokument o šestnácti paragrafech pod titulem *Observanda*, jímž byla s nejvyšším souhlasem stanovena náplň každoročního „*děkovného a radostného svátku veškerého měšťanstva z příčiny šťastného osvobození z nepřátelského pruského obležení*“, konaného každoročně v den 2. července nebo v následující neděli.

Byl tak dán základ každoročně se opakující světové festivity v Olomouci. Vzhledem k její periodicitě lze o ní ho-

vořit jako o festivalu (prvně je tento termín doložen v angličtině roku 1596), a to – z dnešního hlediska – s brannou, respektivně sportovně střeleckou náplní. *Observanda* zejména určují, že „*slavnostní střelba do terče*“ nemá trvat déle než čtyři dny, že každá ze tří kompanií C. k. privilegovaného ozbrojeného měšťanského sboru bude střílet z pušek do terčů ve vymezený den s tím, že první – ostrostřelecká – kompanie, jakožto svým zřízením „*nejstarší*“, bude střílet prvního dne slavnosti. Každému střelci byl uhrazen náklad na tři patроны, což přišlo na 200 zlatých rýnských; na občerstvení pro střelce bylo určeno 50 zlatých rýnských. Ostatní měšťané, tj. čtvrtá kompanie C. k. privilegovaného měšťanského ozbrojeného sboru, složená z obyvatel olomouckých předměstí, se mohli čtvrtého dne slavnosti „*obveselit*“ palbou z pušek po čtyřech výstřelech na osobu. Zvláště pak bylo vyčleněno 200 zlatých rýnských na víno a pivo; zač

Střelecký terč o rozměrech 124,5 × 125,5 cm pořízený roku 1858 k oslavám 100. jubilea osvobození Olomouce.
Foto: Pavel Rozsíval, Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Nedatovaný střelecký terč o rozměrech 116 × 118,5 cm.
Foto: Pavel Rozsíval, Vlastivědné muzeum v Olomouci.

bylo možno utratit zbývajících 350 zlatých rýnských z celkové sumy 800 zlatých rýnských už *Observanda* nespécifikují – je pravděpodobné, že bylo na toto konto odměněno 30 patrolujících mužů jakožto strážců veřejného pořádku během slavnosti, určených z řad těch kompanií sboru, jež dotyčného dne se na střelbách nepodílely, apod.

Dne 6. července roku 1759 se poprvé konal „*děkovný a radostný svátek*“ na olomoucké měšťanské střelnici, podpořený sumou 800 zlatých rýnských, jež byly městu vypláceny pokladnou olomouckého solního úřadu. O jeho průběhu jsme dobře informováni z tištěného spisku o osmi stranách, jehož titulní list se nedochoval, a je proto opatřen pozdějším rukopisným titulem *Beschreibung den ersten Festivität, welche von dem olmützen Bürger nach Gehalt des von Ihr. K. K. Majestät Maria Theresia allergnädigst ertheilten Privilegiums in Jahre 1759, begangen worden* (Popis první festivity, jež byla v roce 1759 slavena olomouckými měšťany podle znění privilegia uděleného Jejím císařsko-královským Veličenstvem Marií Terezií). Vedle popisu jubilejní slavnosti nalézáme v tomto spisku jednak seznam nobilitovaných nebo jinak odměněných olomouckých měšťanů, jednak soupis „jedné a každé šarže a osobnosti“ účastníci se oslav, v čele s císařsko-královským komisařem nominovaným pro tento akt – císařským a královským radou a královským hejtnanem Olomouckého kraje Emanuelem Kajetánem svobodným pánem Zavišem z Osenice. Většina jmen se ve druhém soupise opakuje, neboť nobilitovaní členové městské rady zaujímalí čelné pozice v měšťanském ostrostřeleckém sboru, jehož majorem a současně velitelem 4. měšťanské kompanie „*zu Pferd*“ („na koni“) byl toho roku Ignác František Wolfgang Novák von Nowack.

Slavnost počala ranním „*Te Deum*“ (děkovnou bohoslužbou s hymnem „*Te Deum laudamus – Tebe, Bože, chválíme*“) v katedrále sv. Václava. Nato se měšťané s puškami na rameňnou shromáždili na Dolním náměstí, zde se ustavili do čtyř kompanií (setnin, rot) a zahájili pochod za zvuku bubnů, trubek, zvonkohry (něm. „*Schellenbaum*“, dosl. *strom s rolničkami*, reprezentativní standarta hlavně německých vojenských hudeb) a „*polní hudby*“, jakož i s rozevlátými

prapory k hlavní strážnici u radnice na Horním náměstí – nejprve pochodovala početná kompanie ostrostřelců a za ní tři měšťanské kompanie. Vojenská stráž vzdávala pochodujícím měšťanům čest zbraní a potrřásáním zvonkohrou, jak jí to nařizovalo císařské privilegium. V arkádách prvního patra průčelí Modrého domu – sídla pevnostních velitelů (dům stával do roku 1828 v místech nynější budovy Moravského divadla), byli pochodujícími měšťany zdraveni velitel olomoucké pevnosti během pruského obléhání, polní maršálek Ernst Dietrich baron von Marschall, dále jeho nejbližší spolubojovník a nástupce polní podmaršálek svobodný pán Hyacint baron de Bretton, velitel hlavního města a hraniční pevnosti Olomouce, jakož i jiní vysocí důstojníci. Cílem pochodu byla měšťanská střelnice za městskými hradbami (na terénu nynějšího parčíku u křižovatky ulic U Stadionu a Na Střelnici). Zde byla roku 1699 postavena jednopatrová budova, v roce 1735 přestavěná tak, že vznikla dvě křídla krytá sedlovou střechou. Budovu střelnice obklopovala „*krásná louka*“, na níž byl již vztýčen „*pěkný stan*“. Kompanie se zde nejprve ustavily „*en Fronte*“ (do řady), načež utvořily kruh, aby vyslechly spolu s obecností z města i širokého okolí slavnostní projev městského syndika Jana Trávníčka, vyzvedající jak statečnost obránců Olomouce před Prusy, tak – a to především – milostivost Jeho císařského Veličenstva Marie Terezie vůči jejím olomouckým poddaným. Na závěr své orace vyzval řečník přítomné, aby společně s ním „*v jásavém souzvuku jednohlasně provolali Vivat Maria Theresia!*“, čemuž bylo za rachocení bubnů a vytrubování s ochotou vyhověno. Ostrostřelci se pak rozestoupili, aby mohli ze svých zbraní vypálit trojitou čestnou salvu, zaburácely též hmoždíře z olomouckých hradeb. Zatímco měšťané se opětovně za zvuků zvonkohry a vojenské hudby vydali ke svým domovům, ostrostřelci na střelnici setrvali a po čtyři následující dny pilně stříleli z pušek do dřevěných terčů, aby na základě čtyř vypálených ran dosáhli kýžené premie krále střelců; přitom bylo postaráno o hojně občerstvení. Je třeba dodat, že večer 6. července 1758 bylo město vyzdobeno iluminovanými nápisy a portréty císařského páru, že velkolepý ohňostroj odpálil svou rukou sám polní

maršálek Marschall a že po ukončených střelbách se ostrostřelecký sbor vrátil do města s prapory, znějícími bubny a trubkami a za hřmění mořdiřů. Když pak vojenská stráž před hlavní strážnicí vzdala pochodujícím ostrostřelcům čest zbrani a zvonkohrou, byla první oslava „*vyvázání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce z pruského obležení*“ ukončena.

Pamětní festivity (festivally) na olomoucké městské strážnici, nazývané také pro odlišení od jiných ostrostřeleckých akcí „*císařské slavnosti*“, se nato konaly každoročně a reprezentativnosti nabývaly – jak svědčí dochované střelecké terče – zejména při „kulatých“ jubileích roku 1758. Tehdejší vzhled střelnice dokumentuje vyobrazení na střeleckém terči z roku 1770. Nicméně po třech desetiletích od fiaska pruského obléhání Olomouce, tj. roku 1788, byl ve Vídni vydán pamfletický německý spisek *Příspěvky k charakteristice a poznání hlavního města a pohraniční pevnosti Olomouce*, jehož autor, vojenský lékař a poté profesor medicíny na univerzitě ve Freiburgu Johann Mathias Alexander Ecker pod pseudonymem Johann Alexius Eckberger soudil toto (cit. českou edici spisku Libuše a Vladimíra Spáčilových a Mileny Krobotové):

„Druhý červenec

To je ten proslulý den, který dne prsa každého vlastence a každého měšťana. To je on, ten nezapomenutelný den, který vás všechny, šlechtitní měšťané, proslavil v očích celého světa jako udatné a svému panovníkovi věrné poddané, který povýšil pro příkladnou věrnost a udatnost mnohé vaše měšťany i vaši městskou radu do šlechtického stavu. Radujte se tedy v tento slavný den a učte své děti a vnuky, že 2. červenec roku 1758 byl radostným dnem. Vždyť právě v tento den musela dobytá odvaha Prusů ustoupit vaší neutuchající udatnosti. 20. květen téhož roku byl děsný a strašný pro vaše ženy a děti, děsný byl i pro vás. Vaše odvaha vzplanula, když jste slyšeli řvát pruské kanony od Tabulového vrchu a když první tříštivé bomby ohrožovaly vaše domy ohněm. Často jste táhli spolu s bratrskými válečníky ven z pevnosti a valili jste se jako strhující proud do nepřátelských okopů, abyste zničili tuto pro vás tak nebezpečnou činnost nepřítel. Nic nemohlo

oslabit vaši odvahu, žádná práce, žádná námaha nebyly pro vás dost velké. Snášeli jste klidně chlad, horko, déšť, vítr, hlad a žízeň a prožívali noci beze spánku. Nelevalo vás žádné nebezpečí, šli jste s úsměvem vstříc smrti, která vám hrozila ze všech stran, abyste dokázali, že jste hodiny té cti být měšťany města, jež je ochrannou hradbou našich států. Nové útoky zdvojnásobovaly vaši odvahu. Plně připraveni se plížili i členové vaší střelecké společnosti, aby zajali a potrestali opovážlivé, směle postupující Prusy. Vaše dvouhákovnice zasahovaly i ty vzdálenější. Nepřítel, oloupen Laudonovou chytrostí o nové zásoby, prchal a vy jste ho vítězně pronásledovali.

Radujte se v tento den, spěchejte vděčně do chrámu, velebte mocného pána králů, všemohoucího velkého Boha vojenských zástupů, který vám ve dnech utrpení propůjčil sílu a vytrhl vás z rukou nepřítel. A když nyní kanony na hradbách vašeho města a radostně, Tebe, Bože, chválíme připomínají vaše osvobození, zrychlí se tep každého vlastence a každý je hrdý na to, že je olomouckým měšťanem. Vyjadřujte svou oprávněnou hrdost všemi možnými způsoby, jen se však nezesměšňujte komickým průvodem všech měšťanů ve zbroji, který vypadá značně maloměstácky a směšně. Necht' v tento den vyrukuje vaše střelecká setnina s hudbou a třepetajícími se vlajkami, ať jde každý měšťan neozbrojen, ale se srdcem plným čistě radosti. I tím dosáhnete svého účelu. Vynaložte částku, kterou by vás tento průvod stál, na užitečný pomník svému strážci, udatnému veliteli Marschallovi, na pomník zvětřující vaši statečnost. Nechejte postavit sloup nebo vynaložte tyto peníze na noční osvětlení svých ulic. Postačí to pokrýt výdaje, které jsou v každém městě tak nutné. A kdyby to nestačilo, necht' k tomu moudrá rada přidá vybrané peněžní pokuty, které se – stejně jako v jiných zemích – uvalují na určité policejní přečiny. Nedbalý hospodář, jenž nechá nahromadit smetí před svým domem, rušící noční zhýralec, příliš shovívavý hostinský, ti všichni ať zaplatí do pokladny na osvětlení několik tolarů a vy tento obnos použijte k udržování čistoty v ulicích a k nočnímu osvětlení. Vaší radě a vašim měšťanům se potom bude prokazovat čest nejen slovem, udatný, ale právě tak proslulým pojmenováním, moudrý.“

Udatného velitele Marschalla si sice nechali Olomoučané vymalovat roku 1759 malířem Johannem Dominikem Kleynem, Marschallův pomník však prozřetelně nevybudovali (pomníky vojevůdců bývají v českých zemích nezděnáka likvidovány, jako např. pomník polního maršálka Josefa Václava hraběte Radeckého z Radče na Malostranském náměstí v Praze roku 1921). Zato „komický průvod všech měšťanů ve zbroji“ na městskou střelnici spojený s tradičním zápolením o titul krále střelců se pořádal i v následujících letech, neboť náklady na tuto festivitou nešly z městské, nýbrž ze státní pokladny a jiné využití oněch 800 zlatých rýnských nepřicházelo v úvahu (obdobně jako u dnešních cílených dotací). Poněvadž podrobně bylo o výročních oslavách debaklu pruského obléhání Olomouce v roce 1758 již pojednáno (viz Jiří Fiala: *Oslavy osvobození Olomouce z pruského obležení roku 1758 I, II*, Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, Společenské vědy, 2008, č. 296, s. 3–22; 2009, č. 298, s. 105–133), omezíme se v tomto příspěvku jen na nejvýznamnější události těchto festivit.

Především se s velkou pompou slavily nové prapory jednotlivých kompanií C. k. privilegovaného ozbrojeného měšťanského sboru. Stalo se tak předně v roce 1780, jak zpravuje ve své kronice olomoucký kolářský mistr Josef Leitmetzer (cit. překlad Josefa Prucka, Olomouc 2001): „Velkou událostí v historii měšťanského ozbrojeného sboru bývalo převzetí praporu některou jeho kompanií, které se konalo zpravidla 2. července při slavnosti osvobození. Takového slavnostního převzetí jsem byl svědkem brzy po svém příchodu do Olomouce, v roce 1780, kdy velitelem ostrostřelců byl ještě zasloužilý měšťan Jan Theiss, vyznamenaný za zásluhy při pruském obležení. Měšťan Theiss dal zhotovit nový prapor za dosud používanou starobylou zástavu, jejíž původ sahá až do dob tatarského vpádu, do samého středu válečné víry, z níž Olomoučtí vyšli vítězně zásluhou udatného rytíře Šternberka, který zahnal pohany daleko od městských hradeb. Aby tento starobylý prapor – jakožto vzácná památka na hrdinné předky – zůstal zachován pro budoucí časy, byl zhotoven prapor nový z bílého hedvábí, se zlatým lemováním a zlatými trásněmi, s černou císařskou

orlicí po straně jedné, po druhé pak s orlicí moravskou, se štítem na hrudi, na němž se skvěl stříbrný nápis FM T [tj. (císař) Franz (Stephan I.), Maria Theresia]. Žerd praporu byla opatřena zdobným zlaceným kováním a hrotem po způsobu kopí.“ Dotyčný střelecký prapor („Schützenfahne“) se na rozdíl od zmizelého praporu z fiktivní bitvy Jaroslava ze Šternberka s Tatary z roku 1241 se dnes nalézá ve Vlastivědného muzea v Olomouci.

Jedna z dalších zástav byla podle svědectví mistra koláře Josefa Leitmetzera předána k užívání při příležitosti 50. jubilea osvobození Olomouce z pruského obležení: „Jiné slavnostní předání praporu se konalo v roce 1808, a to

Pamětní list na svěcení měšťanského vojenského praporu (Bürgerfahne). Zdroj: Státní okresní archiv v Olomouci.

druhé divizi – druhé a třetí kompanii měštanského ozbrojeného sboru dohromady. Bylo to opět při slavnosti připadající na druhý červenec. Od rána vyhrávala na náměstí hudba, úderem osmé nastoupil na Dolním náměstí měštanský ozbrojený sbor v plném lesku a v parádních uniformách, načež se na tribuně objevil krajský hejtman a guberniální rada [Karel Zikmund] hrabě Bukůvka [z Bukůvky] a ujal se slova. Vyzdvihl obětavost měšťanstva, prokazovanou při každém ohrožení města, a odevzdal nový prapor veliteli divize. Po proslovu krajského hejtmána promluvil magistrátní rada Josef Höchsmann v uniformě majora ostrostřelců, sedě na koni, a choť krajského hejtmána paní Karolína v kruhu vybraných dam připjala k praporu širokou stuhu se zlatým nápisem, Poslušností a svorností k jednotě. Prapor byl zhotoven z bílého atlasu, měl černožlaté lemování a na jedné straně byl vyšit měštský znak a na druhé straně obraz patronky města svatě Pavliny.“ Osmdesáté výročí pruského debaku u Olomouce bylo slaveno 2. července 1838 obzvlášť okázale, k čemuž přispěla vojenská církevní slavnost celé olomoucké garnizony. Na základě pozvání pevnostního velitele polního podmaršálka Josefa barona von Lauer se ustavil C. k. privilegovaný ozbrojený měštanský sbor vedle útvarů posádky na ploše vojenského cvičiště na Envelopě a zde nejprve defiloval společně s vojenskými útvary pod velením generálmajora Johanna rytíře von Spinetti jakožto brigádyra před zemským komandujícím, polním zbrojmistrem Aloisem hrabětem Mazzuchellim. Poté se konala polní mše celebrowaná v otevřeném stanu a na závěr slavnosti řečený sbor brilantně vypálil trojnásobnou salvu. V rozkazu vydaném velitelem Lauerem a brigádýrem Spinettim pro následující den „byly vysoce vyzvednuty znamenité vojenské držení, výtečná výstroj, dobré defilování a preciznost udělovaných povelů, z čehož Jeho Excelence zemský komandující dobrotivě projevila své plné uspokojení, čímž byl současně podán důkaz o vznešeném vojenském duchu, jímž jsou prodchnuti měšťané zdejšího hlavního města“. V jubilejním roce 1838 byla postavena nová, empirová budova střelnice podle projektu Antona Archeho; základní kámen k této stavbě byl položen 19. září 1838. Historicky

i architektonicky cenný objekt střelnice byl bohužel v roce 1998 – tedy ve 160. roce své existence – zcela zničen požárem.

O deset let později se Rakouská říše nacházela ve viru buržoazní revoluce. Jak probíhala jubilejní slavnost v revolučním roce 1848, se nedozvídáme (v tehdejších olomouckém obdeníku *Die neue Zeit* není na to téma ani zmínky). Dochovaný střelecký terč k 90. výročí pruského obležení města zobrazuje sedící ženu s přílbicí, jež drží bílý praporec s nápisem *CONSTITV...*, tj. konstituce, a kromě letopočtů 1758 a 1848 na terči je na něm v kartuši umístěn text s chronogramem: „Frelhelt / zleht zV aLLer ZeiT / MIt WonnIger LVst / Des Volkem treV/es Herz an seln an hoCh Verehrtes / KaIserhaVs. (Svoboda přitahuje v každé době s blahou radostí věrné srdce lidu k jeho vysoce uctívanému císařskému domu.)“ V měsíci září 1848 bylo v olomouckém C. k. privilegovaném ozbrojeném měštanském sboru 487 mužů v aktivní službě a 414 rezervistů, celkem tedy 900 a jeden muž, zatímco studentská legie vykazovala 382 příslušníků a olomoucká národní garda 345 mužů.

Stoleté jubileum osvobození Olomouce z pruských kleští se roku 1858 slavilo s veškerou myslitelnou pompou, třebaže 1. července tohoto roku se na první straně olomouckém žurnálu *Die neue Zeit* upozorňovalo na nežádoucí politické konsekvence reminiscencí „bitev Němců s Němci“, narušujících jednotu států sdružených v Německém spolku. Již v sobotu 3. července bylo město okrášleno prapory, girlandami a transparenty se jmény Marie Terezie, Františka I. Lotrinského a Františka Josefa I. (jenž 2. prosince 1858 oslavil dvacetiletí své vlády, započaté právě v Olomouci). Městská kapela doprovázená uniformovanými měšťany hrála večer „zastavenička“ pod okny obydlí významných olomouckých osobností i hostů oslav, mj. vnuka Ernsta Dietricha barona (od 15. července 1760 hraběte) Marschalla auf Burgholzhausen. Tehdy osmadvacetiletý potomek někdejšího komandanta olomoucké pevnosti Maximilián hrabě Marschall auf Burgholzhausen und Tromshoff sloužil v severoitalském Miláně, do roku 1859 náležejícího Rakousku, jako rytmistr 12. regimentu hulánů. Oslavy

trvaly od neděle 5. července až do čtvrtka 8. července 1758. Kromě exekví za padlé bojovníky, děkovných mší a velké pouti na Svatý Kopeček je třeba vyzvednout z prachu zapomnění lidovou slavnost na střelnici mezi mohutnými bastiony olomoucké pevnosti. Během této slavnosti vystupovali gymnasté a kejklíři, děti potěšily kolotoče, houpačky a boudy s perníkem, v hudební, pavilonu vyhrávala kapela pěchotního pluku k níž se později připojila městská kapela. Jásotem byl provázen vzlet horkovzdušného balon, jenž posléze efektně přistál ve dvoře radnice. Od třetí hodiny odpolední byla pro civilní, církevní i vojenské hodnostáře připravena v redutním sále tabule prostřená 162 přibory. Sál zdobily portréty císaře Františka Josefa I., královny Marie Terezie a císaře Františka I. Lotrinského, jakož i portréty obránců Olomouce v roce 1758, zbraně a válečné trofeje z této doby; hodovníkům hrála olomoucká městská kapela vybranou „*Tafelmusik*“ („*stolní hudbu*“). V úterý 6. července 1758 se konal v redutním sále velkolepý bál, jehož závěr komentoval redaktor listu *Die neue Zeit* vsutku vzletně: „*Plesová slavnost trvala v nezkaleném veselí do rána, až mladé světlo dne učinilo bledými pestrobarevná světla na galerii městské věže.*“ Pro „císařské střelení“ ve středu 7. července 1858 byly uchystány dva terče, první terč byl umístěn do vzdálenosti 300 kroků od střelce, druhý terč byl ustaven o sto kroků blíže. Na střed prvního z těchto terčů, jenž se nyní nalézá ve fondech Vlastivědného muzea v Olomouci, umístil malíř Anton Komarek znak Olomouce z roku 1758 a do dolní části terče vedutu tohoto města, kterou malíř převzal z olejomalby obléhání Olomouce Prusy s erby nobilitovaných členů městské rady, zhotovené roku 1759. Horní část obrazu, komponovaného v kruhu, zdobila vzlňná páska s latinským nápisem „*NEMINE FIDE SECVNDI*“ („*Za nikým ve věrnosti stojící*“). Druhý, nedochovaný terč nesl na své ploše císařského orla.

V roce 1908 slavilo město Olomouc i jeho ozbrojený sbor 150. výročí osvobození Olomouce z pruského obležení. Tato jubilejní festivita se konala ve dnech 11. až 13. července dotyčného roku za účasti moravskoslezského místodržícího JUDr. Karla svobodného pána von Heinold-Udynski. Poně-

vadž do Olomouce tehdy přicestoval korporativně brněnský ozbrojený měšťanský sbor, defillovaly oba ozbrojené sbory před olomouckým divizionářem a stacionárním velitelem, polním podmaršálkem Adamem Dembickým. Obsáhly jubilejní spis *Das k. k. priv. bewaffnete Bürgerkorps in Olmütz, Festschrift, Geschichtliche Skizze zur 150. Jubelfeier* (C. k. privilegovaný ozbrojený měšťanský sbor v Olomouci, Slavnostní spis, Historická skica ke 150. jubilejní slavnosti) a na náklad městské rady roku 1908 vydal olomoucký městský archivář Hans Kux.

Třebaže se výroční střelecké slavnosti konaly i v následujících letech, stávaly se přežitkem, jenž přitahoval pozornost jen nemnoha Olomoučanů. Dne 21. ledna 1921 potvrdila zemská politická správa stanovy Olomoucké střelecké společnosti (Olmützer Schützen-Gesellschaft), během existence protektorátu Čechy a Morava však říšský protektor v únoru 1942 Olomouckou střeleckou společnost zrušil, její majetek převzala olomoucká Sturmabteilung (SA) Standarte 38 a dne 20. května téhož roku byly historicky významné předměty z tohoto majetku předány olomouckému muzeu. Zvláště cenné jsou dřevěné malované střelecké terče, jichž se dochovalo 205.

Dvousté výročí osvobození Olomouce z pruského obležení, jež připadlo na 2. července 1958, nejenže nezmínily místní obdeník *Stráž lidu* ani měsíčník *Kdy-kde-co v Olomouci – kulturní zpravodaj*, ale ani odborné historické časopisy vycházející v Brně – *Sborník Matice moravské* a *Vlastivědný věstník moravském*. Teprve výstava *Slavná obrana Olomouce roku 1758* ve Vlastivědném muzeu v Olomouci, uskutečněná v roce 2008 ke 250. výročí této významné události nejen olomouckých dějin, připomněla i tradici jejich oslav – prvního olomouckého festivalu.

Jiří Fiala (* 1944) je emeritním profesorem katedry bohemistiky FF UP v Olomouci. Ve své publikační činnosti se orientuje na dějiny české literatury 18. a 19. století, folkloristiku a historii města Olomouce.

jiri.fiala@upol.cz

Olomoucké festivaly objektivem Daniela Schulze

Daniel Schulz patří k fotografům s nezaměnitelným rukopisem, jehož fotky mají osobitý styl a charakter. Dlouhodobě spolupracuje s městem Olomouc a Olomouckým krajem a tak není divu, že objektivem svého fotoaparátu zachytil také významné olomoucké festivaly, jako je *Mezinárodní varhanní festival*, *Mezinárodní festival vojenských hudeb* nebo *Mezinárodní festival vojenské historie*.

Festival vojenské historie.
Foto: Daniel Schulz.

Festival vojenské historie.
Foto: Daniel Schulz.

Mezinárodní festival vojenských hudeb. Foto: Daniel Schulz.

Mezinárodní festival vojenských hudeb. Foto: Daniel Schulz.

Mezinárodní varhanní festival.
Foto: Daniel Schulz.

Mezinárodní festival vojenských
hudeb. Foto: Daniel Schulz.

VARIA

Hrabě Károly Khuen-Héderváry, rodák z Jeseníku

Mýty a fakta o legendárním chorvatském bánovi

Matěj Matela

Začte-li se badatel do starých matrik narozených města Frývaldova (dnešního Jeseníku) či nedalekého Gräfenberku (Lázně Jeseník), několikrát zůstane nad záznamy stát v překvapení – kromě samotných obyvatel, kteří pro svět vychovali nejednu významnou osobnost, přispěli k výtce slavných rodáků i mnozí hosté. To je případ i urozeného manželského páru z chorvatské části Uher, hraběte Antala Khuena a jeho manželky baronky Angeliky Izdenczy de Monostor, jimž se 23. května 1849 v oblíbeném jesenickém hostinci U Císaře rakouského (dnes hotel Aldaron) narodil syn pokřtěný jako Carl Boromeus Anton Josef Maria Wilhelm. Do dějin však za několik let vejde pod svým prvním jménem, tedy Carl, resp. maďarsky Károly.

Zatímco u nás je osoba bána Khuena prakticky neznámá, pro historii Uherska a Balkánu představuje jednu z nejvýznamnějších, a zároveň nekontroverznějších postav své doby.

Díky tzv. *Kurliste*, tj. seznamům Priessnitzových pacientů, víme, že se hrabě Antal podroboval léčebným kúram tehdy již světoznámého vodního doktora nejpozději od dubna 1846, jeho choť sem přicestovala v prosinci 1847. Lze se nicméně právem domnívat, že setrvávání Khuenových pod Studničním vrchem může souviset s osobou barona Miklóse Wesselényiho, který byl pro své radikální politické postoje na Gräfenberk internován vídeňskou vládou (zároveň se zde léčil) a za nímž sem zavítala nejedna výrazná persona tehdejší uherské smetánky. Důvody tedy mohly být i ryze politické, jen umně zahalené do zdravotních problémů. O skutečných pohnutkách, které hraběte Khuena vedly k dlouholetému přesídlení z úrodných sla-

vonských nížin do nehostinného prostředí sudetských hor, by však pravděpodobně podaly svědectví dokumenty z pozůstalosti rodu, takhle zůstáváme pouze v rovině spekulací. Zřejmě v roce 1852 (seznam pacientů daného roku není kompletní) Khuenovi město opustili a odebrali se zpět do svatoštěpánských zemí.

Károly tak od svých tří let vyrůstal ve slavonské vesnici Nuštar (maď. *Berzétomonostor*, dnes poblíž hranic se Srbskem), kterou roku 1808 zakoupili jeho předkové od Sándora von Szlavnicza. Studoval piaristické gymnázium v Pětikostelí, následně právnickou fakultu v Záhřebu a Prešpurku (dnešní Bratislava). Když roku 1873 zemřel jeho vzdálený příbuzný z babiččiny strany Héder Viczay, který po sobě nezanechal mužského potomka, zdědil Károly na základě nebožtíkovy poslední vůle správu majetku v Győrské župě a oficiálně ke svému jménu přidal přídomek Héderváry. Po krátkém působení u záhřebského soudu započal roku 1875 politickou kariéru – stal se poslancem nově vzniklé Liberální strany Kálmána Tiszzy. S tímto zásadním hybatelem uherské politiky druhé poloviny předminulého věku se Khuen spojil ještě těsněji v roce 1880, kdy se oženil s jeho sestřenicí Margit Teleki, s níž měl dva syny Sándora a Károlye. Roku 1882 jmenoval císař Khuena vrchním županem Győrské župy, do její historie se hrabě zapsal zlatým písmem. Když v lednu 1883 zasáhly kraj ničivé povodně, sám agilně organizoval a koordinoval záchranné práce. Později inicioval výstavbu akvaduktu, díky němuž se obyvatelům města a okolí dostalo stálého příjmu pitné vody. Již ke konci roku však císař připravil svému oblíbenci změnu místa – z Győru jej poslal do chorvatské metropole, aby se ujal úřadu bána.

Károly Khuen-Héderváry s rodinou, rok 1889.
Zdroj: Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, inv. č. MUO-015834/124.

Hrabě jako uherský ministerský předseda.
Zdroj: podravske-sirine.com.hr.

K analýze Khuenovy politiky v této funkci je však nejprve zapotřebí krátce nastínit tehdejší situaci v Chorvatsku.

Chorvatské země se těšily výrazně větším právům než ostatní části monarchie, neboť společně s Uherským královstvím tvořily od roku 1102 tzv. personální unii. Na rozdíl od kupř. Vojvodiny či Sedmihradska tak byly vnímány (jak Vídní, tak i Pešti) coby *de facto* integrální celek s vlastní správou. Výjimečný status Chorvatska se plně projevil kupř. na silvestra 1851, kdy císař v reakci na revoluční bouře roku 1848 zrušil ústavu a v podstatě přerušil veřejný život – Chorvaty ale jeho autokratické kroky příliš nezasáhly, neboť jim (jmenovitě bánu Jelčićovi) byl monarcha vděčný za pomoc při porážce maďarské revoluce. Vídeň tak chorvatské věci v zájmu oslabení Maďarů, samozřejmě jen do určité míry, napomáhala. Když na konci 50. let Bachův absolutismus skončil, císař vyšel Záhřebu vstříc ještě více – za bána Šokčevíce se chorvatština stala úředním jazykem, obno-

vily se strany, soudní a politickou samosprávu zajišťoval tzv. *sabor* (sněm).

Roku 1865 se ale politika Vídně začala měnit ve prospěch Maďarů, jediných „zákonných zástupců východních zemí monarchie“, jak je tehdy nazval sám panovník. Rakousko-uherské vyrovnání (1867), které v podstatě umožnilo neomezené vládnutí Maďarů v Zalitavsku, rozohnilo všechny ostatní národy říše, vyslyšeny ale tradičně byly pouze protesty Chorvatů. Tzv. *nagodba* z roku 1868, tedy vyrovnání uhersko-chorvatské, jim přiznala status svébytného politického národa s velkou mírou autonomie. Chorvaté však spokojeni nebyli – třebaže získali naprostou nezávislost v oblasti školské či soudní a chorvatština byla prohlášena za jazyk rovný maďarštině, v zemi reálně rozhodoval Uherský sněm, v němž se vliv Chorvatů rovnal prakticky nule (např. bána vybíral uherský ministerský předseda). I přesto se ale stále těšili zcela nejlepšímu postavení ze všech Slovanů v Uhrách –

násilná maďarizace je na rozdíl od Slováků či Srbů nijak neohrožovala. Reformy bána-básníka Ivana Mažuraniče (v úřadu v letech 1873–1880) vedly ke všeobecnému rozvoji země v hospodářské i sociální oblasti.

Vcelku stabilní situaci narušila až noc ze 6. na 7. srpna 1883, kdy nechal nový ředitel záhřebské finanční správy odstranit z budovy tabule v chorvatštině (aniž by to konzultoval s bánem Pejačevićem) a umístil sem nové, chorvatsko-maďarské. Tento krok vyvolal u nacionálně smýšlejících Chorvatů pozdvižení a vypuklo povstání, kdy rozhořčený dav tabule strhal. Po jejich opětovné instalaci se zvedla další vlna protestů, při nichž zahynulo 23 lidí. Pešť proto hledala člověka, který by svojí energií a rázností zabránil dalším nepokojům. Volba padla na čtyřiatřicetiletého Khuena. Posměšná přezdívka „zimní bán“, jež odrážela tehdejší mínění veřejnosti předpokládající nedlouhé setrvání Héderváryho v úřadu, se brzy ukázala jako zcestná. Khuen v křesle bána vydržel plných dvacet let...

Další eskalaci zjitřených nálad zabránil Khuen prakticky ihned, a to poměrně radikálně. Mistrovsky, byť nikoliv v souladu s platnými normami parlamentarismu, eliminoval vliv opozice vyloučením několika poslanců ze *saboru*. Tím dosáhl uměle vytvořené sněmovní většiny, která bánovi odhlasovala cokoliv. Zavedl tedy jakýsi lokální absolutismus, který ještě posílil po volbách 1887 úpravou volebního systému. V souvislosti s Khuenem si však drtivá většina Chorvatů nevybaví autoritářské postupy či přebujelou korupci – jeho jméno dodnes v očích veřejnosti symbolizuje tvrdou maďarizační politiku. O Hédervárym panovalo přesvědčení, které cele převzala i česká strana, že „*vše, co jest chorvatské, přímo nenávidí*“ (*Dopisy. Z Chorvatska. Slovanský přehled, 1902, s. 472*), že je to „*bezohledný, tvrdý vykonavatel vůle maďarské vlády*“ (I. Hořica: *Osoby a věci v Chorvatsku. 1896, s. 7*). Při bližším pohledu na jeho politiku však zjistíme, že se tento značně jednostranný pohled opírá spíše o stereotypy a vyhrocené národní citění dané doby než o skutečné bánovy činy.

Khuenova „katovská“ politika měla v první řadě praktický účel – maďarský jazyk zaváděl do oblasti železniční dopravy či poštovních služeb nikoliv proto, aby tím omezoval chorvatštinu, ale z toho důvodu, že zmíněné státní instituce byly úzce svázány s prostředím maďarským, a nemohly tedy dost dobře fungovat jako čistě jednojazyčné. Mimochodem nad tím, že do Pešti do té doby přijížděly z jihozápadu vagony s čistě chorvatskými nápisy, se nikdo veřejně nepohoršoval.

Nejen že Khuen proti chorvatské věci nebrojil, ale dokonce několikrát finančně zabezpečil nejednu chorvatskou národní aktivitu, mnozí z jeho poradců byli národně smýšlející Chorvaté a on sám, oproti veřejné domněnce, chorvatštinu bravurně ovládal a nestyděl se tímto jazykem hovořit. O jeho protislovanském smýšlení nevypovídají ani mnohá veřejná vystoupení. Např. v reakci na informaci, že do škol s vyučovacím jazykem maďarským se (nedopatřením, či záměrně) proti vůli svých rodičů dostaly i chorvatské děti, přednesl roku 1911, již jako ministerský předseda, projev, kde toto počínání příslušných institucí odsoudil jako nepřijatelnou maďarizaci: „*Proti takovému jednání přirozeně vznikl odpor, jemuž bychom se neměli divit, neboť chtějí-li příslušníci maďarského národa žít a cítit*

Po tvrdé práci zasloužený odpočinek v balkánském duchu. Hrabě Khuen usnul s doutníkem v ústech na tureckém otomanu. Zdroj: Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, inv. č. MUO-044557/261.

Jesenický hostinec U Císaře rakouského (dnes Aldaron), mezi jehož stěnami spatřil malý hrabě Khuen poprvé světlo světa. Zdroj: soukromá sbírka Lukáše Abta.

Khuenův zámek v obci Hédervár ležící kousek od Mosonmagyaróváru. Ve zdejších parku nalezl hrabě místo posledního odpočinku. Zdroj: gyoriszalon.hu.

se jako Maďari, pak je zcela odůvodněné, že i příslušníci chorvatského národa chtějí žít a cítit se Chorvaty.“

Je pravda, že o správnosti řady jeho kroků v oblasti nacionální politiky lze debatovat – kupř. zavedení povinné maďarštiny na chorvatských středních školách či nevyvěšení zástav chorvatských zemí u příležitosti příjezdu císaře do Záhřebu roku 1895 nabízí minimálně dvě varianty interpretace, podle toho, hodnotíme-li dané činy prizma-

tem Maďara, nebo Chorvata. Khuenovy zásluhy v oblasti modernizace Chorvatska jsou však neoddiskutovatelné. Zahájil rozsáhlou elektrifikaci země, nechal budovat železniční tratě a průmyslové podniky, od textilních závodů po parní mlýny či pivovary. Z provinčního Záhřebu se stala metropole evropského stylu. Prosperovala kultura, bankovní sektor, po celé zemi vznikaly (chorvatské!) školy. Ve vyprahlé Dalmácii pak inicioval vrty artézských studní, což v podstatě zabránilo úplnému vylidnění některých regionů.

Ani přes veškerá positiva si ale u Chorvatů nezískal oblibu. Ba co více, několikrát se na něj snesly výčitky i z Pešti. Mnozí nacionálně smýšlející Maďari mu zazlívali, že se obklopuje odpůrci maďarské státní ideje nebo že dává jižním Slovanům přílišný prostor pro jejich politické aktivity. V Khuenově bánské mandátu tedy spatřujeme určitý druh dějinné tragičnosti – v podstatě se plně nezavděčil ani jedné ze stran...

Vraťme se však ještě chvíli ke Khuenovým „sudetským“ kořenům. Přestože hrabě do Jeseníku zřejmě v dospělosti nikdy nezavítal, je nanejvýš zajímavé, že se toto město v jeho životě přece jen objevilo – otázka místa jeho rodiště se totiž kupodivu stala nejen podnětem k diskusím historiků i veřejnosti, ale rovněž tématem politickým. V době, kdy Khuen působil jako bán, byl jako jeho rodné město uváděn skoro výlučně Nuštar. Pravděpodobně se však nejednalo o chybné přečtení Khuenových personalii. Někteří badatelé (např. historik Branko Ostajmer) zastávají názor, že tuto informaci záměrně šířil tehdejší peštský režim, který tím chtěl zdůraznit, že bán spatřil světlo světa na uherské půdě, a není tedy ani procentem žádným přivandrovalcem odjinud, z čehož jej osočovali mnozí nacionálové. Ostatně samotný Khuen tomuto nepravdivému tvrzení o svém rodišti nikdy (alespoň dle pramenů) neodporoval, což buď koresponduje s teorií o záměrném klamání z politických důvodů, nebo, prozaicky, reflektuje Héderváryho celoživotní slavonský regionalismus (který jeho protivníci nazývali separatismem). Existuje přece nespočet případů, kdy člověk – aniž by to vnímal jako lež – nazývá svým rodištěm místo, kde se sice přímo nenarodil,

s nímž jej ale poji natolik silný vztah utvářený od raného dětství, že nenachází přesnějšího pojmenování.

V této souvislosti se nabízí poměrně zajímavá otázka, zda by teoreticky bylo možné, aby o Jeseníku jako o místě svého narození Héderváry netušil. Opustil jej v útlém věku, mohlo by se tedy stát, že si na pobyt ve Slezsku nevzpomí-

Titulní strana týdeníku Vasárnapi Ujság přinesla 9. 12. 1883 zprávu o dosazení hraběte Khuena na báňský stolec. Zdroj: Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu.

nal. Záhadu by opět vyřešilo nahlédnutí do jeho osobních dokumentů, kupř. vysvědčení, kde by se dle zákona mělo uvádět skutečné místo rodiště. Každopádně tato mylná informace (tedy Nuštar jako místo narození) se stala běžně citovaným faktem, a to nejen v tisku, ale dokonce i v mnoha odborných publikacích, což do jisté míry přetrvává dodnes. S chybným údajem se však často setkáme i tehdy, je-li Khuenův příchod na svět lokalizován na Jesenícko – řada zdrojů namísto správného Jeseníku totiž stále uvádí Gräfenberk.

Báňský stolec opustil Khuen v létě 1903, když nedokázal mírnit sílící protesty proti vládě a panovníkovi, ale ani stále napjatější chorvatsko-srbské vztahy (za ústupky a poskytnutí privilegií srbské menšině si od Chorvatů vysloužil pejorativní přezdívku „srbský bán“). Císař měl však pro svého oblíbence, ke značnému rozhořčení slovanských národů monarchie, prestižnější pozici – jmenoval jej uherským ministerským předsedou. Ve funkci však kvůli korupčním skandálům setrval jen čtyři měsíce. Do premiérského křesla se vrátil v lednu 1910 a vydržel v něm plně dva roky, což v době eskalující krize uherské politiky, vyznačující se nepřehledností a zákulisními intrikami, představovalo poměrně účtyhodný výkon. Po odchodu z vysoké politiky vykonával funkci prezidenta Maďarské hypoteční úvěrové banky. Zemřel neočekávaně v ranních hodinách 17. února 1918 na srdeční mrtvici. Velký muž chorvatských dějin, který však již za svého života musel čelit dezinterpretacím a nepravdám a jehož odkaz Chorvaté dosud nepřijali, spočinul o tři dny později v hrobce poblíž svého zámku v Héderváru. Ani jeden z jeho synů neměl děti, a mužská linie rodu tak skončila smrtí Károlye roku 1960.

Matěj Matela (*1992, Bruntál) se soustředí na střípky kulturního dědictví původního německého obyvatelstva Jeseníků, především vysokohorských oblastí. Zaměřuje se rovněž na výrazné regionální osobnosti. Absolvoval srbsčinu a maďarštinu na FF UK v Praze, působí jako odborný pracovník ve Vlastivědném muzeu Jesenicka.

matejmatela@seznam.cz

A ten kopec jsme vylezly!

K osmdesátým narozeninám Diny Štěrbové

Zuzana Zemanová

Jednoho červnového rána roku 1984 zazvonil v bytě na olomouckém sídlišti telefon. Když Otakar Štěrba zvedl sluchátko, na druhém konci se ozvalo: „Ahoj, to jsem já. Právě jsme se vrátili do Káthmándú. A ten kopec jsme vylezli!“ Hlas vzdálený tisíce kilometrů patřil jeho ženě Margitě, které od dětství nikdo neřekne jinak než Dina.

Nedlouho předtím, 13. května 1984 Dina Štěrbová a Čechoameričanka Věra Komárková jako vůbec první ženy zdolaly nepálskou osmitisícovku Čo Oju, šestou nejvyšší horu světa. Při výstupu je doprovázeli dva Šerpové, proto Dina, když svůj telefonát později popisovala v knize *Tyrkysová hora*, použila v souladu s gramatickými pravidly v příčestí minulém měkké i. Nicméně z hlediska toho, co jejich výstup znamenal pro ženské výškové horolezectví, by nepochybně bylo na místě i ypsilon, zdůrazňující právě onen ženský prvek.

V horolezeckých kruzích dlouho převládal názor, že ženy nejsou pro výpravy na osmitisícové vrcholy fyziologicky způsobilé. Zatímco muži zdolali od roku 1950 (Annapurna) do roku 1964 (Šiša Pangma) postupně všechny osmitisícovky, horolezkyně dlouho zůstávaly v pozadí. V roce 1959 se ženská expedice vedená Francouzskou Claude Koganovou pokusila vystoupit na vrchol Čo Oju, ale vedoucí i jedna další účastnice zahynuly v lavině a ženské pokusy o zdolání osmitisícovky po této tragédii znovu ustaly. První úspěšný ženský výstup přišel až dlouhých patnáct let poté, když Japonky v roce 1974 stanuly na vrcholu Manáslu.

Cesta k horám

Děni ve světovém horolezectví bedlivě a se vzrůstající touhou po vysokých horách sledovala i Dina Štěrbová zpoza železné opony. Narodila se 22. dubna 1940 v Bratislavě

Dina Štěrbová. Foto: cenamesta.cz

a výškové lezení ji přitahovalo od mládí. Z domova měla blízko do Malých Karpat a ve čtrnácti letech spolu s kamarádkou uspořádala tajnou výpravu na nejvyšší československý vrchol, Gerlachovský (tehdy Stalinův) štít ve Vysokých Tatrách. Po maturitě chtěla studovat medicínu, ale z kádrových důvodů nebyla přijata. Jako druhou možnost si vybrala matematiku,

kteřá ji také od dětství zajímala. Po absolutoriu Univerzity Komenského přesídlila v roce 1964 do Olomouce za svým manželem Otakarem Štěrbou a v červenci 1967 se jim narodil syn Michal. Otakar se ve volném čase zabýval především vodáctvím. Výpravy do hor i na vodu podnikali také společně, ale spíše se věnoval každý své vlastní zálibě, navzájem se podporovali a dělili si péči o dítě.

Dina Štěrbová od roku 1964 vyučovala matematiku na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého. Své občanské povolání vykonávala po celých pětatřicet let a vysokohorským túrám se, přes veškeré dosažené úspěchy, věnovala jen amatérsky. Nepovažuje to za nic méněcenného, vždyť „*amatér je od slova amare – milovat*“, jak poznamenala v rozhovoru pro Český rozhlas. Na matematice oceňovala mimo jiné to, že na rozdíl od humanitních disciplín ji nelze nijak ideologicky zmanipulovat, a tak se dalo v tomto oboru relativně svobodně působit i v období totality.

Bylo to ale především horolezectví, které jí zvláště po nástupu normalizace poskytovalo útočiště před rozmachem lži, přetvářky a ustrašeného přežívání. Shrnuje to ve své knize *Touhy a úděl: „Na skalách a i v našich horách jsme nacházeli jiný svět v krásné přírodě, svobodný a spravedlivý, byli jsme mezi lidmi, kterým se dalo věřit a kde nebylo možné žádné upřednostňování těch méně schopných. Při lezení si člověk může troufnout jen na to, na co doopravdy má, a vylezení každé těžší cesty je zaslouženým vítězstvím nad sebou samým. Tato spravedlnost nám nahrazovala tu, kterou jsme postrádali v běžném životě.“*

Oficiální, státem organizované výškové lezení však bohužel fungovalo na základě stranického klíče a zároveň přetrvávala nedůvěra a skepse vůči ženským výpravám do velehor. *„My muži ani nevíme, proč vás, ženy, na našich výpravách nechceme, ale podstatné je, že vás tam nechceme,“* vyjádřil se tehdy jeden z vysoce postavených členů horolezeckého svazu. Ačkoli se Dina Štěrbová všemožně snažila svým kolegům jejich omyl vysvětlit, dočkala se v lepším případě mlčení, v lepším případě výsměchu odkazujícího ženy k plotně a prani plínce.

Vzhůru na Čo Oju

Navzdory těmto názorům a vyčerpávajícímu boji s rozličnými funkcionáři se Dině Štěrbové podařilo v sedmdesátých letech vyjet do Karakorumu, na Pamír, do Hindukúše a do Nepálu, kde zdolala sedmitisícové vrcholy a výstupem na Nášak stanovila československý ženský výškový rekord. První osmitisícovka přišla až v osmdesátých letech. Díky Věře Komárkové získala pozvání od Amerického alpského klubu, aby se na jaře 1984 zúčastnila americké ženské výpravy na Čo Oju, a na základě pozvání pak obdržela povolení k vycestování. Netušila ještě, že z plánované středně velké expedice nakonec většina účastnic odpadne a zbude jen ona a Komárková.

Zatímco členové oficiálních československých horolezeckých výprav (dosud téměř výlučně mužských) měli všechno zapláceno, Štěrbová si musela účast na americké

výpravě hradit. V dolarech by to, vzhledem k poměrům u nás, bylo vyloučeno, ale domluvila se, že kromě letenky, kterou si zaplatí sama, svůj podíl odevzdá v „naturáliích“: doma na šicím stroji ušila dvacet pérových spacích pytlů, podařilo se jí zajistit lana a další výstroj, z hovězího masa, tvarohu a vařené čočky připravila lyofilizovanou, tedy mrazem sušenou stravu. V druhé půli března 1984 se Dina Štěrbová rozloučila s manželem, synem a jezevčíkem Hannibalem, zvaným Hanýsek, a odletěla do Asie.

Během výstupu na Čo Oju překonaly Dina s Věrou celou řadu překážek a tvrdošíjně šly za svým cílem. Nezalekly se přenášení těžkého nákladu, zdravotních potíží, nepohodlí ani špatného počasí. Když jim ve výškovém táboře v šesti tisících metrech docházely potraviny a horolezkyně týden čekaly, až Šerповé ze základního tábora přinesou nové jídlo, obrnily se humorem. Dina si v té chvíli vzpomněla, že pouhých několik desítek kilometrů od nich se nachází oficiální československá výprava, podnikající výstup na Lhoce Šar, a začala svou kolegyni škádlit: *„Věro, představ si, co s sebou mají. Tři druhy masa ze zabíjačky, šunku, vepřovou pečení a ještě sádlo se škvarky, všechno pěkně naloženo do konzerv...“* Vyjmenovala ještě další pochoutky včetně ananasového kompotu se šlehačkou. S představou lukulských hodů si pak s Věrou vyrobily z indických nudlových polévek a lyofilizovaného tvarohu „pravé domácí“ nudle s tvarohem.

Jiné příhody však i dnes, po více než třech desetiletích, vyvolávají u čtenáře úzkost – např. když Dině v osmitisícové výšce, kde vzduch obsahuje pouze třetinu normálního množství kyslíku a jeho deficit může přivodit i smrt, přestala fungovat kyslíková maska. Zjistilo se, že v bombě zakoupené na tržišti byl životodárný plyn jen na deset minut. Přestože neměla s pobytem bez kyslíku v takové nadmořské výšce zkušenosti, rozhodla se Dina ve výstupu pokračovat. Nechtěla tak lehko vzdát šanci, o kterou tvrdě bojovala a která už nemusela znovu přijít.

Jak už víme, výstup Diny Štěrbové a Věry Komárkové na Čo Oju byl úspěšný. V Dině mimo jiné posílil přesvědčení, že i přes mizérii totalitního režimu má smysl usilovat

o naplnění svých snů. Příznačně však o fenomenálním úspěchu této ženské expedice zpočátku informovaly jen rozhlasové stanice Hlas Ameriky a Svobodná Evropa, naše média mlčela. Důvodem byla skutečnost, že šlo o výpravu americkou a právě v létě 1984 se vztahy mezi tzv. socialistickým táborem a Spojenými státy vyostřily poté, kdy Sovětský svaz a jeho satelity odmítly účast na olympiádě v Los Angeles. Příliš nadšení nevzbuzovala ani osoba spolulezkyně Věry Komárkové, ačkoli Komárková nebyla „zrádnou emigrantkou“, do USA se dostala legálně díky tomu, že se provdala za Mexičana.

V roce 1988 Dina Štěrbová zlezla ještě jednu osmitisícovku – pákistánský Gašerbrum II, a to společně se Slovenkou Lívií Klembarovou. Šlo o československý prvovýstup na tuto horu, obě dámy se však po návratu – v duchu typickém pro dobovou absurditu – namísto ovací dočkaly útoků za to, že výstup provedly individuálně. Stalo se tak víceméně navzdory snahám oficiálního vedení výpravy, které jim příliš úspěchu nepřálo. V devadesátých letech se Štěrbová pokusila zdolat Mount Everest (1991 a 1992), Broad Peak (1994) a Nanga Parbat (1997) a podnikala túry na nižší vrcholy.

Za záchranu života

V novém tisíciletí se Dina začala věnovat především humanitární činnosti. V roce 2005 pomáhala po ničivém zemětřesení vybudovat v dolině Baltoro v Pákistánu dva vodovody. V letech 2006 a 2007 se společně s dalším olomouckým horolezcem Vítězslavem Dokoupilem podílela na založení nemocnice ve vesnici Arandu v Baltistánu, v nadmořské výšce cca 3000 metrů. Jejich prvotním úkolem bylo nemocnici dopravit na místo a zprovoznit, poznali ale, že bez další pomoci se vesničané neobejdou. *„Bylo nám jasné, že pokud se o nové dílo nikdo nebude po několik let někdo starat, zásobovat je léky, zajišťovat jeho chod a zaškolovat zatím neexistující personál, všechno vejde vniveč a za rok budou v nemocnici nejspíš ustájeny ovce, kozy a jaci,“* popisuje Dina začátky projektu na jeho internetových stránkách.

Rodina Štěrbových a Dokoupilových proto založila občanské sdružení Czech Hospital, které nemocnici udržuje a snaží se rozvíjet také další aktivity, například opravy silnic nebo možnosti vzdělání pro děti. V malé míře využívají podpory českého státu, především ale příspěvků drobných dárců a svých vlastních soukromých peněz. Už brzy se ukázalo, že tato pomoc má smysl. Dospud každou zimu ve vesnici umíralo deset až patnáct dětí na zápal plic. Během první zimy, kdy fungovala v Arandu nemocnice, nezemřelo ani jedno. K záchraně života mnohdy stačí málo – antibiotika či jiné léky, které jsou u nás zcela běžné. Na webu czechhospital.cz lze najít veškeré informace o této činnosti a o možnostech, jak ji podpořit.

Inspirací k humanitární práci byl pro Dinu Štěrbovou částečně příklad jiných horolezců, například Edmunda Hillaryho, který založil nemocnici pod Mount Everestem, částečně někdejší touha věnovat se medicíně. Tou hlavní motivací byl ale především vztah k lidem obývajícím podhůří Himálaje. Během horolezeckých výprav s nimi často přicházela do styku, a i když využívala služeb domorodců jakožto nosičů a znalců místního prostředí, nikdy je nepovažovala jen za námezdnou pracovní sílu, chovala je v úctě, přátelili se a navzájem si pomáhali. O to více ji mrzelo, že žijí často v podmínkách připomínajících ani ne středověk, jako spíš dobu kamennou, bez základní zdravotní péče a hygieny. Překonat úskalí spojená s budováním nemocnice pro Dinu znamenalo podobnou výzvu, jakou bylo předtím slézání vysokých hor.

Nejen led a kamení

Matematikou, horolezectvím a dobročinností však zdaleka výčet aktivit Diny Štěrbové nekončí. Věnuje se také psaní. Z jejích knižních titulů připomeňme především rozsáhlou publikaci *Touhy a úděl: První ženy na osmitisícovkách* (2014), kterou v lednu 2020 v aktualizované podobě vydalo brněnské Nakladatelství JOTA. Autorka v ní využila jednak svých vlastních zkušeností, jednak příběhů desítek dalších horolezkyň, prostudovala množství

faktografických materiálů a odborné literatury, aby je poutavou formou zpřístupnila laickému čtenáři. Na knize pracovala patnáct let. Mapuje zde historii ženských výstupů na osmitisícové vrcholy, nezůstává však jen u pouhého popisu jednotlivých expedic. Podkryvá životní příběhy protagonistek, často velmi barvitě a pohnuté, nastiňuje celou řadu problémů a otázek, s nimiž se ženy musely potýkat.

Byla to například už výše zmiňovaná nedůvěra ze strany jejich mužských kolegů, často přecházející v žárlivost, pokud je horolezkyně v něčem předčila (vylezly výš, zlezly tentýž vrchol náročnější trasou či bez kyslíku apod.). Adeptky se také musely vyrovnat s dilematem, zda se naplno věnovat horolezectví, nebo rodině. Některé z nich se mateřské role dobrovolně vzdaly, jiné ukončily vysokohorské expedice poté, co se staly matkami. Sama Štěrbová patřila mezi ty, kterým se podařilo zvládnout obojí souběžně, byla k tomu ovšem pochopitelně nutná podpora ze strany partnera. I s vědomím toho, že je o dítě dobře postaráno, se člověku od rodiny neodjíždí snadno, zná dobře rizika spojená s horolezectvím a ví, že se při troše smůly nebo nedbalosti už nemusí vrátit domů.

Od toho se logicky odvíjí otázka, co vlastně lidi – muže i ženy – na dobývání velehor tak láká. Vždyť je to jen hromada ledu a kamení, kroutívala hlavou nad zvláštní zálibou své dcery Dinina maminka. Není to celé jen nezodpovědný hazard? Dina ve své knize předkládá několik vysvětlení. Historicky vždy existovali lidé, kteří byli ochotni dobrovolně riskovat, díky nim se lidstvo posouvalo dál, tato schopnost a chuť nás chrání před degenerací. Dalším důvodem podle Diny může být jednoduše to, že člověk je tvor estetický a hory jsou samy o sobě krásné. A konečně, funguje zde i duchovní přesah – hory svými obrovskými rozměry vedou člověka k sebezpytování tváří v tvář nekonečnu. *„Umožňují nám dialog s absolutnem a pomáhají nám srovnat si měřítko hodnot, odlišit podstatné od nepodstatného, malichernost od opravdového,“* vysvětluje Dina a připojuje starou buddhistickou moudrost: *„Člověk musí vystoupit hodně vysoko, aby nahlédl na dno své duše.“*

Štěrbová si všímá i celkového vývoje výškového lezení a posunu ve vztazích mezi horolezci. Stejně jako do ostatních odvětví také sem v posledních třiceti letech pronikla komerce, túry na osmitisícové vrcholy se staly obchodní komoditou. V dobách, kdy Dina Štěrbová absolvovala své nejnáročnější výstupy, bylo zvykem, že pokud jeden člen výpravy onemocněl nebo zemřel, zbylí členové obětovali svou vlastní touhu po dobytí vrcholu a vrátili se dolů. Dnes je obvyklé, že pokračují dál. Ostatně mnohdy se ani mezi sebou pořádně neznají, jedná se o zákaznický agentur, kteří se poprvé vidí na letišti nebo až v základním táboře. Štěrbová se s tímto pojetím horolezectví neztotožňuje, ale bere ho jako realitu.

Knížky Diny Štěrbové mají tu zvláštní vlastnost, že dokáží zaujmout i čtenáře, který se o horolezectví nebo ani o sport obecně nezajímá. Nabízí se zde podobnost se sportovními povídkami Oty Pavla. Centrem pozornosti obou autorů jsou totiž ani ne tak branky, body a metry nadmořské výšky, jako především lidé, jejich síla i slabost, vzájemná solidarita a přátelství, smysl pro čest... Tedy otázky a témata univerzální, platná pro každého z nás. Víra v člověka je u Diny Štěrbové tím, co spojuje dohromady její činnost horolezeckou, humanitární i spisovatelskou. A nakonec i onu po desítky let trvající snahu ukázat, že místo žen není jen doma u plotny, poněvadž *„zlézat hory není záležitostí ani mužskou, ani ženskou, ale v tom nejlepším slova smyslu věcí lidskou.“*

Zuzana Zemanová (1983) vystudovala bohemistiku a žurnalistiku na FF UP v Olomouci a tamtéž absolvovala doktorský studijní program Česká literatura. Pracuje jako sekretářka katedry bohemistiky FF UP, příležitostně publikuje odborné i popularizační články s literárněvědnou tematikou.

zuzana.zemanova@upol.cz

Vydavatelství UP chce vzdát hold heraldiku Loudovi, chystá mimořádnou publikaci

Tomáš Chalupa

Jméno heraldika a válečného hrdiny Jiřího Loudy je neodmyslitelně spjato nejen s městem Olomouc, ale také Vědeckou knihovnou, kde po druhé světové válce mnoho let působil. Vydavatelství UP se rozhodlo vydat na jeho počest ojedinělou publikaci s názvem *Jiří Louda: Erby rytířů Podvazkového řádu / Coats of arms of the Knights of the Order of the Garter*.

Podvazkový řád je nejstarší britský rytířský řád, jehož členové jsou, vyjma členů královské rodiny, nejvýznamnější osobnosti Velké Británie. V minulosti šlo téměř výhradně o členy předních šlechtických rodů. A právě na erby těchto šlechtických rodů se při svém pobytu ve Velké Británii zaměřil český heraldik Jiří Louda. „*Jiří Louda vlastnoručně namaloval všechny erby členů podvazkového řádu udělených do roku 2011 a opatřil je popiskami. Jsou za tím tisíce hodin mravenčí práce. Toto monumentální a ojedinělé dílo čítající přes tisícovku originálních grafik se našlo v jeho pozůstalosti doslova v poslední chvíli a dostalo se do archivů*

Ředitel Vydavatelství Univerzity Palackého Aleš Prstek nad první stovkou z celkového počtu 1036 originálních ilustrací od Jiřího Loudy. Foto: archiv VUP.

Vlastivědného muzea v Olomouci,“ říká ředitel Vydavatelství UP Aleš Prstek.

Už v roce 2018 se zrodil nápad vydat publikaci, která by tento mimořádný heraldický počín prezentovala veřejnosti. „*Původní návrh knihy, který vznikl ještě za minulého vedení vydavatelství, byl ekonomičtější a menší co do rozměrů. My jsme si ale rozložili všechny ty erby vedle sebe a hned jsme věděli, že pokud chceme vydat ucelené dílo, musí to být opravdu velká a reprezentativní kniha, kdy každý erb bude mít dostatečný prostor na stránce a bud co možné nejlépe velikosti originálu.. Proto jsme se rozhodli jít do opravdu ambiciózního projektu, jaký tady na VUP určitě nemá za poslední roky obdoby. Jde o dílo komplexní a po všech stránkách promyšlené do nejmenšího detailu,*“ vysvětluje Prstek.

Publikace v kontextu Loudova největšího, dosud nepublikovaného díla představí celou Loudovu osobnost. Je doplněna desíti životopisnými kapitolami. „*Jeho jméno*

Originál ilustrace Jiřího Loudy do připravované knihy. Foto: archiv VUP.

Maketa připravované publikace Jiří Louda: *Erby rytířů Podvazkového řádu* a originály Loudových ilustrací. Foto: archiv VUP.

není potřeba v heraldických kruzích nijak představovat, ale pro ostatní čtenáře jsme považovali za důležité, aby tam našli i informace o Loudově životě, který se zdaleka netočil jen kolem heraldiky. Za druhé světové války byl v Anglii u výsadkářů, byl do boje se kvůli zranění z výcviku nedostal, jeho poválečný život v ČR byl také plný dramatických zvratů. Chceme touto knihou vzdát hold jako heraldiku i jako člověku,“ dodává Prstek.

Grafická podoba publikace, za kterou stojí renomovaný olomoucký grafik Radim Měsíc, se stále ještě doladuje, přestože základní rysy jsou již dané. *„Máme několik variant zejména co se týče řešení obálky. Záleží na tom, jak nás finančně podpoří město Olomouc a Olomoucký kraj. Zatím o tom jednáme s našimi partnery, kteří našťastí význam Loudova odkazu vnímají. Vše ale musí projít admi-*

nistrativním procesem a ten zatím není uzavřen,“ vysvětluje Prstek.

Publikace je určena zejména heraldikům, ale také bibliofilům, kteří mají zájem o krásné a unikátně zpracované knihy. Dílo by se mělo dostat nejen k českým čtenářům, ale také k těm na Britských ostrovech. *„Kniha je od začátku koncipována jako anglicko-česká. Louda byl známou osobností v anglických heraldických kruzích a my máme v plánu nabídnout publikaci i čtenářům ve Velké Británii. Už nyní je možné si předobjednat na stránkách louda.upol.cz“* uzavírá Prstek.

Vydání knihy je plánováno na letošní podzim k nedozítým stým narozeninám Jiřího Loudy. Výstavu o díle a životě Jiřího Loudy plánuje k této příležitosti i Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Vzpomínka na Miroslavu Střelcovou

Mgr. Miroslava Střelcová 4. 9. 1965 Nitra – 7. 4. 2020 Lipník nad Bečvou

Ředitelka Městské knihovny v Lipníku nad Bečvou Miroslava Střelcová považovala knihovnictví za svůj osud. Práci v knihovně opravdu milovala a hodně jí obětovala. Jejím odchodem jsme ztratili vynikající, aktivní a laskavou kolegyni, patřící k těm, kteří svojí prací a kreativitou pomohli vydobýt oboru knihovnictví vysokou prestiž.

V Lipníku nad Bečvou má knihovna v kulturním i společenském dění nezastupitelné místo. Je vnímána jako instituce, která nabízí mnohem víc než samotné půjčování literatury. Nabídka kulturních pořadů a komunitních aktivit různého typu je přepestrá, na své si přijdou návštěvníci různého věku i zájmů. Těžko si představit, že by o knihovně a Informačním centru, které je její součástí, lidé nevěděli. Málokdo ze čtenářů si přitom uvědomuje, jaký význam má jejich knihovna pro okolní obce tím, že metodicky vede 33 dalších knihoven, pro které vykonává z pověření Vědecké knihovny v Olomouci a Olomouckého kraje regionální funkce. To vše zdaleka není samozřejmostí. Za vším je velké úsilí kolektivu knihovnic, který kolegyně Mirka Střelcová dlouhý čas vedla a s velkým úsilím vytvářela pro knihovnu v Lipníku i o ty v okolí co nejlepší podmínky.

Práci v knihovně poznala, když po maturitě na gymnáziu nastoupila na své první pracovní místo v ekonomickém oddělení Okresní knihovny Přerov. Knihovnická práce se jí natolik zalíbila, že absolvovala pomaturitní studium na Střední knihovnické škole v Brně a časem absolvovala dálkové studium oboru vědecké informace a knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde promovala v roce 2003.

Prvním působištěm v Lipníku nad Bečvou byla půjčovna pro dospělé. Při práci ráda a často přicházela s novými nápady. V roce 1996 se stala vedoucí knihovny a o čtyři roky později, po zřízení příspěvkové organizace

Miroslava Střelcová. Zdroj: archiv Miroslavy Střelcové.

Městská knihovna Lipník nad Bečvou, byla zřizovatelem pověřena funkcí ředitelky.

V době působení Miroslavy Střelcové doznala knihovna v Lipníku nad Bečvou velké změny. Jak má vypadat a pracovat dobrá knihovna Mirka věděla. Vždy se zajímala o nové trendy i o dobré zkušenosti z praxe a hledala využití na svém pracovišti. Byla známa svou pracovitostí a důsledností, nebála

se vyslovit svůj názor a trvat na něm, pokud o něm byla přesvědčena. Usilovně, postupně, ale neustále posouvala jednotlivosti i knihovnu jako celek k vysněným cílům. Co to obnášelo? Kolik jednání, obhajování, mravenčí práce, formulářů, úsilí při získávání grantů, spolupracovníků při realizaci projektů... To vše si můžeme pouze domýšlet. Byla vždy velká bojovnice a pro knihovnu bojovala na všech frontách. A výsledek? Knihovna dnes sídlí v přívětivých, účelně a esteticky rekonstruovaných prostorách. Bezbariérový přístup do prvního patra? Ano. Je možný prostřednictvím plošiny. Dnes již zdánlivá samozřejmost – půjčování knih v automatizovaném knihovním systému – úsilí s tím spojené bylo veliké, ale dnes přináší mnoho výhod knihovníkům i čtenářům. Poskytování informací bylo vždy pro knihovnu samozřejmostí, v Lipníku pak vedlo ke zřízení Informačního centra, které je organizační součástí knihovny. Od roku 2018

IC působí v nových, krásných prostorách v centru města. Neodmyslitelná součást knihovny – legendární „Domeček“ na nádvoří budovy knihovny je od svého otevření využíván pro bohatou výstavní, společenskou i komunitní činnost, bez níž si návštěvníci nedovedou knihovnu ani představit. A také knihovny v okolí se změnily. Od roku 2003 je Městská knihovna pověřena výkonem regionálních funkcí, spolu s profesionálními knihovnami v Brodku u Přerova a Hustopečemi nad Bečvou pečují o 31 malých knihoven v obcích, kde je otevřeno jen pár hodin týdně.

Při veškerém svém pracovním vytížení byla Mirka Střelcová aktivní členkou Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP). Na vzdělávacích i společenských akcích spolku čerpala řadu dalších podnětů ke své práci, ale také aktivitami své knihovny inspirovala další knihovníky, ráda a nezištně se podělila o své zkušenosti. Po šest volebních období byla členkou regionálního výboru SKIP 10 Moravskoslezský a Olomoucký kraj. Organizačně zajistila řadu akcí pro knihovníky (například Seminář Knihovna a „I“ o informačních střediscích v obci, republikové se-

Miroslava Střelcová (vlevo) při slavnostním pasování prvňáčků na čtenáře. Zdroj: archiv Miroslavy Střelcové.

tkání knihovnických seniorů), zabývala se problematikou malých veřejných knihoven, informačních středisek, vedla agendu grantové podpory malých knihoven z finančních prostředků Regionálního výboru SKIP10. Knihovna se pod jejím vedením zapojovala do všech republikových aktivit SKIP na podporu čtenářství.

Když jsme spolu někdy počátkem roku mluvily o přípravě konference *Bookstart – Skůžkou do života*, řekla mi, že je nemocná a doma pracuje na výroční zprávě. Ochotně ale zajistila kolegyni, aby na naší konferenci ukázala malý střípek toho, co v Lipniku umějí. Tehdy jsem s Mirkou mluvila naposledy. Chtěla bych jí poděkovat nejen za pomoc na naší konferenci, ale za všechno, co pro svoji knihovnu, pro její uživatele i pro nás knihovníky udělala.

Mgr. Zdeňka Daňková, vedoucí oddělení Regionálních služeb knihovnam Olomouckého kraje, v letech 1990–1996 ředitelka Okresní knihovny Šumperk, 1996–2006 ředitelka Městské knihovny Šumperk

dankova@vkol.cz

Miroslava Střelcová při akci Pohádkové město v roce 2017. Zdroj: archiv Miroslavy Střelcové.

Magie otisku Ondřeje Michálka

Letos na konci ledna přinesla média zprávu, že se laureátem Ceny Vladimíra Boudníka stal výtvarník Ondřej Michálek (1947), který působí jako pedagog na Katedře výtvarné výchovy Univerzity Palackého. Tradiční přehlídka *Grafika roku*, k níž se udělování této ceny váže, má za sebou již čtvrtstoletou existenci. Účastní se jí výtvarníci, kteří se grafice věnují systematicky, i ti, kdo do tohoto média zavítají jen čas od času. Kromě grafických listů představuje i autorské knihy a bývá tak jedinečnou bilancí tvorby na tomto poli za uplynulý rok. Požádal jsem při této příležitosti pana Ondřeje Michálka o rozhovor.

Jak dlouho se již účastníte soutěže *Grafika roku*? Předpokládám, že spíše než soutěž, je to setkání kolegů z oboru.

Grafika roku měla letos už 26. reprízu, takže se pořádá od roku 1995 a já jsem se jí poprvé zúčastnil roku 1996. A máte pravdu, že vždycky šlo o setkání kolegů a kolegyň. Výstavu vymyslela dr. Simeona Hošková právě v tomto duchu. Koncept *Grafiky roku* je jednoduchý: každý účastník smí výstavu obeslat jen jedním dílem v jedné kategorii. Autorům, kteří se spoléhají na rozvíjení práce v cyklech a taky na to, že právě v tomto kontextu ji pak uvidí i divák, toto pojetí výstavy nepřeje. Dílo se stane „sirotkem“ bez možnosti dovolat se kvalit celého cyklu a je odkázáno jen na to, čím je tady a teď. Toto spravedlivé východisko má sice za následek, že výstava pak může působit trochu jako salon, ale to jí při citlivé instalaci nemusí nutně ubírat na půvabu.

Výstava grafiky se konávala tradičně v Clam-Gallasově paláci na Starém Městě, letos to bylo v Obecním domě. Proč ta změna? Byla k lepšímu?

Grafika roku našla nejdřív útočiště v přízemí a 1. patře Staroměstské radnice v Praze a pak se přesunula do vhodnějších prostor Clam-Gallasova paláce. Jeho současná

oprava však způsobila další stěhování: loni a letos do Obecního domu. Kde bude příště, se zatím neví – v Obecním domě prý už ne. Věřím, že město Praha, které akci vydatně podporuje, pro ni najde nějaké zajímavé místo. Myslím, že nejvhodnější byly prostory Clam-Gallasova paláce – několik krásných sálů, včetně dvou menších místností pro laureáta Ceny VI. Boudníka.

Pojem grafika má mnoho lidí spojen se speciální technologií, nákladně vybaveným ateliérem, nástroji podivných jmen, alchymii kyselin a barev. Zaznamenal jsem ale tendence, které ji v současnosti přesouvají do běžně vybavené kuchyně.

Grafické umění se opravdu neobejde bez dobře vybaveného ateliéru a je celkem jedno, jestli ho vlastní jeden člověk, škola nebo komunita; ten poslední případ je docela častý v jiných zemích. U nás se tento model společného ateliéru podporovaného městem nebo i státem zatím neuchytil. Máme jen školní, soukromé a komerční dílny a nic mezi tím. Pár těch komunitních ateliérů jsem v cizině navštívil a líbilo se mi, jak fungují, mimo jiné taky jako škola tolerance.

Na grafice je zajímavé, že během svého vývoje dospěla k mnoha nejrůznějším metodám a postupům, ale nezapudila ani ty nejjednodušší (např. suchá jehla, dřevorez) ani ty nejpracnější (např. mezzotinta). A vždycky se najde pár nadšenců, kteří opráší i ty techniky, kterým hrozí zapomnění. Přidáme-li k tomu rozvoj tiskárenství, které taky do možností umělecké grafiky promlouvá, otevře se před námi téměř neomezený prostor, který má grafik ke svému vyjádření.

Sem patří i tendence omezit používání leptacích solí nebo kyselin a nezatěžovat životní prostředí nebezpečným odpadem. Tzv. „kitchen lithography“ (kuchyňská litografie), na kterou zřejmě narážíte, používá místo

kamene alobal, místo kyseliny dusičné Coca-Colu (ta obsahuje kyselinu fosforečnou) nebo bílý ocet, místo minerálního rozpouštědla olej do salátu atp. Tiskovou barvu však její propagátoři raději kupují, i když by šla možná vyrobit ze seškrábaných sazí v komíně... Doporučuju čtenářům zadat „kitchen lithography“ do youtube, určitě se pobavíte.

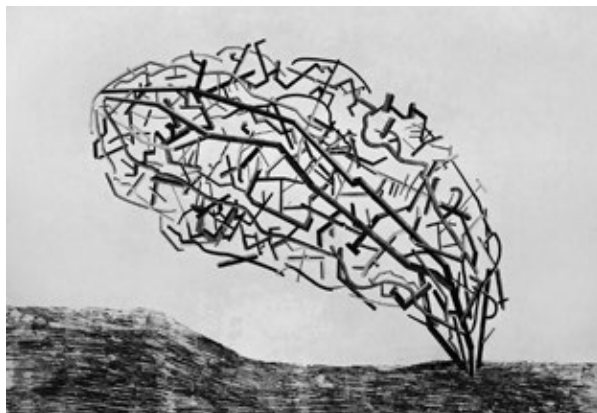
Teoretici umění o vašem díle píší pěkné věci (průnik skutečné předmětnosti a fikce, prostor jako dějiště metaforických příběhů apod.). Mne zaujalo, že jste se zasloužil o renesanci zájmu o linoryt a že (jak je prý u vás obvyklé) nejde nikdy o použití tradičního technického přístupu, ať už jde o linoryt, hlubotisk či tisk ze struktury. Vás ty techniky postaru nebaví?

Baví. Jen je v jejich tradiční podobě a postupech obvykle nepoužívám, protože bych se připravil o experiment a o objevy, které bych jinak nemohl udělat. Linorytu jsem se věnoval několik desítek let a vyzkoušel jej v mnoha podobách, tradičních i netradičních. Jenže v umění nemůžete stát na jednom místě příliš dlouho, ne snad proto, že jste už vyždímal obsazený prostor a dosáhl „maxima“, nýbrž proto, že jste objevil nový, kam vás to táhne a zkrátka nemůžete jinak.

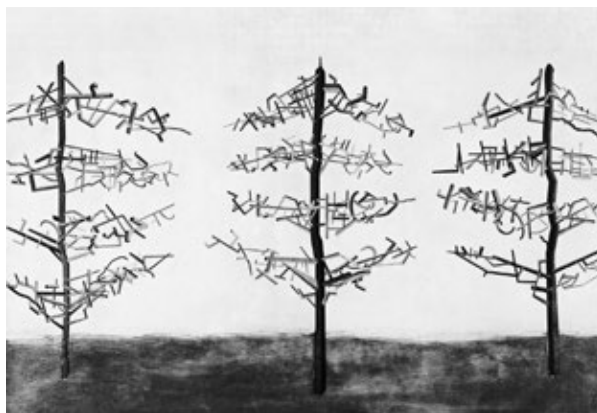
Jste současně výtvarníkem a tím, kdo dílo tiskne. Dříve bývaly (a v zahraničí snad dodnes jsou) běžnější tiskařské ateliéry, kam malíři docházeli za uměleckým řemeslníkem. Karel Čapek si posteskyl, co se stane s divadelní hrou, kterou dramatik vydá režisérovi a nemá už vliv na její osud. Jaké je to v případě spolupráce výtvarníka s tiskařem?

Jsou umělci-grafici, kteří potřebují jen převést svůj obraz do grafického listu – ty často ani nezajímají technologické podrobnosti (které za ně ostatně vyřeší tiskař), a grafici, řekněme bytostní, kteří s technikami experimentují, autorsky je upravují, až se stanou nedělitelnou součástí jejich díla, jak formy, tak obsahu. Ten první způsob je v komerčních dílnách dobře ošetřen, sám jsem toho byl

několikrát svědkem; tiskař vždycky znal svou roli a nikdy z ní nevypadl. Druhý přístup se objevil až ve 20. století a na sklonku 19., kdy někteří umělci tiskaře vůbec nepotřebovali: návrat dřevořezu v jeho primitivní podobě, ostentativně nedbalý tisk litografií německých expresionistů nebo jejich experimenty v hlubotisku – to vše bylo popřením závislosti na předchozí praxi i hledáním nové inspirace taky v grafických technikách.

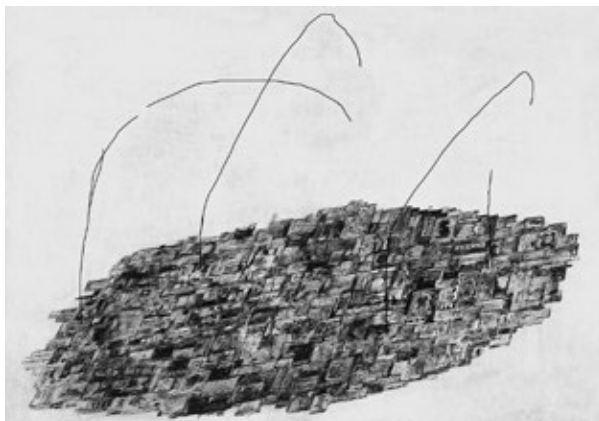
Nové zahrady II, 2014 akvatinta 74 x 52cm. Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

Nové zahrady, IV/2014, akvatinta, 695 × 995 mm., Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

V galerii Caesar byly v únoru k vidění studentské práce vytvořené vašimi svěřenci v ateliéru grafiky katedry výtvarné výchovy. Nazvali jste ji „*Seberyti*“. Má to znít drásavě, vyjadřovat autobiografičnost námětů, nebo je to úplně jinak?

Ta bilance mého působení na Katedře výtvarné výchovy PdF UP se mohla taky jmenovat např. *Setkání starých dobrých časů s novými dobrými časy*. Ale nejmenovala se tak, protože by takový lehce ironický název nejspíš přivodil i málo pozornosti. A protože o takové setkání, ale i pozornost s ním spojenou mi šlo, nazval jsem výstavu jinak. *Seberyti* však v tomto případě samozřejmě neznamená sebepoškození. Byla to jen metafora obtížného vstupování do média, které si některé zájemce svými půvaby ochočí, zatímco jiné odradí. Kdysi jsem takto nazval výstavu studentských linorytů na téma autoportrét a ke stejnému názvu jsem se vrátil s nabídkou poněkud širší interpretace a významu tohoto titulu. Tentokrát už nešlo jen o zachycení výrazu tváře, grimasy nebo anekdoty, nýbrž o pohled pod povrch. A zatímco rytí je společným jmenovatelem mnoha grafických technik, předpona *sebe* charakterizuje kromě jiného prvotní východisko i poukaz k principu jakékoli umělecké tvorby.

Ohňostroj, 2019, akvatinta, 695 × 995 mm. Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

Mimochodem, hlubotiskové matrice Martina Fišra s architekturou odborových zotavoven na mne zapůsobily silněji než grafiky samotné. Ne náhodou se tisky vystavují spolu s maticemi (např. Boudník v Moravské galerii v Brně 2019).

Máte pravdu. Váš postřeh jen potvrzuje, že matrice a otisk jsou nevypočitatelná dvojčata, která si někdy dělají schválnosti a jindy se zas dojemně doplňují jako dvě těla a jedna duše. Nejdřív se zdlouhavě pracuje na něčem, co pak obtisku nezištně předá všechny své vlastnosti, aby však samo zůstalo obvykle skryto. Ale často je matrice tak zajímavá, že z ní ani není nutné dělat otisk, protože představuje svébytný artefakt. Společné vystavení matrice a obtisku se tedy nemusí odehrát jen z didaktických, nýbrž právě z estetických důvodů.

Víte o svých bývalých absolventech, kteří by se grafice věnovali i po absolutoriu pedagogického studia?

O některých vím, o jiných ne, s jinými si píšu dodnes. Ale měl bych možná upravit vaši otázku na „našich absolventů“. Katedra nemá systém ateliérů, jako mají umělecké školy, kde se výuka i její hodnocení odvíjí od vedoucího ateliéru a jeho asistenta. Ta práce je v zásadě týmová – tedy

Spojování znaků 2012, akvatinta, suchá jehla, 500 × 750 mm. Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

ne jedna autorita, k níž student vzhlíží, ani žádný vliv, ze kterého by se pak absolvent možná obtížně vymaňoval.

Na katedře působíte třicátým rokem. Co vám pomáhá zůstat stále „ve střehu“?

Myslím, že je to především má vlastní tvorba, i když si dokážu představit dobrého pedagoga, který žádnou nemá. Umění je kromě jiného i náročné myšlenkové pole, které musí zůstat otevřené a vy se v něm nesmíte „zapouzdřit“, ale zároveň si za všech okolností máte uchovat kritické myšlení ke všemu, co vidíte na výstavách a kolem sebe, a samozřejmě i k vlastní tvorbě. A nic z toho vás navíc nesmí znechutit, ale spíš „nakopnout“ k další práci.

Jak vlastně došlo k vašemu setkání s grafikou?

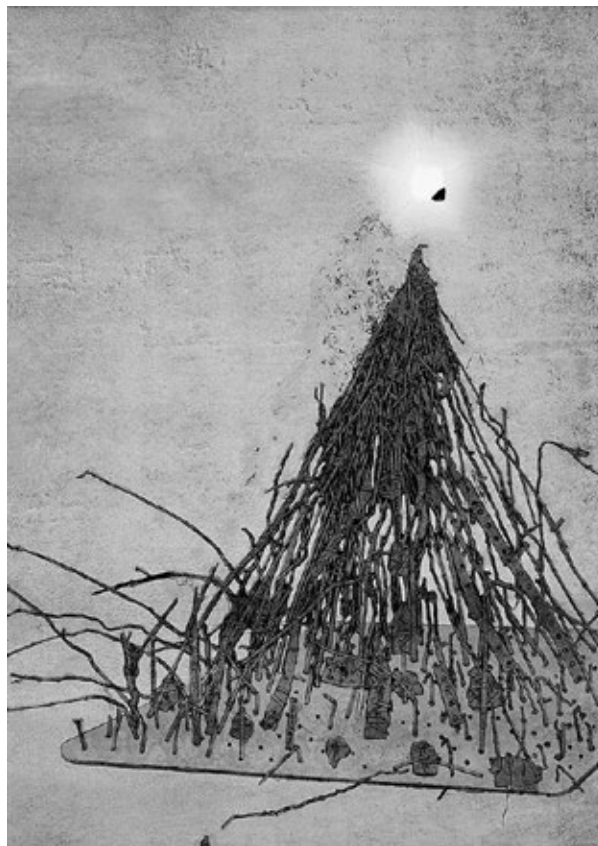
Ke grafice mě přivedl ještě za studií na filozofické fakultě UP Eduard Ovcáček, který tam externě grafiku krátce učil.

Eduard Ovcáček je žijící legenda našeho výtvarného umění. V nedávném rozhovoru líčil, jak se v mládí za Vl. Boudníkem nadšeně vypravil do Prahy. Čím vás ovlivnil?

Eda mi grafiku otevřel jako prostor pro improvizaci. Tedy ne ve smyslu, že cokoliv je možné, nýbrž tak, že nesmím propást okamžik, kdy se v průběhu práce objeví možnost – i technická – která původní záměr obohatí nebo i výrazně promění. Tedy jakýsi dialog s technikou, který ale nenabízí cestu „nejmenšího odporu“.

Před čtyřmi lety jste vydal knihu *Magie otisku – Grafické techniky a technologie tisku*. Na první pohled je patrné, že vznikala s velkým zaujetím a dlouhodobě, že nešlo o obvyklou vysokoškolskou publikaci, jež se směřuje za jakési body či čárky. Proč nebyla vydána v Olomouci?

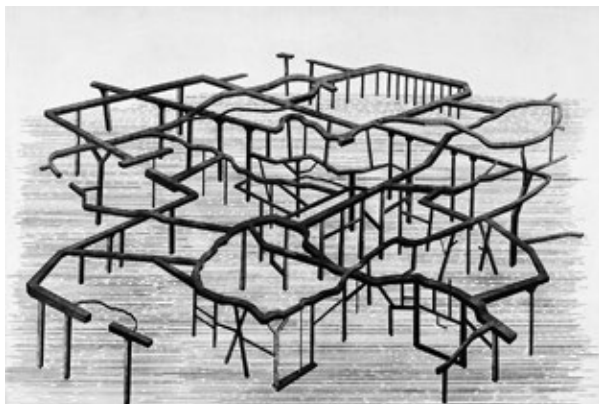
Váhám, jak odpovědět, abych příliš nezesměšnil grantovou agenturu GAČR, již jsem nejdříve projekt nabídl a jejíž oponent grant nedoporučil s poukazem na to, že nemám jasno v tom, zda půjde o základní nebo aplikovaný výzkum, a že jsem ještě žádnou knihu nenapsal. Byl jsem tedy nako-

Osvětlení s defektem, 1987, linoryt, 690 × 495 mm. Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

nec rád, když knihu přijalo soukromé vydavatelství v Brně, které pak získalo podporu ministerstva kultury, a kniha se mohla dostat do normálního tržního prostředí.

Na té knize je vedle pečlivého zpracování, množství reprodukcí výtvarných děl i techniky také sympatické, že je rozkročena mezi vysokým uměním a multiplikací obrazu v její každodennosti (účetka či ultrazvukový snímek lidského plodu z termální tiskárny). Jak vás ovlivnily profese, jež předcházely té pedagogické?

Nový akvadukt, 2015, akvatinta, suchá jehla, 695 × 995 mm.
Zdroj: archiv Ondřeje Michálka.

Vzhledem k tomu, že tématu grafických technik se už věnovalo několik kvalitních publikací v minulosti; za všechny ta od Aleše Krejčí nebo Vojtěcha Preissiga (včetně mnoha dalších vydaných v cizině), bylo mi od počátku jasné, že publikace musí zahrnovat – vedle technik umělecké grafiky – alespoň v hrubých rysech i rozvoj tiskárny a technologií, které používalo a používá. Také proto, že ty dva zdánlivě oddělené světy se vlastně nepřestaly setkávat.

A jak říkáte, budou za tím mým zájmem i mé předchozí profese: pomocný dělník v tiskárně, výtvarník propagace, grafik na volné noze..., ale i ta současná. Ne nadarmo se říká, že když se chceš něco naučit, začni to učit.

Dnes se může zdát, že digitální tisk je něco zcela převratného. Nebylo takových mezníků – technik, které časem zevšedněly, v dějinách více?

Bylo jich mnoho. Revoluční proměny se však odehrály i v estetickém pojetí technik, které dnes už mohou být pod naší rozlišovací schopností. Například lept nejdříve přejal zobrazovací schémata a šrafury z rytiny, aby pak třeba v Rembrandtově pojetí kresbu zcela uvolnil a dal jí osobní výraz. Jedním z největších technických i estetických mezníků byl například vynález litografie. Je taky zajímavé sledovat, jak se jednotlivé technologie rozvinou, pak se třeba

na nějaký čas odmlčí, aby se vrátily s novou perspektivou v tom pomyslném průsečíku kvality, rychlosti, ceny a dalších kritérií a dobových požadavků.

Vladimír Boudník, jehož cenou jste byl ověněn, vyrůstal shodou okolností u prarodičů v Tovéři u Olomouce (viz KROK 3/2015, str. 28–31). Co pro vás jeho osobnost znamená?

S tvorbou Vladimíra Boudníka jsem se seznámil na výstavě, kterou pro Dům umění v Brně připravil Jiří Valoch, tuším roku 1967, ale o jeho existenci jsem věděl už dřív. Pak na mě zapůsobil krátký film o jeho práci v ČKD, jak vytváří tiskové desky a jak pak tisky špendlí na zeď v jakési místnosti vyzdobené socialistickou politickou agitací. Zapůsobila na mě samozřejmost té činnosti, o níž dnes víme, že byla zcela původním vkladem do světového moderního umění jako autentická varianta tzv. informelu.

Jako umělec byl Boudník zároveň „šlechtic“ i „proletář“. Jeho experimenty budou stále inspirovat, stejně jako jeho touha objevovat jejich prostřednictvím dosud neznámé možnosti vyjádření a současně tak i smysl umělecké tvorby.

Marek Bohuš (*1972) působí na Katedře německého jazyka Univerzity Palackého a jako překladatel, tlumočník a učitel německého jazyka na volné noze. Přispívá do periodik tématy o regionální historii, vlastních jménech, výtvarném umění a umělcích.

Marek Bohuš

Vladimír Boudník (1924–1968) byl český grafik s moravskými kořeny. Ve své umělecké disciplíně se projevoval značně nekonvenčně, takže se o něm hovoří jako o průkopníkovi grafických technik (aktivní, strukturální, magnetická grafika), jehož význam byl uznán se zpožděním. Posmrtně se stal legendou také zásluhou Bohumila Hrabala, který jej zvěčnil literárně. Pro jeho zásluhy po něm byla pojmenována cena udělovaná každoročně významným grafikům.

Protinacistický odboj v obci Bedihošť

1. část

Petr Jirák

Obec Bedihošť se nachází pouhých 5 km od centra Prostějova, přes rovinnatý charakter s naprostým minimem zalesněných ploch i navzdory těsné blízkosti od prostějovského letiště rovněž zde žily osoby zapojené do protinacistického odboje.

Již osudového 15. 3. 1939 se místní začali potýkat s realitou německé okupace. Před sedmou ranní hodinou přijeli Němci do obce zajistit železniční trať a stanici. Okolo půl osmé místní spatřili přistávat německé letadlo na letišti v Prostějově. O půl hodiny později přijelo z města na otočku několik německých vojenských vozidel. O několik dní později byla na cestě do Kralic na Hané motocyklem srazena a usmrcena paní, která neměla zažité německé nařízení o změně směru jízdy vpravo.

Již z konce srpna 1939, tj. před napadením Polska nacistickým Německem, máme doložen konkrétní projev odporu proti okupantům v Bedihošti. V noci z 26. na 27. 8. 1939 někdo popsal vápnem zeď hřiště SK Bedihošť. Nápis *Němci ven* tvořený velkými tiskacími písmeny byl podle úředního hlášení odstraněn místními četníky ještě před šestou hodinou ráno. Stejně dopadl nápis *Poláci, držte se*, který byl napsán na zdi zahrady Marie Zdražilové v sousedních Kralicích na Hané.

Starostou obce byl od března 1939 František Hauška. Po jeho odvolání v únoru 1942 okresní úřad jmenoval starostou obce Františka Adámka, jenž vykonával funkci již před válkou. V říjnu 1940 byl do obecního zastupitelstva povolán Němec Erwin Kowarz, účetní cukrovaru.

Antonín Komenda a jiní komunisté

Antonín Komenda (narozen 22. 3. 1884 v Hejčíně) pocházel z dělnické rodiny a vyrůstal v Hodolanech. V lednu 1911 se oženil v Dubu nad Moravou s Marií Stuško-

vou. Dlouhá léta měl stálé místo vaříče cukru v cukrovaru Bedihošť. Se svou rodinou žil v jednom z bytových domů (č. p. 54) cukrovaru. V letech 1920–1926 byl členem sociálně demokratické strany, avšak v roce 1926 vstoupil do Komunistické strany Československa (KSČ). V roce 1931 byl za tuto stranu zvolen členem obecního zastupitelstva a od roku 1935 byl dokonce členem obecní rady. V průběhu třicátých let 20. století byl Komenda předsedou stranické organizace v Bedihošti.

Dne 20. 10. 1938 byla činnost KSČ úředně zastavena a dne 27. 12. 1938 byla strana úředně zakázána a rozpuštěna. Oba kroky byly provedeny ještě před nacistickou okupací, v éře tzv. druhé republiky. Komunisté utvořili ilegální buňky, rozšiřovali tiskoviny a vybírali příspěvky, což nabylo na intenzitě po německé okupaci v polovině března 1939. Komunistická organizace v okrese Prostějov dostávala instrukce od ilegálního krajského vedení v Olomouci.

Rozšiřování ilegálních letáků patřilo k protinacistické činnosti, proto byla řada komunistů zatčena. K zatčení Komendy došlo 29. 5. 1940, dne 11. 6. 1940 byl sice propuštěn, avšak za několik týdnů byl znovu zatčen. Následoval převoz do koncentračního tábora Osvětim (německy Auschwitz), kde Komenda zemřel 1. 3. 1943 (nikoliv 1. 3. 1941, jak uvádí regionální publikace *Z jejich boje naše skutečnost* z roku 1981). Po válce byla v Bedihošti po Komendovi pojmenována ulice.

V první polovině roku 1940 gestapo v souvislosti s ilegální komunistickou stranou zatklo na Prostějovsku celkem 216 osob. Ve třech případech se jednalo o občany Bedihoště – kromě Komendy to byli dělník Karel Pavlas (ročník 1909) a kovář Jan Mičkal (narozen 10. 8. 1903 v Cetkovicích). Pavlas byl členem ilegální KSČ od října 1939, obdržel stranické letáky a platil příspěvky. Mičkal

Vojtěch Vavrouch v roce 1921.

Zdroj: archiv rodiny Vavrouchovy.

byl členem KSČ již v letech 1935–1938 a od října 1939 patřil do ilegální KSČ. Jako kovář pracoval během sezóny v místním cukrovaru, kromě toho obchodoval s kůžemi. V roce 1929 se oženil s Amálií Hoškovou. Vedením místních skupin v Bedihošti a Vítonicích (do roku 1950 samostatná obec, později zcela splynula s Kralicemi na Hané)

byl v roce 1939 pověřen dělník Antonín Klimeš (ročník 1902), který vstoupil do KSČ již v roce 1926.

Pavlas a Mičkal byli zatčeni 10. 6. 1940 a o týden později je prostějovské gestapo propustilo. Při prohlídce Mičkalova bytu (Bedihošť-Václavovice č. p. 69) gestapo nenalezlo žádný ilegální materiál. Oba byli později znovu zatčeni, avšak na rozdíl od Komendy přežili válku. K Mičkalovi jsou k dispozici přesné údaje: znovu zatčen byl 3. 9. 1941, stalo se tak rovněž na základě jeho výpovědi z 13. 6. 1940, kdy se přiznal, že v říjnu a listopadu 1939 obdržel od Klimeše ilegální komunistické letáky, jež po přečtení předal Komendovi. Kromě toho Mičkal předal Klimešovi členský příspěvek ve výši 5–6 korun. O Mičkalových aktivitách se gestapo dozvědělo již při výsleších Klimeše ve dnech 9. 5. a 8. 6. 1940. Dne 20. 2. 1942 Vrchní zemský soud ve Vratislavi (německy Breslau) odsoudil Mičkala za přípravu velezrady k 15 měsícům káznice a dvěma rokům ztráty cti. Po několika měsících, které z velké části strávil v káznici ve Wohlau, byl 12. 12. 1942 propuštěn. Rovněž Pavlas strávil ve vězení 15 měsíců.

Zatýkáni příslušníků ilegální KSČ v okrese Prostějov postihlo v roce 1940 téměř všechny. Důvodem byla zejména nedostatečná konspirace – strana byla budována stejným způsobem a téměř stejnými lidmi jako před válkou. Nacisté tehdy nepostupovali tak brutálně a nekompromisně jako později, proto bylo 126 zatčených osob propuštěno po ně-

kolika týdnech či měsících vazby a výslechů. Ostatní byli odvezeni do koncentračních táborů a do věznice na hradě Mírov. Jen skupina 31 osob byla postavena v letech 1941 a 1942 před soud ve Vratislavi. Z celkem 216 osob, zatčených do června 1940 v souvislosti s ilegální KSČ v okrese Prostějov, nepřežilo válku celkem 17 mužů (7 z Prostějova, 3 z Malého Hradiska, 2 z Hrubčic, po jednom z Bedihoště, Lípy, Mostkovic, Stařechovic a Výšovic). Jan Bělka (ročník 1901) z Hrubčic měl poměrně dost společného s Komendou: oba byli zaměstnanci cukrovaru Bedihošť a kvůli účasti v komunistickém odboji oba zemřeli v nechvalně proslulém koncentračním táboře Osvětim.

Intermezzo: protektorátní realita v obci do roku 1942

Červen 1940 nebyl pro místní depresivní jen zatčením tří místních komunistů. Na konci měsíce se muselo po kapitulaci Francie podle nařízení zvonit v místní kapli. Sebevědomí Němců bylo v té době téměř na vrcholu. Na začátku roku 1941 se v obci uskutečnil první povinný odvod koní pro Němce. V průběhu roku malá místní německá komunita nutila Čechy, aby se přihlásili k německví. Jejich snaha měla takřka nulový výsledek. Místní tělocvičná jednota Sokol byla v průběhu roku zrušena, což se projevilo i ve změně názvu kina, jež bylo 25. 10. 1941 převzato německou správou Českomoravského filmového ústředí. Od roku 1942 do konce války se jmenovalo Haná. V roce 1941 přišlo do Bedihoště několik českých rodin z Drahanské vrchoviny. V dubnu 1942 byly dva zvony z místní kaple sv. Floriána odvezeny na válečné účely. Na podzim 1942 byly na jedenáct usedlostí dosazeny rodiny besarabských Němců.

Zapojení rodáka Vojtěcha Vavroucha do zpravodajské činnosti

Vojtěch Vavrouch (narozen 30. 4. 1905 v Bedihošti) byl nejmladší ze sedmi dětí místního rolníka Antonína a jeho chotě Františky. Po absolvování obecné školy v rodišti a zemské vyšší reálné školy v Prostějově vstoupil v roce 1924 do české armády, kde byl na svou žádost přidělen k letectvu. Ve vojenské letecké škole v Chebu absolvoval dvouletý kurz

a po jeho skončení byl zařazen k 1. leteckému regimentu v Praze, kde sloužil až do března 1939. Po absolvování kurzu pro rotmistry se stal v roce 1929 rotmistrem. V březnu 1934 se oženil s Němkou Annou Stöhrvou (ročník 1910) z Libě u Chebu. Sňatek, jenž byl uzavřen čtyři roky po narození jejich syna Vojtěcha (19. 1. 1930), byl rozveden v roce 1940. V dubnu 1939 Vojtěch získal místo na ministerstvu pro veřejnou péči, avšak ze zdravotních důvodů odešel v červenci 1940 do důchodu.

V průběhu roku 1940 se zapojil do rozsáhlé špionážní sítě, kterou od února 1940 budovalo pět předválečných československých letců. Radoslav Selucký (ročník 1904), Vladislav Bobák (ročník 1912), Miloslav Hůla (ročník 1915), Jaroslav Lonek (ročník 1904) a Jan Vycpálek (ročník 1905) přešli v létě 1939 ilegálně do Polska. Do války proti Německu tam nestačili kvůli rychlému průběhu zasáhnout. Když se do boje proti Polsku zapojil i Sovětský svaz (17. 9. 1939), ocitli se čeští letci v sovětském zajetí. Selucký a jeho čtyři druzi přijali nabídku sovětské rozvědky: vrátit se do okupované vlasti, aby tam vybudovali ilegální zpravodajskou síť. Od prosince 1939 do února 1940 probíhalo poblíž Moskvy jejich zpravodajské školení. Poté byli vysláni do protektorátu, kam se dostali pozemní cestou přes Maďarsko a Slovensko.

Úkol začali plnit 23. 2. 1940, kdy se Selucký ubytoval v pražském hotelu Hybernia. Vycpálek získal pro vysílání byt na Vinohradech a podařilo se mu navázat spojení s odbojáři z Obrany národa. Od mnoha osob shromažďoval zprávy o umístění, počtu, druhu a výzbroji německých vojsk. Informace předával tajemníkovi generálního konzulátu SSSR v Praze, s nímž pracovali i ostatní. Ani oni nezůstávali ve zpravodajské činnosti pozadu, např. Bobák úspěšně budoval zpravodajskou síť na Moravě.

Vojtěch Vavrouch se znal s Radoslavem Seluckým od roku 1924, kdy spolu absolvovali letecký kurz v Chebu. O jejich setkáních a spolupráci v protektorátu lze čerpat informace pouze z nacistických vyšetřovacích a soudních spisů z let 1941–1942. Poprvé se setkali v květnu 1940 na Václavském náměstí v Praze. Jednou se Vavrouch zeptal

Seluckého, zda by mu nepomohl s odchodem do zahraničí. Selucký mu řekl, že jestli chce něco učinit proti okupantům, aby pomohl při shromažďování zpráv. Od července 1940 přijížděl Vavrouch do Prahy jen jednou měsíčně, poněvadž se odstěhoval za přítelkyni do Čáslavi. Při jednom setkání sdělil Seluckému zprávu o zřízení pilotní školy Luftwaffe v Německém Brodě, ale nebyl schopen udat druh a počet letadel. Dále mluvil o zřízení služebny pro výcvik vojenských psů v Čáslavi, rovněž bez bližších údajů. Později dostal od Seluckého za úkol sehnat prázdné formuláře občanských legitimací. Toto však Vavrouch nedokázal splnit, přestože se obrátil na vrchního policejního komisaře protektorátní policie Josefa Pěnkavu (narozen 1903 v Chropyni), jehož znal z dětství. Poslední domluvené schůzky se Seluckým se Vavrouch nezúčastnil a od října 1940 s ním Selucký ztratil spojení. Tolik alespoň ze zaprotokolovaných výpovědí zatčených odbojářů.

Rozsáhlá zpravodajská síť vybudovaná pěti letci byla zničena na začátku března 1941. Selucký se setkal s Jaroslavem Bednářem (ročník 1905), jehož znal z vojenské letecké školy. Snaha zapojit do odboje starého známého se tentokrát krutě nevyplatila, protože Bednář byl konfident nacistické zpravodajské služby Sicherheitsdienst. Dne 4. 3. 1941 došlo v Praze k zatčení Seluckého a v průběhu několika dalších dní byli postupně zatčeni Bobák, Hůla, Vycpálek a jako poslední Lonek. Bednáře po válce zadržely československé orgány, avšak v prosinci 1945 dokázal bývalý konfident uprchnout. Zařadil se k těm zrádcům, kterým se podařilo vyhnout se spravedlivému trestu.

Vojtěch Vavrouch byl zatčen až pět měsíců poté, co o něm na gestapu mluvil Selucký. K zatčení došlo 13. 8. 1941 v Náchodě, kde se zdržoval u příbuzných své snoubenky Hany Kalousové. Ta si po válce vymyslela, že Vojtěcha udala jeho bývalá německá žena (s tou však již nežil a neměl důvod svěřovat se jí o své protiněmecké činnosti). Prohlídky jeho kufrů a obydlí v Čáslavi nepřinesly sice nic přítěžujícího, avšak při pozdějších výsleších se přiznal k protiněmecké zpravodajské činnosti (viz výše). Dne 15. 4. 1942 byl převezen z Pankráce do Drážďan. Dne 19. 1. 1943 Lidový

soudní dvůr v Drážďanech odsoudil Vojtěcha Vavroucha za zločin přípravy velezrady a podporu nepřátel Němec-ka k trestu smrti a trvalé ztrátě čestných občanských práv. Přes snahu četných Vojtěchových příbuzných, kteří psali ponížené žádosti o milost, nebyl trest zmírněn. Vavrouch byl popraven gilotinou 20. 8. 1943 v berlínském vězení Plötzensee. Nacisté popravili rovněž Seluckého, Bobáka, Hůlu, Lonka, Vycpálka a mnoho členů zpravodajské sítě, která existovala v době paktu mezi Sovětským svazem a Německem (23. 8. 1939 – 21. 6. 1941).

Zapojení ředitele školy Jana Jandourka do domácího odboje

Jan Jandourek (narozen 2. 6. 1889 v Dřevěnicích) působil na měšťanské škole v Bedihošti od dvacátých let 20. století.

Oběti války z řad zaměstnanců cukrovaru, Komenda druhý zprava. Foto: Petr Jirák.

V roce 1939 byl již potřetí jmenován jejím ředitelem. Dne 4. 9. 1940 byl odveden ze školy olomouckým gestapákem Antonem Peterem do vyšetřovací vazby, v níž strávil dlouhé dva roky. Dne 24. 9. 1942 stanul spolu s šesti dalšími muži z Prostějovska před Vrchním zemským soudem ve Vratislavi. Všichni byli obviněni z trestného činu přípravy velezrady, jež spočívala v podporování ilegální a říši nepřátelské organizace Obrana národa, která se na Prostějovsku začala formovat od dubna 1939. K zatýkání členů Obrany národa na Prostějovsku docházelo v několika zátazích od prosince 1939 do září 1940. Celkem bylo zatčeno 44 osob, z nichž byla podstatná část souzena ve čtyřech menších skupinkách v několika procesech v září 1942 ve Vratislavi. Jednou z nich byla skupinka sedmi mužů, do níž patřil i Jandourek.

O podstatě a cílech Obrany národa byli informováni Vojtěchem Svozilem, zemědělcem z Vřesovic, jenž velel jihovýchodnímu úseku organizace na Prostějovsku. V době soudního řízení s Jandourkem a spol. již Svozil nežil. Nacisté případ uzavřeli pro nedostatek důkazů s tím, že Jandourek a tři další odmítli po zralé úvaze nabídku být jako odbojáři k dispozici Svozilovi. Z toho důvodu byli soudně zproštěni viny, téhož dosáhl další obviněný na základě mládí a nezkušenosti. Jen dva zbývající (zemědělec Jaroslav Brodický z Žešova a krejčí Jan Vosáhlo z Klenovic na Hané) byli odsouzeni za spolupráci se Svozilem ke třem letům odnětí svobody. Jandourek a čtyři další byli sice zproštěni viny, nicméně každý z nich strávil ve vazbě okolo dvou let života. Jan Jandourek byl propuštěn 22. 10. 1942, tj. po 778 dnech strávených ve vazbě (navíc byl postupně vězněn na deseti místech!).

Pět měsíců po propuštění byla zrušena předběžná suspence Jandourka, jenž byl přeložen na školu v Čelechovicích na Hané. Po dvouletém věznění, vyšetřování a hladovění byl velmi vyčerpán, proto požádal o penzionování ze zdravotních důvodů. Od 1. 7. 1943 do konce války byl v penzi. Záhy po osvobození byl pozván do Bedihoště, kde se stal členem revolučního národního výboru. V letech 1945–1948 byl předsedou MNV Bedihošť a v letech 1945–1951 ředitelem místní školy.

(pokračování příště)

Aktuality VKOL

Vědecká knihovna v Olomouci se znovu otevřela v pondělí 4. 5.

Vědecká knihovna v Olomouci se v omezeném režimu otevřela veřejnosti v pondělí 4. května. Čtenářům bylo nejdříve umožněno pouze vrácení a půjčování knih, postupně ale, jak to aktuální vývoj epidemie dovozoval, byla opatření rozvolňována. V pondělí 25. května se otevřely první studovny a od 1. června již byly otevřeny všechny studovny i Volný výběr, zároveň se zrušila 3denní karanténa knih. Čtenáři však nadále musejí počítat s určitým omezením služeb, přísnými hygienickými pravidly a regulovaným vstupem do knihovny. Vstup do hlavní budovy je umožněn pouze s ochranou nosu a úst a po dezinfekci rukou, samozřejmě je také dodržování dvoumetrových odstupů. Od června funguje knihovna

6 809 – přesně tolik knih vrátili čtenáři za první čtyři dny po otevření VKOL 4. 5. Týmová studovna, ve které knihy trávily karanténu, doslova praskala ve švech. Zdroj: archiv VKOL.

v režimu prázdninové otevírací doby. Od června také končí automatické prodlužování výpůjční doby dokumentů. Je třeba sledovat stav uživatelského účtu.

Registrovaní čtenáři mohou i nadále využívat výběr z kolekcí on-line knihovny BOOKPORT, všechny elektronické zdroje a digitální knihovnu Kramerius. Aktuální informace k provozu a případné změny v otevírací době Vědecké knihovny najdou čtenáři na webových stránkách a sociálních sítích.

Vědecká knihovna má zbrusu nové webové stránky

Po více než deseti letech mění Vědecká knihovna v Olomouci své internetové stránky. Na adrese <https://www.vkol.cz> čeká návštěvníky zcela nový web odpovídající současným trendům i nárokům uživatelů.

Nový minimalistický webdesign s důrazem na funkčnost a rychlost ovládání přináší dnes již nezbytné responzivní chování na displejích počítačů, tabletů i chytrých telefonů. Struktura webu je také ergonomičtější, přehlednější a návštěvník tak získá snadný přístup k požadovaným informacím.

Nový web také přináší možnost on-line dotazu na knihovniky a interaktivní vyhledávač knihoven Olomouckého kraje, které pod VKOL spadají. Díky zcela nové platformě intranetu pomůže řešení i v interní komunikaci a sdílení dat potřebných pro efektivní službu čtenářům.

Další z novinek, které web svým návštěvníkům nabízí, je možnost přihlásit se z úvodní stránky přímo do čtenářského konta, noví čtenáři naopak budou přesměrováni přímo na registrační formulář.

Zájemci o publikace vydané VKOL si je budou moci objednat v novém e-shopu. Stránky jsou samozřejmě propojeny s elektronickým katalogem Aleph, nechybí ani intuitivní odkazy na digitální knihovny či elektronické

zdroje. Web také nabízí zjednodušenou německou a anglickou mutaci obsahu.

Nový web je jedním z hlavních bodů implementace nového vizuálního stylu, který dosud knihovna postrádala. Součástí nové internetové prezentace je tak i nové logo knihovny, byly vybrány základní barvy a nové fonty, další změny se týkají merkantilních a informačních tiskovin a ostatních nosičů informací. Největší proměnou prošlo zejména logo knihovny, které se nyní skládá ze dvou částí. První část tvoří již zažitá zkratka VKOL, jejíž první písmeno svým provedením evokuje otevírající se knihu, druhou částí loga je pak celý název knihovny.

Cílem zavedení nového jednotného vizuálního stylu knihovny bylo sjednocení a zjednodušení tvorby grafických materiálů na základě přesných pravidel a doporučení. Autorem nové podoby webu je společnost ESMEDIA Interactive s.r.o., autorem loga i všech dalších částí vizuálního stylu je grafik Jan Košátko.

Publikaci *Ottovy Čechy* doprovodí výstava

Jako každý rok, tak i v roce 2020 chystá Vědecká knihovna v Olomouci publikaci a na ni navázanou výstavu, která vychází z jejího bohatého a nepřehledného fondu. V roce 2020 přichází s projektem *Ottovy Čechy. Obraz země v letech 1883–1908*. Projekt ve formě publikace a výstavy (Galerie Biblio, listopad–prosinec 2020) představí patnáctisvazkovou řadu *Čechy. Společnou prací spisovatelův a umělců českých* z nakladatelství Jana Ottvy.

Cyklus *Čechy* velkorysým způsobem přibližuje města, obce a historické i přírodní památky v podobě před více než sto lety. O textové pasáži se postarali přední autoři, úvodní báseň k cyklu napsal Jaroslav Vrchlický, hlavním redaktorem se v průběhu vydávání stal Alois Jirásek, přispívali také Eliška Krásnohorská, Adolf Heyduk, Jakub Arbes a další. Z celé plejády malířů se pak o estetické vyznění díla nejvíce zasloužili bratři Liebscherové, mezi autory ale najdeme také Mikoláše Alše.

Vedle analýzy textových pasáží, porovnání cyklu s tematicky podobnými díly vycházejícími ve stejné době

na půdě rakousko-uherské monarchie přinese výstava i připravovaná publikace především reprodukce jednotlivých vyobrazení. S ohledem na rozsah cyklu, který obsahuje více než 4 000 dřevorytů a autotypií, budou pro výstavu vybírány z dnešního pohledu nejatraktivnější a neznámější místa.

Stejnou strukturu bude mít také doprovodná publikace, u níž se předpokládá větší rozsah a tím větší zastoupení jednotlivých vyobrazení. Vzhledem k značnému počtu předloh ale také v tomto případě bude muset proběhnout výběr a do publikace budou opět zařazeny ty nejvýznamnější lokality, případně kuriozity nebo dnes již zmizelá místa.

Čtenáři Vědecké knihovny v Olomouci mohou využívat služeb on-line knihovny BOOKPORT

Na počátku letošního roku spustila VKOL pro své registrované čtenáře službu BOOKPORT, přes kterou jim nabízí přístup do vybraných elektronických knih z nakladatelství Grada, Portál, Galén, Jota, Práh, Karolinum, Masarykova

univerzita, Epocha a dalších. Čtenáři VKOL si mohou z on-line knihovny stáhnout texty ze čtyř kolekcí – medicíny, business, technika, pedagogika a psychologie. Najít v ní mohou i v plné verzi texty slavných titulů jako Řízení lidských zdrojů od Armstronga, Anatomii od Čiháka, Marketing management od Kotlera, Speciální pedagogiku od Slowika, SQL podrobného průvodce uživatele a mnoho dalších. Z knih ostatních kolekcí a z beletrie lze číst jen ukázky, protože prostřednictvím VKOL nejsou přístupné. Knihy je možné číst on-line a také offline přes aplikaci BOOKPORT, kdy je možno mít staženo najednou 6 knih na 3 třech autorizovaných zařízeních. Čtenáři VKOL do služby BOOKPORT hlásí stejnými přihlašovacími údaji jako do katalogu knihovny VKOL.

V době koronavirové epidemie, kdy byla knihovna uzavřena, měli čtenáři VKOL díky rozhodnutí Nakladatelského domu GRADA a jeho partnerských nakladatelů zdarma přístup k veškerému obsahu on-line knihovny BOOKPORT. Bližší informace a způsob přihlášení naleznou zájemci na www.vkol.cz.

Bestseller *Na Jeseníky!* má dotisk

V roce 2019 vydala Vědecká knihovna v Olomouci v nákladu 1500 kusů výpravnou publikaci *Na Jeseníky!* s podtitulem *O putování jeseníckými horami, turistických bedekrech a mapách do roku 1945*, jejímž autorem je historik Jiří Glonek. Kniha mapuje nejen dějiny turistiky v nejvyšších moravskoslezských horách, ale i proměny vnímání krajiny, hor, putování po horách, proměny náhledu na horskou přírodu a lidi v ní žijící apod.

Na 576 stranách je v textové, ale i obrazové podobě (mapy, fotografie, ilustrace apod.) zachycen příběh Jeseníků se zaměřením na moderní dobu od 19. století do roku 1945.

Kniha se stala bestsellerem a do Vánoc byla rozprodána. Proto se Vědecká knihovna v Olomouci rozhodla pro dotisk, který si zájemce může nyní zakoupit v knihkupectvích, informačních městských centrech či přímo u vydavatele.

Zaměstnanci Vědecké knihovny v Olomouci šli v karanténě roušky

Ani v karanténě zaměstnanci Vědecké knihovny v Olomouci nezaháleli a pustili se do šití roušek, a to nejen pro své blízké a kolegy, ale především pro profese, kde jich bylo potřeba nejvíce. Roušky tak putovaly k záchranářům, popelářům a samozřejmě k lékařům a sestřičkám do Fakultní nemocnice Olomouc, a to na Novorozenecké oddělení a Onkologickou kliniku. Roušky byly předány také do Domova seniorů Prostějov, kde je převzal ředitel Domova Zdeněk Libíček.

Celkem 125 roušek ušitých zaměstnanci VKOL bylo předáno Novorozeneckému oddělení FNOL. Zdroj: Vědecká knihovna v Olomouci.

Kup knihu, zachrániš nakladatele!

Vědecká knihovna v Olomouci společně s Moravskou zemskou knihovnou v Brně, Sdružením knihoven ČR a krajskými knihovnami přišla v době celostátní karantény s výzvou *Kup knihu, zachrániš nakladatele!* na podporu českého knižního trhu.

V rámci výzvy byli také oslovení čeští autoři s prosbou o natočení krátkých videí. Vznikl tak seriál autorských čtení, který knihovny zveřejňovaly na svých sociálních sítích.

Kulturní itinerář

Muzeum Šumperk

Hlavní třída 342/222

Stálá expozice

Příroda a dějiny severozápadní Moravy

Expozice se může jako první muzejní expozice v ČR pochlubit unikátním produktem – zcela automatickým audioprůvodcem GuidePort. Nově je možné si v expozici prohlédnout kolekci soch apoštolů a evangelistů z Králík, která je v kompletní podobě k vidění po více než sto letech.

Výstavní sál

Josef Pavlíček – Šumperk kdysi

(prodlouženo do 13. září 2020)

Šumperský fotograf Josef Pavlíček miloval zdejší kraj a „své“ město, kterému se ve vlastní tvorbě velmi věnoval. Neúnavně s fotoaparátem procházel šumperskými ulicemi a objevoval kouzlo starých uliček i s jejich malebnými zákoutími. Mnohdy naopak vyhledával pohledy z výšin a často viděl prostřednictvím objektivu i to, co jiní nespátřili. A tak postupně vznikl rozsáhlý a dnes cenný archiv historických snímků. Nejedná se o úplnou a systematickou dokumentaci všech šumperských domů a ulic. Přesto se autorovi během desetiletí podařilo pořídit tolik zajímavých fotografií, že vydají na obsáhlou obrazovou knihu, která je ostatně již v přípravě. Výběr z těchto fotografií představuje autorská výstava fotografa Josefa Pavlíčka s názvem „Šumperk kdysi“. Více než 400 černobílých snímků, včetně mnoha fotografií velkoformátových, z druhé poloviny 20. století umožní připomenout nejen některé události, ale především jak vypadala mnohá místa v Šumperku nebo také i domy, které již neexistují, protože musely ustoupit nové výstavbě.

Hollarova galerie

Alena Crhonková. Malba – kresba – grafika

(prodlouženo do 14. června 2020)

Výstava s názvem *ALENA CRHONKOVÁ. Malba – kresba –*

grafika nabízí všem milovníkům výtvarného umění průhled do celoživotního díla této autorky. V Hollarově galerii jsou představeny vedle grafických prací také malby a kresby, které jsou vytvářeny jejím nepřetržitým vstřebáváním přírodních vjemů, především lesnatého údolí Drozdovské Pily u Zábřeha. Zde našla své útočiště a vlastní svébytný umělecký projev.

Čas lovců a sběračů

(23. června – 18. října 2020)

Před více než jedním milionem let se na území dnešní jižní Evropy poprvé objevil předchůdce moderního člověka a nedlouho poté se začaly psát první dějiny osídlení dnešní Moravy. Po celou dobu trvání starších čtvrtohor, tedy do doby před asi 10 000 lety, se střídala studená a teplá období, která ovlivňovala nejenom vzhled a charakter krajiny, fauny a flóry, ale především také zvolenou strategii pro přežití tehdejšího člověka.

Jak a kdy člověk vznikl a jak vlastně vypadal v jednotlivých etapách svého vývoje? Čím se živil a s jakými dalšími živočichy mohl přijít ve své době do styku? Kdy a kde se objevují první stopy lidské činnosti a jak celý následující kulturní vývoj probíhal? Všechny tyto otázky Vám zodpoví výstava věnovaná zlomovému období nejenom v životě lidí – starší době kamenné. Vstupné: plné 30 Kč, snížené 20 Kč, děti do 6 let zdarma.

Rytířský sál

Šumperský sen Georga Bergera

(do 30. srpna 2020)

Vídeňský architekt Georg Berger (1856–1930) se nesmazatelně podepsal na tváři Šumperka, jak ho známe dnes. Právě jeho návrh byl vybrán pro toužebně očekávanou stavbu Německého spolkového domu, kde v současnosti působí divadlo. Rovněž radnice se navzdory umístění Bergerova a Schöneho společného návrhu až na pátém místě nakonec realizovala podle nich. Berger si posléze v Šumperku našel manželku a druhý domov, především však stavebníky, kteří mu rozuměli, a on naopak vycházel vstříc

jejich požadavkům. Berger pro šumperskou klientelu navrhl množství vil v zahradách, ale také bytové a obchodní domy, hotel či vinárnu. Vlastivědné muzeum v Šumperku proto v rámci dlouhodobého projektu *Po stopách šumperských architektů* připravilo výstavu, jejíž název vyjadřuje nebývale vřelé přijetí, kterého se Bergerovi ve městě v podhůří Jeseníků dostalo. Výstava prezentující život a dílo architekta tvořícího v duchu pozdního historismu návštěvníky provede jednotlivými Bergerovými stavbami, představí jeho charakteristický architektonický slovník a současně se pokusí odhalit klíč k architektovu úspěchu ve městě, které se pyšní přídomek Malá Vídeň.

Muzejíčko (Galerie Šumberska)

Herna plná přírody

(prodlouženo do 30. srpna 2020)

Malí i velcí návštěvníci se dovedí, co žije a roste v lese, na louce, v okolí řek a rybníků či na skalách. Nejedvážnější mohou přeskákat po kamenech řeku nebo se prolézt po obří pavoučí síti a jejího tvůrce nakrmit nebo před ním zachránit jeho oběti. Zvídaví se mohou naučit počítat stáří stromů. Pro nejmenší jsou připraveny skládačky, puzzle a mnoho dalších zajímavostí ze světa rostlin a zvířat. V koutku mladých badatelů jsou k dispozici mikroskop se speciální kamerou, informační materiály o dřevinách, rostlinách (bylinách) a hmyzu i ukázka zpracování přírodnin v přírodovědných sbírkách. Život v přírodě během čtyř ročních období přiblíží krátký film.

Vzhledem k současné situaci, v níž žáci přišli o část výuky, jsme právě pro ně v rámci herny připravili speciální doprovodný program. Ten má podobu různých hádanek rozvíjejících logické myšlení. Děti si procvičí aritmetiku, geometrii, ale i český jazyk. Také si ověří své všeobecné znalosti. Zábavu si jistě užijí s optickými klamy, které na ně v herně rovněž čekají a jež pro změnu prověří jejich zrakové schopnosti. Program je vhodný nejen pro malé návštěvníky, ale i pro jejich rodiče, kteří mohou spolu s dětmi vyzkoušet připravené hádanky a potrápit své mozkové buňky.

Galerie mladých

Jan Hachran

(5. června – 23. srpna 2020)

Autor výstavy Jan Hachran je mladý malíř a výtvarník, jehož práci ovlivňuje studium historie, židovsko-křesťanské mystiky, slovanského kulturního dědictví a evropské esoterické tradice. Jeho tvorba je novodobá, spojující jak moderní tisk a využití exkluzivních materiálů, tak poctivou tradici českého řemesla.

Muzeum Zábřeh

Žižkova 1

Dalekým severem s Janem Eskymo Welzlem

Nová expozice přenese návštěvníka do prostředí dalekého a mrazivého severu, kde se mnohdy musí člověk spolehnout jen sám na sebe a naslouchat přírodě. Především však představí obdivuhodný životní příběh obyčejného člověka, který se jen se čtyřmi krejčary v kapse vydal na dalekou cestu do neznámých končin. Příběh cestovatele začíná v rodném Zábřehu, kde se návštěvníci seznámí

Expozice *Dalekým severem s Janem Eskymo Welzlem*.
Zdroj: Muzeum Zábřeh.

s dobou jeho dětství, mládí i prvních toulek po Evropě. V dalších částech expozice již budou sledovat jeho putování napříč Sibiří, ukončené usídlením na Novosibiřských ostrovech, a dále pobyt na zlatonosné Aljašce v posledních dvaceti letech jeho života. Návštěvníci také poznají osobnosti tří redaktorů *Lidových novin*, kterým dodnes vděčíme za to, že zaznamenali Welzlova vyprávění o dalekých cestách, a díky tomu je můžeme dodnes obdivovat a ti odvážnější jít i v jeho stopách. Právě o tom, že Welzlův příběh, obestřený rovněž mnoha záhadami, nepřestává fascinovat a lákat, svědčí poslední část expozice, věnovaná tzv. welzlogům. Expozice však svým obsahem nabídne víc než jen příběh J. E. Welzla. Návštěvníci se zároveň seznámí s podobou severské krajiny a jejími obyvateli, nahlédnou do interiéru srubu nebo budou moci posedět v redaktorově pracovně nad stránkami některé z mnoha knih, které o Welzlovi vyšly. Velkým lákadlem bude jistě také autentický filmový záznam Welzlova předvádění eskymáckých tanců natočený za jeho pobytu v Brně v roce 1929.

Grafický kabinet Václava Hollara

Ve sbírce zábrežského muzea se nachází impozantní kolekce grafických listů Václava Hollara (1607–1677), věhlasného rytce a kreslíře 17. století, kterou daroval muzeu milovník a sběratel umění plk. Karel Lukas. Václav Hollar svou tvorbou přispěl k rozvoji techniky rytí i leptání do mědi a jako jeden z mála Čechů své doby ovlivnil výtvarné umění v evropském kontextu. Expozice nabízí výběr z kolekce, která se svým počtem téměř 750 grafických listů řadí k nejrozsáhlejším souborům díla Václava Hollara v České republice. K vidění jsou kupříkladu působivé ilustrace k překladům Homérovy Iliady a Vergiliový Aeneidy i ke známým Ezopovým bajkám, dále portréty významných osobností anglického dvora i urozených měšťanů, a to včetně Hollarova autoportrétu, či grafické listy zachycující kroje a oděvy duchovních řádů. Představeny jsou i zeměpisné plány, mapy a početná řada pohledů do krajiny, např. Londýnské pohledy z roku 1665 či

Pohledy na Tanger. Část sbírky tvoří rovněž náměty s přírodní tematikou a precizní tisky náhrobků a stavebních památek.

Hrátky s penězi

(prodlouženo do 30. srpna 2020)

Interaktivní výstava Hrátky s penězi návštěvníky seznámí s historickým vývojem platidel – od předmincovních forem přes kovové mince až po vznik papírových bankovek – a připomene i loňské 100. výročí vzniku československé koruny. Vše je prezentováno názorně s množstvím interaktivních prvků. Tím ale zábava nekončí. Malí návštěvníci si mohou například vyzkoušet hmatové prvky bankovek a rozeznat ty pravé od padělků. Připraveno je také kolo štěstí nebo miniobchůdek se vším, co k tomu patří.

Minigalerie

Do ledového moře

(prodlouženo do 14. června 2020)

V roce 2017 se Martin Strouhal vydal po stopách Jana Welzla po řece Janě a moři Laptěvů na ostrov Makar. Fotografická výstava *Do ledového moře* představuje výběr snímků pořízených během této expedice. Fotografie zachycují sibiřskou krajinu okolo řeky Jany (tundra) a ostrova Makar, který leží v moři Laptěvů na 72° severní šířky.

Barevné proměny

(17. června – 2. srpna 2020)

Výstavu obrazů a fotografií pořádá NASLISE – společenství výtvarníků ze šumperského a zábrežského regionu. Jako nástroj olejomalby a akrylové techniky je použit jak klasický štětec, tak i nešední paletový nůž. Technika malířské špachtle umožňuje zpracování tématu formou moderního impresionismu. Na výstavě budou i obrazy malované složitou technikou voskové batiky, což je práce s horkým voskem a textilními barvami. Výsledkem jsou snové krajiny s lidskými prvky. Průřez rozsáhlou tvorbou výtvarníků společenství NASLISE a přehled výstavní činnosti najdete na webu kabinetgrafiky.wz.cz.

Muzeum Mohelnice

Kostelní nám. 938

Stálá expozice

Z dějin Mohelnicka

(expozice oceněná prestižní cenou Gloria musaealis za nejlepší expozici roku 2005)

Expozice, která svými historickými předměty, pregnantními texty a nápaditým uměleckým ztvárněním uvádí do dějů, které prožívali naši předkové. Nejstarší exponáty pocházejí z 11. století, nejmladší dokládají vývoj města na přelomu 20. a 21. století.

Pravěk Mohelnicka

Expozice představuje veřejnosti artefakty dokládající vývoj regionu od paleolitu až po 10. století. K nejzajímavějším exponátům patří torza neolitických venuší, vzácné měděné nástroje nebo depoty bronzových předmětů. Instalace je doplněna velkoplošnou projekcí. V prostorách muzea je otevřena také interaktivní archeologická herna.

Šperkovnice muzea

(prodlouženo do 24. června 2020)

Náhrdelníky, brože, přívěsky, prsteny, náušnice či náramky – tyto i řadu dalších šperků představuje v různých obměnách výstava s názvem *Šperkovnice muzea*. Návštěvníci se mohou těšit nejen na rozmanitý fond šperků a bižuterie z 18. až 20. století, ale také na významné archeologické nálezy pravěkých a novověkých ozdob z našeho regionu, vystaveny jsou i šperkovnice či pravěké „poklady“ – tzv. depoty, v nichž byly klenoty záměrně uschovány do země.

Derniéra výstavy Šperkovnice muzea

(s přednáškou Příběhy z muzejní šperkovnice / 19. června 2020 v 17.30 hod.)

Právě probíhající výstava Šperkovnice muzea představuje v Muzeu Mohelnice rozmanitý fond šperků a bižuterie z archeologických a historických muzejních sbírek. Vedle sebe jsou k vidění pravěké i novověké ozdoby jako náhr-

delníky, přívěsky, prsteny, náušnice i záušnice, náramky a oděvní spony, které pocházejí z našeho regionu. Řada exponátů si s sebou nese zajímavý historický příběh či je ritou v užitém umění. Kurátoři výstavy Mgr. Jakub Halama, Ph.D., a Mgr. Lenka Müllerová se proto rozhodli uspořádat derniéru výstavy včetně přednášky, při které se detailně zaměří na několik skvostů, které opatrují muzejní depozitáře. Neopomenou také přiblížit, jak vznikala kolekce šperků a kde či za jakých okolností se v našem okolí našly zajímavé artefakty.

Památník Adolfa Kašpara v Lošticích

Palackého 343

Expozice Adolfa Kašpara

Expozice představuje ojedinělou kolekci děl malíře a ilustrátora Adolfa Kašpara. V podkroví domu se nachází mistrův ateliér s autentickým zařízením.

Lovecko – lesnické muzeum v Úsově

Zámecká 1

Návštěvníci se mohou těšit na nové, moderní pojetí expozice domácí fauny a lesnictví v 2. patře zámku. Exponáty jsou doplněny interaktivními prvky a audiovizuální technikou. Expozice představuje zejména totální preparáty velkých a malých druhů domácí fauny, kolekci hmyzu i velmi atraktivní sbírku loveckých zbraní včetně zabavených pytláckých zbraní a pomůcek. Návrh nového řešení vycházel z myšlenky obnovy muzejního charakteru instalace, jež by byla zatraktivněna současnými interaktivními prostředky. Součástí stálé expozice je také historie zámku Úsov, další část expozice představuje unikátní sbírku loveckých trofejí z Indie a Afriky.

Nářez

(2. června – 31. prosince 2020)

Nová výstava představuje nevšední řezy různých dřevin a také zajímavé fotografie zachycující nevrátne momenty

v barevnosti a tvaru těchto dřevěných „koleček“. Cílem výstavy není jednoznačně definovat, jak která dřevina vypadá, naopak jsou zde záměrně prezentovány kusy barevné a tvarově ovlivněné houbami, rozdvojeními, zásahem člověka nebo dalšími faktory, které se na řezu projeví.

Autor výstavy Monty Václav Kappel se věnuje rizikovému kácení stromů a mnohdy podle svých vlastních slov zasl nad obrazem, který se mu na pařezu objevil. Proto se rozhodl ukázat tu krásu i dalším lidem. Barvy a tvary na čerstvém řezu stromů jsou pomíjivé, neboť vysycháním dřevěná kolečka popraskají a vyblednou. Tento proces může trvat i několik let, ovšem největší změny proběhnou v prvních týdnech po kácení. Aby bylo možné zachytit tyto nevrátne obrazce alespoň na fotografiích, musí se jednat rychle. Kolečka, mnohdy náročně odřezávaná těsně nad zemí, je třeba obrousit ještě za mokra. To je technologicky poměrně složité, protože čerstvé dřevo brusný papír brzy zalepí. Přichystat k fotografování kolečko o průměru například 80 cm může být práce i na několik dní. Autor připravoval výstavu dva roky a soubor neustále rozšiřuje.

Vlastivědné muzeum Jesenicka

Zámecké nám. 1

Regenhardt & Raymann

Dvě rodiny, které navždy proměnily tvář města

(27. 11. 2019 – 8. 3. 2020 / Hlavní výstavní sál Vodní tvrze)
Před dvěma sty lety, v prosinci roku 1819, uzavřel jesenický obchodník s plátnem Josef Raymann smlouvu s vídeňskou podnikatelskou rodinou Regenhardtů. Tím byly položeny základy k pozdějšímu vzniku firmy Regenhardt & Raymann, která se stala největší textilní továrnou v rakouském Slezsku, sbírala zlaté medaile po světových výstavách a stala se dvorním dodavatelem na císařský dvůr. Nejen vybudováním několika továrních komplexů v Jeseníku proměnila firma a obě rodiny tvář města. Výstava obsáhle předvede tento zásah do podoby a rozvoje Jeseníku, představí rovněž obě rodinné historie a osudy jednotlivých příslušníků, nastíní vývoj firmy a vyzdvihne její úspěchy na mezinárodním

poli. Prezentovány budou také výrobky vzešlé ze zdejších textilních závodů či osobní rodinné předměty. Slavnostního otevření se výstava dočká 26. listopadu 2019 v hlavním výstavním sále Vodní tvrze za účasti potomků obou rodin.

Vlastivědné muzeum v Olomouci

nám. Republiky 5

Největší záhady a tajemství světa

(výstava prodloužena přes celé léto až do neděle 30. srpna 2020)

Unikátní sbírka představuje nejtajemnější předměty ze všech světadílů Země. I přes skutečnost, že se samozřejmě jedná jen o kolekci kopií mistrovských a výstavních replik, faksimilií a reprodukcí, bylo velmi náročné je na výstavu zajistit. Bylo nutné doslova proletět celý svět a propojit se s TOP odborníky nejen několika zemí Evropy, ale i USA, Indie, Austrálie, Hondurasu a Číny. Návštěvníci se mohou těšit na obří repliku sochy Moi, faksimilii nejtajemnějšího svitku světa „Voynichova rukopisu“, přesnou repliku slavného Turínského plátna, vypreparované zmenšené hlavy tsantsa, meč ve skále nebo maketu největší rukopisné knihy světa – Codexu Gigas (Děblový bible). Pravděpodobně nejdražším exponátem výstavy je replika (1:1) slavné Michell-Hedgesovy křišťálové lebky. Exponát je, stejně jako originál, precizně vybroušen z jednoho krystalu přírodního křišťálu. Zajímavostí je, že původní téměř devítikilogramový krystal pochází z místa velmi blízkého nálezu samotné lebky.

Arboretum Bílá Lhota

(červen–září / otevřeno denně 8–18 hodin)

Národní přírodní památka a jedna z nejkrásnějších zahrad Olomouckého kraje se rozkládá na jižně orientovaném svahu na ploše necelých tří hektarů. Nachází se zde asi 300 různých druhů a kultivarů dřevin, například keřovité tisy v různých barvách a tvarech, tůje, smrky, duby, různobarevné buky, cypřišky, javory, borovice, břízy, douglasky a lípy. V arboretu je pěstována i řada vzácných a sbírkových dřevin – například japonské javory, vilíny a magnolie.

V parku jsou zastoupeny dřeviny z jižní Evropy (hlavně z Balkánu) a z Asie (Číny, Koreje, Mandžuska, Japonska a Sibiře), mnoho dřevin pochází i z různých oblastí Severní Ameriky (z Kanady a USA) a z Mexika.

Zámek Čechy pod Kosířem

(květen–září / otevřeno denně 9–17 hodin)

Klasicistní zámek obklopený přírodně krajinářským parkem o rozloze 21,5 hektaru, který patří k nejcennějším objektům historické zeleně na Moravě, je spjat se šlechtickým rodem Silva Tarouca. Přítelem uměnímilovné hraběcí rodiny byl slavný český malíř Josef Mánes, který Čechy pod Kosířem pravidelně navštěvoval a tvořil zde v letech 1849–1871.

Zámek byl veřejnosti zpřístupněn v dubnu 2016. Pro návštěvníky jsou připraveny 3 prohlídkové okruhy. V prvním je čeká komentovaná prohlídka historických interiérů zaměřená na členy rodu Silva Tarouca a jejich nejznámějšího hosta, Josefa Mánesa. Druhá trasa provede návštěvníky půvabným zámeckým parkem a stavbami v něm umístěnými. Milovníky filmového umění pak jistě zaujme Muzeum filmů Zdeňka a Jana Svěrákových.

Muzeum Komenského v Přerově

Horní náměstí 7

Nevěsty z jiných světů. Cizinky v nás

(21. února – 21. června 2020 / přerovský zámek)

Tisíce let historie pohledem žen, které odešly za největší změnou svého života. Tak zní podtitul výstavy, která originálním způsobem nahlíží do šestice historických období – od neolitu, přes dobu bronzovou a stěhování národů až po raný středověk. Autorský tým ateliéru *Jak obléci pračlověka* v čele s Mgr. Kristýnou Urbanovou v ní návštěvníkům představuje osudy několika žen, jejichž ostatky a vybavení hrobů nám pomáhají odhalit jejich životní příběhy. Všechny vybrané ženy spojuje, že ve svém životě zažily něco, co jim výrazně změnilo osud. Opustily místo, kde se narodily, a dostaly se do prostředí nového, často dosti vzdáleného nejen zeměpisně, ale i kulturně.

Tvůrci výstavy vybrali ženy, o kterých máme tolik informací, že v archeologickém vyprávění o kulturách, hrobech a artefaktech návštěvníci uslyší úryvky příběhů osobních, a osudy těchto žen a dívek, které již jsou tisíce let po smrti, k nim přesto dokáží velmi citlivě promlouvat i přes propast času. Svůj příběh nám bude vyprávět Nevěsta z doby kamene, Sluneční dívka, Keltská Amazonka, Kráska ze severu, Dětská nevěsta a Sv. Bathilda, matka tří franských králů...

Na výstavě si návštěvník může prohlédnout jejich pečlivě zrekonstruované oděvy, které všechny pocházejí z dílny ateliéru Jak obléci pračlověka a byly šity v ruce, z materiálů odpovídajícím původním nálezům z prostředí České republiky a Evropy. Tyto plně funkční repliky může návštěvník spatřit nejen na realistických figurínách, ale také na živých modelkách na působivých velkoformátových fotografiích, které dávají výstavě lidský a emoční přesah.

Výstava je doplněna jedinečným archeologickým materiálem ze sbírek muzeí napříč ČR. Některé z nich jsou na Moravě vystaveny vůbec poprvé a pouze zde budou k vidění některé originální nálezy z hrobových situací, o nichž výstava vypráví – například šperky z hrobu dětské nevěsty pohřbené v Záluží u Čelákovic nebo stříbrné ozdoby gótské dámy ze středočeských Třebusic, a jiné, neméně zajímavé artefakty.

Díky věrným rekonstrukcím oděvů, šperků a doplňků, jedinečně kombinovaným s originálním archeologickým materiálem, podmanivým fotografiím, přehledným a atraktivním mapkám a spoustě dalších propracovaných detailů je výstava *Nevěsty z jiných světů* skutečným zážitkem a lahůdkou nejen pro milovníky archeologie a dějin odívání.

Zdeněk Burian pro školy

(20. 3. 2020 – 27. 8. 2020 / Horní náměstí 7)

K připomenutí 115. výročí narození známého českého malíře Zdeňka Buriana (1905–1981) se připojí Muzeum Komenského v Přerově výstavou, na níž bude představena kompletní tvorba nástěnných obrazů, vytvořených Z. Burianem a jeho spolupracovníky pro školní výuku.

V prostorách zámecké Galerie a malého sálu pod věží si ji můžete prohlédnout od 20. března do 27. září 2020.

Nejvýznamnějšími vystavovanými předměty ze sbírek muzea jsou tři olejomalby lidských typů z doby první republiky, ukazující typy obyvatelstva amerického, afrického a asijského. Tyto Burianovy obrazy byly původně určeny pro Stanislava Nikolaua a jeho zeměpisný časopis *Širým světem*. V cyklu nazvaném *Země a lidé* vzniklo 40 děl, třiatřicet olejomalb krajin z různých koutů Země a sedm obrazů, zachycujících vždy čtyři portréty mužů i žen rozličných národů a plemen. Obrazy vycházely nepravi-

Zdeněk Burian: Typy obyvatelstva amerického. Olej na lepence, 1925. Foto: archiv MKP.

delně jako barevné přílohy časopisu od 3. do 19. ročníku (1925–1942). Nikolau sestavil v té době pro Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého v Praze soubor nástěnné obrazy k vyučování zeměpisu, do kterého si vybral mj. čtyři díla Zdeňka Buriana – troje lidské typy a obraz *Na východoafrické stepi*. V polovině 90. let 20. století se originály zmíněných lidských typů dostaly složitou cestou do sbírky přerovského muzea a časem k nim byla získána i tištěná podoba.

Vznik nejznámějších děl Zdeňka Buriana, namalovaných pro potřeby výuky, spadá do 50. let. Malíř vytvořil pro školní nakladatelství na pět desítek paleontologických obrazů, z nichž byla podstatná část vytištěna jako nástěnné obrazy pro školy. Cyklus byl nazván *Vývoj člověka, Země a vesmír*. Tabule byly na rubu zpravidla opatřeny popisem od odborného poradce, paleontologa Josefa Augusty. Mezi ty, které se stále ještě mohou nacházet v kabinetech škol, patří Burianův mamut, brontosaurus a další pravěká zvířata, několik typů člověka a jeho sídliště, pralesy, kambričké a silurské moře. V roce 1989 vyšlo dalších šest nástěnných tabulí v obrazovém souboru s názvem *Fáze kmenového vývoje člověka*.

Je vystaven i méně známý Burianův volný cyklus *Krajiny a půdní typy* z let 1952–1960, který doplňoval přírodopisné a zeměpisné učivo. Na osmi obrazech, od černozemě po poušť, je znázorněn krajinný ráz, druhy porostů i zvířeny a průřez půdním typem. Pět dalších obrazů pak ukazuje typický vzhled např. tropického pralesa, tajgy nebo mořského pobřeží.

Prezentaci nástěnných obrazů doplní další školní pomůcky s kresbami Z. Buriana – menší obrazové soubory (Neandertálci, Lovci mamutů a sobů, Pradějiny koně) a dobové učebnice, populárně-naučná literatura pro mládež nebo ukázky z dětských časopisů.

Zdeněk Burian je považován za jednoho z nejvýznamnějších ilustrátorů pravěku na světě. V oboru, který je dnes nazýván paleoart, má úspěšné české následovníky. Připomeneme nejznámější z nich ilustracemi v současné knižní produkci.

Muzeum Komenského v Přerově Vás srdečně zve na výstavu

NEVĚSTY Z JINÝCH SVĚTŮ

Cizinky v nás

21. 2. – 21. 6. 2020 Tisíce let historie pohledem žen,
které odešly za největší změnou svého života

Vernisáž proběhne 20. 2. 2020 v 17:00 v Slavnostní zámecké síni města Přerova

Vstupné 60/30 Kč

Olomoucký kraj

MUZEUM VYŠKOVSKA

NÁRODNÍ MUZEUM

Muzeum Komenského v Přerově je příspěvkovou organizací zřízenou a financovanou Olomouckým krajem.

muzeum
v Zábřehu

celoročně
úterý - neděle
9:00 - 12:00,
12:30 - 17:00

VSTUPNÉ: PLNÉ 50 Kč, SNÍŽENÉ 30 Kč,
DĚTI DO 6 LET ZDARMA

muzeum v Zábřehu

muzeum v Zábřehu

muzeum v Zábřehu

muzeum v Zábřehu

muzeum v Zábřehu

muzeum v Zábřehu

www.muzeum-souperk.cz

nová
expozice

Jana Eskymo Welzla

S nejslavnějším rodákem
města Zábřeha na daleký sever